

negationis, affirmatio quoque affirmationis causa erit; quapropter si non alia de causa negamus Deum loco moueri posse, quam quia immensæ substantiæ est, non alia sanè affirmabimus creatas substantias mobiles esse, quam quia definitæ sunt substantiæ, quia si in loco designato sunt, distantia, propinquitatisque capaces euadunt necessario, atque adeò, & lationis, cum istiusmodi affectiones separabiles ab inuicem non sint, eodemque pertineant. Vnde è contra D. Thomas 1. p. postquam de immanentia Dei egit q. 8. è vestigio subiicit nonam, pro eiusdem immobilitate asserenda. Videbat scilicet attributum immobilitatis ad locum ex immensitatis attributo, tanquam ex vera ratione à priori concludi.

Immobilitas ad locum ex immensitate concluditur

Secunda sententia, quam recentiores quidam Thomistæ approbant, ponit animam separatam à Deo, Angelis uè mobilem localiter, à se autem minimè, eandemque alij etiam Diuo Thomæ vulgo ascribunt. Sed neque ea vera est, neque D. Thomæ imputanda. Etenim quemadmodum quòd substantia creata definita sit, mobilis loco est, ita quòd sit uiuens à se mobilis esse concluditur; atque adeo si per cognitionem uiuat, localem mobilitatem obtinebit: id quod ita verum reperimus, ut contrario exemplo refelli nequeat, neque enim conchylia loco immobilia dicuntur, quòd vim aliquam se se deducendi, adducendique non habeant; habere enim planè fatetur Aristoteles lib. 3. de anima cap. 11. text. 56. sed quòd locum ex toto non permutent. Cæterum quæ locorum distantium cognitione pollent, ex toto etiam locum mutare valent. Quid ergo in animam tam nobili cognitione præditam erimus iniuri? eamque velut statuam quandam immobilem efficiemus, cadaueri suo, ut olim Prometheus Caucaſo, perpetuo alligatam. At, inquit, anima actus est corporis non assistens, sed informans, ut merito mouere se non possit, si non informet. Verum si formarum assistentiū modum in essendo, cognoscendo, appetendoque; extra corpus obtinet, cur non obtineat mouendo? Ad hæc animæ depositis corporibus, nulli loco sunt addictæ, cum à nullo pendeant in sui conseruatione, vllavè perfectione, quam alibi assequi nequeant; cum igitur immensæ non sint, ad earum sanè perfectionem spectabit localis variatio, ac motio. Itaque si qua res per se, ac seorsim existit in vniuerso, definita, uiuens, ad varia loca indifferens, nulla ratio erit, cur à se mobilis non dicatur; eæ verò conditiones in animam corpori iam viuificando minimè addictam, non minùs, quam in Angelos, egregiè competunt: quare & cæt.

Secunda sententia tenens animas à se non moueri refellit.

Cur conchylia dicantur loco immobilia.

Obiectio.

Solutio.

Animæ separate nulli loco sunt addictæ.

Sed quòd Sanctus Doctor animæ separatæ sui mouendi potentiam non denegauerit, inde constat, quia eam facultatem, sicuti & in Angelis, intellectum, & voluntatem esse credit q. 16. de malo art. 1. ad 14. nisi quòd erga corpus à se informatum illa tantum exerceat, Angeli verò erga quodcunque aliud; quamobrem cum anima à corpore discedens easdem facultates secum deuehat, ut supra cum eodem D. Thoma tradidimus, sentit haud dubiè illam sui saltem mouendi vim possidere. Quin etiam prima parte quæstione 53. articulo primo,

D. Th. opinio de potentia animæ motrice.

in argumento Sed contra; ex motu, quem Christi anima separata ad inferos edidit, quemq; catholicè profitemur, concludit pari ratione in Angelis esse motum lationis admittendum; nam quod ex anima Christi beata argumentetur, ideò facit quia aliud fortassè exemplum ita efficax ad institutum inuenire non potuit: re tamen vera eius articuli institutum de naturali vi motrice procedit; illud ergo tantum D. Thom. inficiatur, nihil aliud à se posse animam humanam mouere, præter corpus, quod informauerit; vt patet ex artic. 4. quæst. 117. primæ partis, & artic. 10. quæstionis 16. de malo ad 2. quem sequuntur Capreolus 4. dist. vltima quæst. 2. Caiet. citato loco primæ partis, alijque recentiores.

Sotus 4. d.
43. q. 1. ar. 3.
Palat. d. 10.
disp. 2.
Suar. disp. 35
suz met. sect
6 n. 23.

Vera sententia animæ concedens, tum se, tum alia mouendi vim.

Est nihilominus tertia sententia à nobis adijcienda, videlicet separatam animam non sui solum, sed aliarum rerum sibi externarum, minimeque substantialiter iunctarum motricem esse; pro viribus tamen, vt sequenti articulo attingemus, ita Abul. in 8. cap. Matth. quæst. 124. Quæ quidè sententia cum superiori doctrina aptè cohæret. Enim verò vt ex definitæ substantiæ existentia concluditur mobilitas, & ex vita mobilitas à se, ita ex sui mobilitate, aliorum quoque mobilitas necessario colligitur; quod etiam inductione fit manifestum; Quauis enim natura aliqua se mouere non possit, quæ possit alia, id est Deus, attamen nihil, quod motum subeat, priuatur omnino virtute mouendi cætera; quod non in animantibus solum, sed in corporibus etiam inanimis cernere est, quæ dum mouentur, ea etiam mouent, quæ offenderint, vt aer, arbores, cælum supremum; inferiores, &c. Nimirum potentia, de qua loquimur, sicuti motiua loco est, ita non maiorem, quam localem vnionem sui cum re mouenda desiderat, vt in actum prodeat: quapropter cum ea vnio inter animam, & corpus dari possit absque informatione (vt liquet, in anima Christi ab inferis regressa, quæ sepulto corpori, prius astitit, quam per informationem illud animaret liquet item in cuiusuis hominis anima in morte, vbi dissoluta in instanti informatione, perseuerat adhuc localis præsentia animæ ad corpus, cum non nisi immediate post sit abitura) nulla ratio est cur motum illi nequeat imperitare, si mouendi potentia sit prædita. Quod adeò verum est, vt non ineptè secundæ sententiæ auctores collegerint nullam animæ inesse potentiam se mouendi, si nullam habeat mouendi alia.

Sat est vnio localis vt anima separata externa corpora moueat.

Vera sententia magis confirmatur.

Deinde ita argumentari licet. Pleraque sunt, quæ sine vlla sui locali motione, alia vel pellunt, vel trahunt, vt ignis iniectum sale, magnes ferrum: qua ratione igitur tam nobilis substantia, tamque, vt ita dicam, actiuosa, quam est rationalis anima extra corpus seposita, aliorum mouendi efficacia destituatur.

Præterea. Anima è receptaculis, quibus ad iteratam vsq; vnionem corporum commorantur, nonnunquam egrediuntur ad viuos, cum eisque in effectis corporibus colloquuntur, vt inferius ostendemus; hæc autem munia, nec sine potentia motrice præstari possunt, nec tanta habent eminentiam, vt extraordinario Dei concursu egeant: inest igitur ea vis animis naturaliter. Ob has sanè, ac similes rationes probatior

nunc

nunc est eiusmodi sententia, quam non ignobiles etiam Theologi superiori aetate docuerunt, Henricus quodlib. 11. quaest. 14. Aureolus apud Capreol. citato loco. Scotus 4. dist. 49. quaest. 14. Bassolius eadem d. quaest. 2. art. primo, Maior quaest. 8. Aegidius quodlib. 4. quaest. 17. Abulensis in cap. 8. Matth. quaest. 124. & alij ante quos Galenus non satis alioquin certus de natura animae, in libro de tremore, & rigore fatetur, minimè deceptum iri, qui animam esse dixerit substantiam, quae per se moueri possit. Et Alexandrinus Clemens 6. Strom. naturam animae esse scripsit, à se ipsa impelli, & excitari: nec desunt, qui arbitrentur humanam animam interdum in hac vita suae peculiaris potentiae motricis, quam nitimur astruere, signa exhibere, cum feruenti aliqua rerum sublimium contemplatione corpus in sublime tollit.

Tolet. r. de
anima q. 9.

Citantur au-
tiores pro ve-
ra sententia.

Sed quoniam ostendimus animam separatam peculiarem sui, & aliorum mouendi potentiam habere, quaerendum restabat, an ea à voluntate, intellectuque distinguatur, nisi ea dubitatio libro 2. de Caelo cap. 5. quaest. 7. de Angelis, in quibus par est ratio, resoluta esset. Illud solummodò aduertimus, eos qui partem negantem sequuntur, non adeò motricem potentiam substantiarum separatarum cum voluntate, intellectuque confundere, ut distinguere eam non possint etiam realiter. Nimirum censent intellectum, & voluntatem non in actu primo, sed secundo, hoc est, ut stant sub actibus practicis prescribendi, dirigendique motum, rationem potentiae motivae obtinere, unde localis impulsio sequatur. Quo pacto plerique de potentia Dei executrice philosophantur, asserentes eam esse Dei voluntatem cum actu efficaci operandi ad extra, indeque actionem externam prodire, quae in rebus creatis recipiatur.

Motricis fa-
cultatis distin-
ctio ab intelle-
ctu & volun-
tate.

ARTICULVS III.

OCCVRRITVR ARGVMENTIS
primi articuli.

AD primum respondendum, si quando in sacris literis morientium animae aliquò deferri perhibentur, id vel ad dignitatem spectare, si sint beatae, vel ad quandam diuinae iustitiae executionem, si sint nocentes. Atque in priori sensu Augustinus sermone 3. de Ascensione Domini, qui est 176. de tempore; itemque Eusebius Emisenus Homil. 2. de Ascensione, alijque sacri Doctores de Christo ascendente scripserunt, eum non in auxilium necessitatis, sed in obsequium dignitatis euectum, illatumque caelo fuisse.

Solut. 1. arg.

Quo sensu lo-
quuntur scri-
ptura & pa-
tres cu dicunt
animas ab al-
quo deferri

Ad 2. Si verum est, quod ex Platone retulimus ad calcem superioris articuli, plana est responsio; Sed esto nulla exhibuerint animae unitae corporibus propriae motricis potentiae signa, ideò nè illa sunt destituta? alioqui neq; subsistentiam eas habere quis colligat, quod in corpore illam non prodant. Itaq; ut ad argumentum respondeamus, absq; eiusmodi po-

Solut. 2.

tentia vsu, non autem intellectus, & voluntatis, constare potuit humana vita; item non oportuit has ipsas potentias in nobis duplicatas inueniri, sed potentiam cognoscendi, & appetendi: alia enim in corpore sunt, alia in anima; vnde id, quod in fine argumenti addebatur, retorqueri in aduersarios potest, vt quemadmodum facultates ista, sic & motrix in homine geminaretur.

Solut. 3.

Vis motrix ad separatarum animarum digressiones in se haurit, & conuenientas.

Tertium argumentum non valet in eos, qui animas separatas ab obiectis species haurire volunt, sic enim accommodata propinquitate opus est, atque adeo, & locali motione. Sed esto non hauriant, ad dignitatem sane illius spiritualis Reipub. animarum separatarum interfunt conuentus, ac digressiones mutua, nisi tanquam laxa medio mari, noctes, atq; dies immotas esse arbitremur, &c. quae superiori articulo diximus.

Solut. 4.

Diuisibilitas rei mobilis in motu tantum physico requiritur.

Quartum, etsi probaret animam separatam non nisi punctaliter existere posse, nihil adhuc ipsius mobilitatem concluderet, siquidem diuisibilitas rei mobilis, itemq; pars mouens, & mota non in quolibet motu, sed in physico requiruntur 6. & 8. Physicorum. Rursus respondemus distinctione maioris: est enim vera, si velit indiuisibile moueri non posse motu continuo: falsa, si discreto; quod nostro instituto factum est. Deinde omissa iam maiori propositione, sunt qui ad minorem respondeant animam rationalem, si forte brachium a corpore praecidatur, manere adhuc in eo spatio, quantum non informatiue, vt in corpore reliquo, eo quod, ipsa semper certum spatium, in quo definitiue sit, exigat, non minus quam corpora, in quo sint circumscripitiue. Quo sane pacto dicendum esset in generationis instanti non infundi totam, sed effundi animam e corpuscule, cum sit contractius, quam requirat anima, quod cum ridiculum sit, seu potius ineptum; respondemus abscissa parte corporis, non nisi in reliquo manere animam, quia vnum essendi modum habere debet naturaliter, non duplicem, hoc est, vel informationis tantum, vel separationis. At enim post totalem separationem diuiduo, indiuiduoque loco se poterit accommodare, proindeq; nullum certae magnitudinis versus minimum deposcet, sicuti certum deposcit corpus, quod informet, eo quod per illum sit operatura.

Nullus est separatae animae magnitudinis terminus versus minimum in loco

Solut. 5.

Quod si anima sit spirituale, ac per se dimetiens successiuam animae motionem: quae motio licet mensurari etiam possit a corporeo tempore, ex accedente id euenit, quatenus in idem tempus imaginarium, vtrumque reale tempus, corporeum scilicet, a spirituale coincidere valet. Iam vero D. Augustini effatum de motu ratione mobilis, spatijque diuiduo est interpretandum.

Ad quintum satis esse, vt animae mobilitatem tueamur, si vel momento cieatur. Sed & tempore mobilem esse nihil verat, cum istud esse possit spirituale, ac per se dimetiens successiuam animae motionem: quae motio licet mensurari etiam possit a corporeo tempore, ex accedente id euenit, quatenus in idem tempus imaginarium, vtrumque reale tempus, corporeum scilicet, a spirituale coincidere valet. Iam vero D. Augustini effatum de motu ratione mobilis, spatijque diuiduo est interpretandum.

Solut. 6.

Ad sextum in sententia Platonis credentis, animam rationalem in corpore esse instar nauae, facile concessisset, eam integro corpore expedire se posse, nisi fortasse, quod in malum totius hominis abeundi facultas cederet, eam animae Plato non donauerit, dum idoneas dispositiones haberet in corpore. Illa tamen sententia suo loco refutata est.

Quan-

Quamquam posita revera substantiali unione, verisimile adhuc existimetur bonæ notæ auctoribus, animam etsi ab incolumi corpore elabi nequeat, sicuti neque in prave dispositum illabi, ut scite differit Henricus quodl. 11. quæst. 14. ad calcem: se ipsam tamen primario movere posse, ac ratione unionis motum corpori impertire, his ferme rationibus. Prima, quia substantialis unio animæ erga corpus in causa potius erit, ut motus animæ corpori comunicetur, quam ut illud impediatur. Secunda, Unio ad corpus animæ subsistentiæ non obest, neque igitur oberit, quo minus præsentem se faciat primario cui libuerit loco, quamvis corpore circumdetur. Neque enim inclusio illa animæ subsistentis intra corpus, impedire posse videtur conatum animæ ad motum. Tertia, Intellectus, etiam animæ informatis, more Angelico potest intelligere, si illius ordinis species habeat, ut non solum in statu immortalitatis verum esse Theologi docent, sed etiam in Christo Domino apud nos commoranti accidisse certum est; nimirum quia ad illarum specierum usum nihil attinet, corpus ne mortale, an immortale informet anima. Cum igitur motrix potentia nullis egeat inditis instrumentis, iam nunc in actum movendi prodire saltem progressivè poterit, si propria est humanæ animæ; quod ideò adiecit, quia ut Scotus in 4. d. 49. quæst. 14. animadvertit, ideò nunc anima totum corpus simplici motu non defert, sicuti in beatitudinis statu delatura est, quia membra æqualiter à virtute motrice animæ non possidentur. Quarta, quia si usum accedendi, recedendique, anima intra corpus habeat, rectè intelligitur, quo pacto in abscisso brachio esse desinat, aut in extremis pedibus, homine iam moribundo. Rectè item, qua ratione in partes nutrimenti semotas inferatur: nimirum in priori euentu post unionis dissolutionem, præsentia quoque animæ aboletur propter localem, partialemque abscissum; in posteriori verò, post localem partialemque abscissum ad novam materiam, substantialis unio existit. Atque experimenta adeò vrgere visa sunt Scaligero pro Platone, ut nullum aliud argumentum rem conficere putet, si hoc non conficit, exercit 307. num. 13. Quinta, Potentia motrix activa est, non passiva, ut præbator sententia tenet, rectè igitur animæ inheret, quam corpori, cum illa motum efficiat, ista recipiat.

Non est tamen ob hæc argumenta à communi Philosophorum sensu recedendum, tum quia in brutis animantibus motrix potentia, corporis perfectio est, à qua humanum corpus decidere iniquum esset, tum etiam quia qua ratione potentia eiusmodi; quæ in belluis corporea est, dicitur in anima residere, eadem diceretur residere visus, auditus, cæteræque facultates, tam internæ, quam externæ; quod etsi paucis Nominalium probatum fuit, à vera tamen Philosophia alienum est.

Eadem porro argumenta falso supponunt animam motrice potentia sibi propria uti posse naturaliter, dum corpus informat, cum tamen per unionem religata sit, atque alterius veluti iuris existat, hoc est totius hominis, ut proinde motum per se non exercent, sed homo per illam; Unde etiam cum anima corpori reunietur ipsum per potentiam sibi propriam non movebit, absque novo Dei

Opinio est
dentiū animi
vniat corpori
se primario
movere.

Prima eorū
ratio.

2.

3.

4.

5.

Vera sententiæ
oppoſitū
aſſuens.

Primæ ratio
nis Solut.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Solut. 5.

Absoluitur res
pōtio ad sex
tum argum.
principale.

Solut. 7.

Demortuo-
rum animas
aliquando
huc venire.

done, vt probabiliter sentit Suarius ad quæstionem 54. tertiæ partis disputatione 48. sectione quarta, colligitque ex D. Thoma, alijsque Doctōribus. Ad primum igitur argumentum dicitur, vnionem in causa esse ne motus ab anima eliciatur, qui eius solius sit, alioquin, si se ipsam solam moueret, cum nulla necessitate cogeretur motum corpori impertire, iam ab eo incolumi, atque immoto recedere posset, quod nemo dicet. Ad secundum concessio antecedente, negandum est quod in reliquo argumento adducitur. Ad tertium, concedendum est antecedens, quia ea specierum infusio, atque vsus, naturales animis non erunt: quo pacto fatemur etiam posse illas corporibus, sine caducis, siue iam immortalibus vnitas, motum proprium exercere, ijsdemque corporibus communicare; vnde quod ex Scoto affertur, potentiam motricem in hac vita membra perfectè non possidere pro nobis facit, ac verum est, licet vnio indissolubilis euadat, quoniam vt paulo antè diximus, potestas illa animæ ad mouendum corpus per peculiarem eiusdem animæ motricem facultatem, nouo Dei dono vltra reunionem debet contingere. Ad quartum, non deesse exempla, quibus intelligamus animæ euenire quæ ibidem recensentur. Etenim Deus in re corrupta esse desinit, nec tamen vllam etiam partialem retractationem subit; Christus item Dominus consecratis speciebus fit denuò præsens, nec proinde locali motione etiam partiali ob id agitur. Aliqua ergo simili ratione anima absque vlla etiam partiali latione, & à membro abscisso aberit, et in alimenti materiam inferetur. Ad quintum, negetur consequutio; ceteræ nanque potentiæ sentientes actiuæ sunt, quæ nihilominus corpori adhæreant.

Atque hæc in gratiam sexti argumenti primi articuli dicta sint. Cui directò respondentes assumptum negamus: motus enim localis animæ liber est, vnio verò substantialis omninò naturalis, ideòque natura sua prior, vnde motus localis efficacitatem directam non habet erga illam, hæud dissimili ratione, qua maturus foetus per se ab utero non egreditur, sed parentis nisu, postea verò per se iam huc, atque illuc migrat. Quanquam indirectam efficacitatem habere poterit, veluti cum quis sibi ferrum adigit. Et hæc quidem ratio concludit similiter, neque Angelum locali impulsu posse animam vnitam auellere à corpore, quidquid nonnulli huius ætatis Theologi inficientur.

Septimum argumentum postulat, an demortuorum animæ ad viuos interdum regrediantur, cum eisque colloquia misceant, aliavè exteriora signa sui aduentus exhibeant. Cui dubitationi paucis respondemus quanquam non rarò huiusmodi animarum apparitiones somniantium sint deliramenta, aut mali Dæmonis, præstigiatorumque ludi, vt D. Augustinus in libro de cura pro mortuis, atque alibi docet; quin etiam pro animis, quandoque Angeli præsto sint, attamen ipsæ met animæ huc venire aliquandò, à Deo aut iubentur boni alicuius gratia, aut permittuntur vexandi causa, more dæmonum: quanquam posterius hoc minus probari possit, vt cum D. Chrysofomo latius disputat Abulensis in caput octauum Matthæi quæstione 124. Itaque siue hoc

Item Abulen
sis in 25. cap.
Matth. à 9.
752.
Sot. in 4. dist.
45. q. 1. art. 4.

hoc, siue illo fine res accidat, aduentare illas, sententia est grauissimorum Patrum, Augustini, Gregorij, Eusebij, Theodoret, & aliorum, quos citat Robertus Bellarminus libro secundo de Purgatorio capite octauo, tom. 1. Addit tamen D. Thom. 1. p. q. 89. art. 8. ad secundum, miraculo id esse deputandum, quatenus præter statutam à Deo legem huc per se veniat anima, eamque legem spectasse diuina oracula, & plerosque Patrum, quoties animarum nullam post abcessum à corpore è suis locis ad nos remeare posse contendunt, veluti quarto Regum 22. Iob. 23. & alibi. Item Augustinus de cura pro mortuis capite 13. & 19. Vnde non mediocris orta est dubitatio inter Sacrae paginae interpretes an Deus primo Regum 28. prædictam legem abrogauerit, quo loco anima defuncti Samuelis ad viventem Saulem dicitur aduentasse, an potius imaginaria tantum ostensio fuerit apud Regem interius, vel etiam Angeli alicuius pro Samuelis anima subrogatio. Qua de re D. Augustinus libro secundo ad Simplicianum quaestione 3. & quaest. 6. earum, quas ad Dulcitium composuit, & quaestione 27. in vetus, nouumque testamentum: libro item 2. de Mirabil. sacrae Scripturae c. 11. Iustinus Mart. quaestione 52. ad Gentes, Iosephus lib. 8. Antiquitatum cap. 14. Abulensis proxime citato loco Regum, quaestione 28. Lyranus, & alij in eundem locum, Rupertus lib. 2. super libros Regum cap. 17. Victoria in Relectione de magia quaestione 5. quæ quidem difficultas, etsi olim æque fuerit controuersa, nunc tamen postquam Ecclesiastici liber inter canonicas scripturas habetur, multo certior est illius pars affirmatiua, vt obseruat D. Thom. 1. p. quaest. 89. art. 8. ad 2. quandoquidem capite ultimo præfati libri inter Samuelis laudes commemoratur prophetasse illum etiam post mortem; quod neque intelligi commodè valet de alio prophetandi actu, quam cum Sauli apparuit: neque ita propriè laudaretur, si dæmon aliquis pro Samuelis anima ad Saulem venisset, tametsi ex eodem textu colligatur eum in vero corpore apparuisse; de quo disceptare non est huius loci, neque instituti. Porro autem si non quid gestum sit, sed quid fieri potuerit, inquiratur, certum est spectata naturali conditione animarum corpore vacantium, nullo miraculo earum quamlibet hinc inde posse commigrare, esseque solertem ex aere, aliavè tractabili materia corpora effingere, & in eis nunc hominem ponere, nunc belluam, si libeat; atque eo modo sui aduentus signa nobis exhibere.

Est & alius animarum regressus ad corpora informanda, id est, resurrectio, de qua Theologi 4. sent. libro. nam de Pythagorica palingenesia libro 2. de anima cap. 1. q. 7. dictum fuit. Illud tamen hac in re dubitabile est, an peculiari tantum Dei lege cautum sit, ne anima à proprio corpore semel auulsa in alia se se inferat, quæ in maternis vteris passim præparantur; an id communi naturæ iure contingat; vna scilicet anima vnum tantum corpus, dispositionesque respiciente; videtur enim pars prior ijs auctoribus affirmanda, qui quamlibet animam cuius corpusculo initio infundi posse existimant; è quorum numero est Molina extrema disp. 1. partis. Soarius disput. 5. suæ met. sect. 6. quo

Doctorum dis
fidium de ap
paritione Sa
muelis ani
mæ Regi Sau
li.

Anima Samu
elis vere ap
paruit Regi
Sauli.

Animæ sepa
retæ possunt
corpora as
sumere.

Sententia ex
istimantium
animas non
requirere cer
tas disposi
tiones vt in
formant.

Ecclesiastici
6. 46.

libro 17
cap. 15. q. 1. lib
2. de 2. q. 1. d. q. 1.
de anima

Animas requirere certas dispositiones ad informandum verior sententia est.

Solut. extremi arg.

Loco addit sic esse animam rationalem ad quamlibet dispositam materiam indifferentem, vti est indifferens materia ad quamlibet formam. Ijs concinit Toletus lib. 3. de anima quaest. 18. nec non Henricus Gand. quodlib. 11. quaest. 14. dum astruit humanam animam illabi posse in corpus, seque illi substantialiter copulare quoties paratum aderit, quanquam de proprio, ac certo corpore tantum Henricus differat. At enim libro 1. Physic. cap. 9. quaest. 11. art. 4. ad 6. & lib. 1. de Gener. cap. 4. quaest. 13. ad philosophiae normam, ac doctrinam Aristotelis magis consentanea iudicatur pars posterior, animas videlicet rationales certa sibi corpora ac dispositiones vendicare, quae si desint informandi munus obire nequeant, nisi verò, Dei absoluta potestate physicam normam superante, vt annotauit Fonseca lib. 5. met. cap. 2. q. 14. sect. 2. & 3.

Ad extremum argumentum, quod ex Aristotelis, atque Auerrois autoritate petebatur, dicendum illum immobilitatis nomine intellexisse immortalitatem; hunc motricem potentiam ab intellectu, voluntateque non distinxisse realiter, sicque traditam ab eo diuisionem adaequatam esse, futuram alioquin trimembrem, si in formali, vt vocant, sensu loqueretur.

A R T I C V L V S III.

DE ACTV, AC TERMINO potentiae motricis animarum separatarum.

1. dubitatio

Opinio ad motum immediate impulsu non requirens.

Fundamentum

1. ratio.

HAecenus ostendimus potentiam loco motricem animae separatae inesse; consequens nunc est, vt de illius actu, atque termino differamus, vbi nonnullae scitu dignae dubitationes se offerunt explicandae. Prima, an cum se anima, corpusve aliquod ciet, prius impulsoria qualitate id praestet, an solo motu. Recentiores quidam arbitrantur substantias separatas, siquid immediate moueant localiter, motum edere sine impulsu, quod nullam qualitatem educere valeant ex potestate subiecti. Caeterum si per corpus a se immediate motum, reliqua moueant, impetu eò quod absint, opus esse, qui iam per immediatum corpus educi poterit a corporibus. Ita verò aiunt rem habere in supernis lationibus, deferente scilicet intelligentia primum mobile solo motu, deindeque in subiectos coelos qualitatem impulsoriam per primum iniiciente, non quidem instar physicae causae illam producendo, sed actiuum (vt aiunt) passiuus applicando. Quae doctrina sic vltius confirmari potest. Primum, quia, vt res aliqua moueatur loco, sat est si ipsam lationis motum subeat; cur enim alterari illam prius

Vt Soarius
disput. 35. me
taph. sect. 6.
numero 24.

prius oportebit? alioquin dicat quispiam neque Deum sine impulsu mouere posse, quod est absurdum; quod si Deus absque illo possit, poterunt & reliquæ separatae substantiæ, cum ille mouendi ritus tantam dignitatem præ se non ferat, vt soli Deo debeat competere. Secundo, Anima puncto contenta, moueri potest, tum à se ipsa, tum etiam ab alio instantaneè, impulsus autem ad successiuum motum solummodo deseruire posse videtur: ergo in eo saltem lationis modo, impulsu non erit opus. Tertio, Potentia motiua admodum naturalis est, non ergo impulsu nunc spiritalem, nunc corporeum valet exprimere, quod tamen concedendum esset, si anima nunc se, nunc corpus aliquod impulsu ciceret.

Probanda tamen non videtur superior sententia, nam si semel admittamus exerceri motum posse ab aliquo per se motore, absque vlla qualitatis impressione in rem per se motam, pronum erit negare similem impressionem, etiam cum corpora alia alijs interiectis mouentur, qua enim ratione primum corpus motum excipit sine impulsu à primo mouente, eadem, & secundum à primo, sicque deinceps. Asserendum igitur potentiam motricem non alia ratione actum suum exercere, quam producta prius in re mobili impulsoria qualitate, tanquam necessario instrumento, etsi aliquando non sequat motus, veluti cum quis in parietem, aut arboris truncum humeris nititur; aut cum elementa alieno detinentur loco, existente scilicet maiore resistentia, quam sit impressæ qualitatis efficacitas. Itaque etsi potentia motrix in communi varias admodum species complectitur (alia enim vitalis est, vt in cognoscentibus, alia non vitalis, veluti occulta illa, ideòque sine nomine, in magnete, electro, & similibus; quales item elementorum, quæ peculiari nomine grauitas, leuitasque nuncupantur: denique illa etiam parum nota, cunctisque corporibus communis, replendi; vacui gratia donata) attamen quæcunque illa sit, priusquam rem loco moueat, qualitatem exerit impulsiuam, quæ si maior erit, quam corporis mouendi resistentia, procedet motus; si æqualis; aut minor, non procedet. Eadem porro vis impulsoria, & cognato sibi motu, si naturalis sit, augeatur, non multo aliter, ac habitus ex actu, quem elicit, incrementa capit, & absente potentia successiuè minuitur, ita ipsius conditione postulante, cum solius motus ergò, qui essentialiter successiuus est, instituta fuerit; quapropter simul ac particularis causa, id est, potentia motrix, abstinet ab impellendo, illicò causa prima successiuè à conseruatione relicti impulsus desistit: neque enim ratio alia succurrit pro successiuâ illa imminutione, quam experimer, cum sine contrario sensum enanescat, vt haud dubiè coelo accidet, si ab Angelo deseratur, eum tamen ibi nulla sit qualitas, quæ impulsui, motuiue actiue resistat.

Ad fundamentum igitur, quo contrariæ sententiæ Auctores nituntur, dicendum substantias separatas, non ita infœcundas esse, vt eam saltem qualitatem, quæ lationis instrumentum sit, nequeant corporibus in generare; alioquin cum ipsa etiam latio non nihil sit corpori in hærens, ab iisdem quoque edi non poterit, quod est absurdum; nimirum

Re sollicitur.

Vera sententia statuitur.

Motricis facultatis varietis species.

Soluitur fundamentum.

rum eius tantum generis formas producere nequeunt, quæ aut ad generationem ordinentur, aut etiam consequantur intentionales non raro; eliciunt enim ex se ipsis conceptus, ac fortasse habitus, nec non & in alterum intellectum separatum sui speciem valent imprimere. Ad primam verò confirmationem dicito, potentiam motiuam immediatum ordinem ad motum non habere, sed ad impulsum, saltem physicè loquendo, cui non obstat quominus Deus absque vlla eiusmodi qualitate rem mobilem cieat. Ad secundam, neganda est minor, impulsus enim ille spiritualis qualitas erit, proindeque indivisibili subiecto contentus. Ad tertiam, potentiam motiuam corpoream ad impulsum corporeum determinatam esse, spirituales verò, qualis in anima reperitur, & spirituales, & corporeum impetum posse efficere.

Solut. 1. ratio nis.

Solut. 2.

Solut. 3.

2. dubitatio.

Variæ motus speciei.

Contactus ad motum necessarius.

Quo modo anima forte detineat minus potentiam.

Secunda dubitatio est. An in anima separata admittendæ sint illæ veluti species motionis localis ab Aristotele in *Physicis* numeratæ, scilicet pulsio, vectio, tractio, volutatio, queis addi potest opposita detentio; legimus siquidem partim in diuinis literis, partim in *Sanctorum hominum annalibus*, vehi illorum animas, honorario scilicet apparatus, impiorum autem rapi, trahi que, & à bonarum contubernio repelli, nec non & alligari, ac detineri causa supplicij. Quòd verò his similia legantur apud poetas participia sunt Catholicæ veritatis multo ignorationis fumo ad gentes deuolutæ non meræ nugæ. Ergo, quod ad pulsionem attinet, ex proximè dictis liquet, responsio; ad eam enim satis est virtualis contactus, qui per qualitatis impulsivæ impressionem peragitur, quo etiam fortasse modo, non verò sola voluntatum dissensione, transacta pugna est inter angelos *Apocal. 12*. At verò cæteræ numeratæ species includere prorsus videntur contactum molis, qui in præsentia locum non habet. Etenim quod vehitur, aut trahitur, motu agitur alieno, sicque impulsu sibi peculiariter indito non eget, sed illud est satis, si coniunctum sit ei, quod per se motum subit, nec se sinat penetrari, vt attendenti fiet apertum. Iam quod volutatur, partibus eget, quarum aliæ deprimantur, tollantur aliæ. Denique ad detentionem, religationemvè, prædictum contactum omnino requiri nemo non videt. Statuendum igitur, eas motionis species per analogiam quandam admitti posse in animis separatis; re autem vera omnes impressione impulsus exhiberi: cum enim anima, animæ alteri, vel externo corpori impetum indiderit, seque pariter mouerit, vectio erit, aut etiam tractio, si mobile fortè restiterit; rursusque detentio, siue religatio appellabitur, si adeò per impetum corpus mobile ad aliud affligatur. Vt in partem aliam se nequeat proripere, qua ratione stipula delata vento ad parietem, immobilis adhærescit, aut lignum, quod fluuij impetus ad saxum allisit. De ipsius verò animæ detentione passiva maior est dubitatio, cum affligi nequeat ad corpus, aut quasi comprimi. Dicendum tamen potentioris animæ impetum hebetare contrarium nisum minus potentis, sicque illam detinere, quo ferè modo virtus remoræ impetum navis hebetat, eamque sistit. Est tamen alius detinendi modus soli Deo cõpetens subducto generali

con.

concurſu ad motum; qua de re Valeſius de ſacra Philoſophia capit. 41. quo loco ſentit ita factum fuiſſe Tobia 8. & Apocalyp. 20.

Iam verò aliæ motus ſpecies naturalis, violenti, ac præter naturam, non difficilè huc accomodantur, prior enim dabitur quoties anima ſeipſam mouerit, altera cum mouebitur à potentiore vi, quò nollet; tertia cum ſe ſiuerit deferri.

Tertia dubitatio eſt, vtrum animæ definitam habeant potentiam in mouendo; ſolet enim circumferri, illas à corporibus exſolutas ſine mora in deſtinata loca recipi pro meritis; poteſt tamen dubitatio quò ad res mouendas etiam procedere; Itaque quaeri an quantalibet celeritate, quantumlibetque mobile ciere valeant. Sed reſpondendum, potentiam animæ motricem vtroque modo definitam eſſe, cum naturalis ſit, ab eſſentiaque finita proueniens. Et confirmatur, quia vt animæ pares natura ſunt, ita & efficacitate potentiarum pares eſſe oportet, id eſt, intellectu, voluntate, & cæt. Non enim vlla interuenire poſſunt impedimenta, quominus æque perfectæ pullulent, vt accidit potentijs organicis ratione materialium diſpoſitionum, quarum aliæ alijs, ob id inæquales eſſe ſolent; Iam ergo mouere non poterunt animæ alia aliam, niſi ſe ſinant moueri: quod maiori iure de iſdem animis dicendum eſt, ſi cum Angelis comparentur, qui multò ſunt potentioreſ. Vnde fit etiam, vt non quantalibet celeritate mouere poſſint, ſed prout anima mouenda, Angelusvè permiferit. De morali motione, quæ imperio fit, illud tantum obſeruare oportet, ſi naturæ dignitas ſpectetur, nullam animam in aliam imperium habere, cum ſint æquales, neque in Angelos, cum ſint ſuperiores; ſed neque Angeli ſuperiores in animas dominari videntur, cum externo regimine non egeant, namque vniuerſo adminiſtrando ſoli Angeli deputantur; quare, & cætera. Si verò gratiæ dignitas attendatur, nulla certa regula perſcribi poteſt, ſed generatim illud aſſerendum, quamlibet ſubſtantiam ſeparatam alteri obedire, prout earum Auſtor Deus peculiaribus in euentis decreuit: ſicque veriſimile eſſe religari, detinerique malos Dæmones, vel animas à bonis. Maior eſt de motione corporum dubitatio; Verum quia neque iſtis Angelis conceſſum eſt, quantumlibet corpus mouere, non ſolum Deo prohibente in bonum vniuerſi, ſed etiam naturæ iſtius legibus, queis Angeli quoque ſubduntur (hac enim ratione Ariſtoteles orbiũ inferiorum motrices intelligentias ciere ſuperiores orbes non poſſe exiſtimauit, quòd earum vis non ſuppetat, de quo tamen quaſtio eſſe poſſet) planum, fit animas limitatiuſ obiectum fortiri debere. Quin verò Abulenſis in octauum cap. Matthæi quaſtione 124. non ſolum non putat aſcribendum eſſe animæ ſeparatæ certũ terminum in mouendis corporibus, ſed etiã multò minora pondera mouere, quàm dum informat; eo quòd robuſtior ſit, ac magis ſecundum naturalem modum in hoc ſtatu, quàm in illo; qua tamen in re non placet, quia potentiæ ſeparatæ applicatio abſque ſpirituum diſpendio peragitur.

3 Dabitio.

Potentia ani
mæ motrix
definita eſt.

Nulla anima
in aliam na-
turaliter im-
perium ha-
bet.

Anima ciere
non poteſt
quantalibet
molem.

Argumēta ad
uersus tradi-
tam doctrinā

1.

2.

3.

Obiectio.

Solutio.

Solut. 2.

Aduersus superiora sic opponat aliquis; Potentia motrix animæ, iuxta probabilem sententiam, à voluntate non distinguitur, hæc autē nullum in volendo terminum vendicat: ergo neque in mouendo.

Secundò. Si mobile aliquod esset, quod potentiam animæ separatæ vinceret, iam ei contingere posset fatigatio, si for. è se se illi mobili applicaret: hoc autem est absurdum, ergo & id ex quo sequitur.

Tertiò: Anima non minùs quàm Angelus se, atque adeò rem aliquã (non enim maior est difficultas) transferre potest in remotum locum absque interiecti spatij de cursu in momēto temporis; ergo non tam velociter mouebit in tempore, quin possit mouere velocius: consecutio plana videtur, quia qđ momento fit, tempore quoq; quantumuis breui fieri potest, si tempore sit factibile, qualis est rei cuiuslibet translatio. Assumptum præterquàm quod assertio est D. Thomæ, dum tractat de Angelis prima part. quæst. 53. art. 2. & in primo distinct. 37. quæst. 4. artic. 2. & suorum, quibus accessit Marsilius eadem distinct. 2. part. quæst. 7. artic. 3. ita ostenditur, quoniam etsi localis motio decursu spatio, non possit non esse temporanea, eo quòd res nulla creata, vt potè definitæ essentia in pluribus locis simul possit existere; iam enim, & in infinitis posset, immensaque foret: attamen si absque spatij decursione hic esse desinat, fiatque præsens loco alteri, id porro non est à substantia spiritali alienum, præsertim quia ea præsentia naturalis est, atque adeò naturali mutatione comparabilis; & confirmatur, quia sicuti anima in locum immediatum exire potest in momento, ita nihil mirum, si in remotum valeat momento transferri, sine vlla tamen intermedij spatij decursione. At ea motio (inquies) productioni æquipollebit, siquidem, vt res antequàm fiat, nullum determinat sibi locum, in eoque apparet, in quem à suis causis amittitur, vt si anima vbi volet, subito compareat, ac veluti emergat, sine vllò transitu per medium, perinde erit, ac si se ipsa producat: quo nihil est impossibilius. Refelleris tamen quia eiusmodi delatiua mutatio, non ad existentiam animæ terminabitur, sicuti creatio, sed ad præsentiam existentia, huic illivè loco, quæ non magis temporaneam, quàm momentaneam mutationem terminare capax est, vt patet in ea, qua Christi Domini corpus ad Eucharistiæ species præsentiam obtinet, etsi alijs capitibus naturæ vim longè superet, quia scilicet, plurium simul præsentiarum, ac sine locali dimensione acquisitiua sit; Atque hanc sententiam de subita animæ separatæ translatione in quauis locum, speciatim amplectitur Maior 4. distinct. 49. quæst. 8. sub initium, nec à Diuo August. alienam credit.

Ad primam nihilominus obiectionem dic, cum Diuo Thoma quæstione decima sexta de malo, articulo nono ad septimū, & articulo 10. ad 8. quem sequitur Molina. prima parte quæstione 54. articulo quinto, etii substantia separata volendo moueat, diffinitum tamen habere modum volendi motionem, quem cognitio determinant. Adde probabilius sensisse nos, potentiam mouendi distinctam esse à voluntate.

Ad secundam dic, fatigationem prouenire in animantibus ex defectu spirituum, qui in operando absumuntur, esseq; dolorem, actum vè appetitus, id malum auersantis; cum ergo in anima separata spiritus nō sint neque organa, quæ illi segeant, consequens sit, vt neque fatigatio locū habeat; poterit tamen simile quippiam animæ contingere, vt videlicet tristetur, quòd molem aliquam loco mouere non possit. Vbi aduerte, potentiam motricem substantiarum separatarum, aut omninò posse rem mouere, aut omninò non posse, neque vlla ratione dicendū, illam mouere quidem posse, sed tamen ægre, atque difficulter.

Ad secundam obiectionem negandum est totum assumptum, nimirum possibilem esse naturaliter actionem translaticiam in locum remotum, relictis intermedijs (alioquin proclive erit illam in corporibus etiam admittere) non quòd præsentia, ad quam terminatur, sit supernaturalis, sed quia nulla est ratio, cur prædicta actio acquisitiua sit præsentia ad locum remotum, & non ad proximum, cum ille huic naturaliter subordinetur. Ad confirmationem respondeo, ideò substantiam separatam immediatam sibi locum etiam diuisibilem posse comparare momento, quia partib⁹ caret, quæ loci partibus ordinatim debeant imponi, cuius oppositum visitur in corporibus, quia enim partibus constant in loco etiam proximo, alia ab alijs distant, sicque tempore egent, vt quæque suam loci portionem assequatur.

Quarta dubitatio est de termino externo motus, id est loco; quæ in re, etsi idem videbitur censendum de anima separata, ac de Angelo, hoc est, illam tum ad indiuiduum, punctalem vè locum se posse colligere, quòd sit spiritualis, tum ad diuiduum aliquem maximum, vltra quem non possit existere, & infra possit, eò quòd finita sit, minimeque immensæ essentia; attamen quia vt ipsa insit corpori, seque illi accommodet, certa quadam figura præditum requirit, vnde in capite globosam esse oportet, in brachijs teretem, latam in pectore, in digitis multifidam, in capillis tenuem, qualem demùm pingi videmus, fortassè dixerit quispiam eam ad loca diuidua similem conformationem amare, cum est separata, nec pro libito, cuius figuræ se localiter applicare posse, præsertim quia si certa figura locum non poscat, in longum porrigi valebit sine termino, cum ex lato, crassoque loco se possit colligere, quod nec ipsi Angelo concessum est à Theologis. Et confirmatur, quia in eo momento, quo anima à toto corpore fortè dissoluitur, toti corpori adhuc localiter assistit, cum indè momento eodem recedere nequeat, vt ad aliam figuram se conformet: atq; adeò eandem applicationem seruat erga corpus, quam cum informabat; ergo eandem donec separata manserit, retinebit, cum non sit maior ratio.

Dicendum tamen primò, animam nullatenus fingendam esse con-figurata intrinsecè; sed per de nominationem à corpore, ad eum fere modum, quo lux in Sole rotunda dici poterit, in igne pyramidalis, &c. Namque in cuiuslibet figuræ puncto tota est anima, illaque ex-

Anima separata habet terminum in trinfecū magnitudinis in loco.

Anima separata potest se ponere in puncto.

Longiusculæ tractationis ratio, & conclusio.

terna denominatio in vacuo etiam procedit, si ibidem existat; non ita de Deo philosophandum (quod tamen viderint, qui illum in solo orbe nunc esse aiunt) quia definitam essentiam non habet, atque adeò neque per extrinsecam applicationem ad corpora figurabilem. Dicendum secundò, animam à corpore dissolutam terminum intrinsecum habere magnitudinis in loco, fortasse non maiorem, quam sit terminus maximus speciei humanæ; quod ea coniectura suadet, quia non est, cur si forma ulterius diffundi potest, à corpore coerceatur, siquidem hoc multò melius operabitur, quo maius fuerit, si ei gubernando suppetat forma, neque hæc ab illo, sed ab hac illud determinetur; Cum ergo videamus hominem nullis positis impedimentis, & abundantiam alimento, non excrecere sine termino, signum est animam porrigi amplius non valere. Dicendum tertio, quò ad terminum parvitas attinet, posse vsque ad punctum concludi animam, ac spatio cuiusvis figuræ applicari etiam lineari. Quod autem inferebatur superius; posse in lineam infinitè longam protendi, si se contrahat ex crasso, latoque loco, negandum; non enim spiritualis substantia, ex latitudinis, crassitudinisque localis contractione, in longitudinem potest excrecere, quia id in corporibus ratione partium vlu venit, quibus eæ substantiæ carent.

Erit fortasse, qui tractationem hanc iusto longiorem esse calumnietur petitis à Theologia plurimis, quæ in Angelos propriè quadrarent. Rerum tamen æquus æstimator hos reprehensionis aculeos continebit, statuetque non plurima, sed cuncta, quæ de Angelis considerantur naturali lumine, pari iure animam separatam postulare: eaque ipsa non à Theologo, sed à Philosopho, quem profiteamur, de vtrisque tradenda fuisse. Habet ille non pauca sui tantum iuris, quæ ad Angelorum conditionem in gratia pertinent, quæ ad meritum, lapsumque in culpam, Multa de pugna in cælo, de hominum tutela in terris, de impugnatione Dæmonum, obstinatione, ac pœnis, de ordinibus, de missione, atque illuminatione. Hanc ergo divitem suppellectilem sibi seruet, evoluatque Theologus; quæ reliqua sunt benè in animam corpore exutam putet collocata, cui ut par est excellendæ nihil est nimiū, plura sunt minima, donec eum, quem hætenus conati sumus explicare, statum adepti, in supremam cooptetur felicitatem.

(✠)

ALIQVOT PROBLEMA tum ad quinque sensus spectantium per totidē sectiones distributa.

SECTIO I.

SOLVTIO PROBLEMATVM AD uidendi facultatem spectantium.

POST tractationem singulorum sensuum, aliquot problema-
mata ad eos spectantia, vt in alijs nostrorum commenta-
riorum locis, vbi opus erat, fecimus, breuiter expone-
mus. Atque, vt ab aspectu ordiamur, quærimus, Quid ^{1. problema.}
nam causæ sit, cur oculi omnium partium vltimi in fœtu
perficiantur? Responsio. Solet quidem natura membrorum quasi li-
neamenta primò ducere (etsi non omnium simul, vt in libris de ortu,
& interitu ex professo differuimus) postea verò singula distinctè con-
formare; sicuti pictores lineis primùm adumbrant, quæ deinde colo-
ribus distinguunt, ac perficiunt. Docet verò Aristoteles lib. 2. de Ge-
neratione anim. cap. 4. oculos vltimo loco absolui. Eius autem rei cau-
sa, quam in quæstionem adduximus, est; quia oculorum organum ini-
tio præhumidum, frigidumque existit; nec nisi longo tempore con-
coquitur, coagmentatur, ac subsidit. Vnde & oculi initio pro ratione
futuræ magnitudinis maiores sunt: deinde paulatim se se contrahunt in
pedestri, natatili, & volatili genere, vt affirmat Aristoteles. Huic Na-
turæ progressui attestatur, quòd eius auctor Deus, in maiori mundo ita
se gesserit, vt cœli lumina longè post efformauerit, eademque sit ante
ipsum mundi occasum extincturus.

Est ne oculus naturæ igneæ? Respons. Esse igneæ naturæ censuit Pla-
to in Timæo, Chalcidius in cōmentarijs ad eundem librum, Ficinus lib.
de voluptate cap. 4. Galenus lib. 10. de vsu part. Quod ex eo ostendi
potest, quia oculus participat lucem, quòd est cœlestis, igneæque na-
turæ. Contraria tamen sententia, quæ statuit oculū esse naturæ aqueæ,
non igneæ Peripatetica est, vt ex locis, quæ mox afferemus, constat,
testanturque eius veritatem humores, ex quibus coalescit, ad aquæ in-
genium prope accedentes, lacrymarum defluxus, humidum, ac frigi-
dum temperamentum, de quo postea. Neque obstat ingenita lucidi-
tas, ac perspicuitas. Non enim hæc igneæ tantum naturæ comes est,
vt patet in crystallo, & quibusdam alijs. Lege etiam Aristot. sect. 31.
problem. 23. atque de hoc problemate latius Scaliger exercit. 297.
numero. 3.

Formari ocu-
los tardissi-
me, & emoti
primùm do-
cet Plinius lib.
11. cap. 37.

3. Cur pupilla est aqueæ naturæ, cū videatur potius aeræ esse debuisse: siquidem aer magis pellucidus, est magisque ad visum species recipiendas idoneus? Respons. Aqueæ naturæ esse docet Aristoteles in libro de sensu, & sensili cap. 2. & lib. 2. de partibus anim. cap. 10. & lib. 1. de generatione anim. cap. 6. atque ita esse oportuit. Nam cum aer facilius dissipetur, nec tamen aptè coalescat, atque adeò nec ad species conseruandas idoneus sit; non aëria, sed aquea potius esse debuit pupilla, vt non difficilè reciperet, & aptè retineret.
4. Quam obrem humori crySTALLINO è posteriori parte obiecta est vicia cornea? R. quia hæc opaca est, & densa, & dum opacat, obseruit, non solum retinendis imaginibus, sed etiam reddendis moderato repercussu. Nam quòd hæc ab oculo resiliant, planum est, cum se quisque in alteri^o oculo, vt in speculo contueatur.
5. Quare humor crySTALLINUS non habet figuram perfectè sphericam? Sed quàm pupulam spectat, pressiorem, ac planiorem? R. Ne violentis plagis, aut ictibus facile exturbetur à vitreo, vt animaduertit Galenus lib. 10. de vsu partium. Nexus enim, sedesque in absolute rotundis, fallaciores sunt, quàm in ijs, quæ planiora existunt.
6. Cur piscibus saltem magna ex parte immoti oculi? R. Cernere est, & admirari varietatem oculorum, seriemque à visus priuatione, quæ in ostreis est, ad oculos Aquilæ. In quibusdam enim detecti sunt, vt in Cancris: in alijs nunc clausi, nunc aperti, vt in hominibus. In quibusdam duri, vt in locustis. In alijs molles, vt in plerisque. In quibusdam volubiles, vt in plurimis: in alijs intra orbem immoti, vt in piscibus. Videlicet procurata est hæc varietas ab auctore naturæ ad mundi pulchritudinem: in quâ tamen nihil sine cura, & providentia. Non fuit autem necessum piscibus oculos mouere in elemento, vbi minùs sunt offensionibus obnoxij. Nec oportuit etiam omnibus animantibus ad sua munia obeunda parem conferri commoditatem.
7. Quam obrem album oculi in sanguine præditis pingue est, & crassum? R. Vt possit (inquit Aristoteles in lib. de sensu, & sensili cap. 2.) seruari inconcretile. Eaque etiam causa est, cur ocul^o inter omnes corporis partes maximè sit à frigore alienus, vt etiam expressit sect. 31. problem. 23. nam lentor ille prohibet aeris percutientis ingressum. Animalia verò exanguia duriores habent in oculis pellem, qua se ab iniurijs tuentur.
8. Est ne oculorum gratia caput in altissimis partibus collocatum? R. Affirmatiuam partem secutus est Galenus 8. libro de vsu partium, cuius opinionis fundamentum est, quia sublimitas capitis ad nullum alium vsum videtur necessaria, nisi vt in ea oculi constituti, omnia despectent. Contrariam sententiam tuetur Auerroes libro. 2. Collect. alijque multi; quæ ex eo ostendi potest, quia cum cerebri præstantia tanta sit, vt de dignitate cum corde contendat; imò & eo sit nobilior, si potentiarum sensitiuarum, quas in se continet, ratio habeatur, vt in libris de Ortu, & interitu ostendimus: absurdum videtur existimare caput propter oculos potius, quàm propter cerebrum, eo pacto fuisse con-

conditum. Hæc controuersia ita videtur decidenda, vt dicamus si spectetur commoditas sublimioris situs præcisè quoad membri vsum, & operationem, eam magis requiri; atque adeò magis esse propter oculos, quàm propter cerebrum; quia licet cerebrum non esset in altissimo, loco, sed in thorace, posset inde aptè influere; cum tamen oporteat oculos ad intuendum in specula residere. Si tamen habeatur ratio non commoditatis ad operandum, sed dignitatis ipsius membri: tunc cum cerebrum sit præstantius oculis, & locus editior in animali sit nobilior, vt locus cœli in mundo: statuendum erit capitis altitudinem non tam esse propter oculos, quàm propter cerebrum. Quare ad rationem prioris sententiæ negandum est sublimitatem capitis ad nihil aliud conferre, quàm ad longiorem intuitum. Confert enim plurimum ad dignitatem, quæ in corporis humani fabrica cerebro debetur. Posterioris verò opinionis argumentum probat spectata membri excellentia, altiorè capitis situm magis cerebri, quàm oculorum gratia esse quod, asseruimus.

Oculi quare gemini? R. Communis causa est, cur & geminæ aures, & cæt. videlicet vt altera sensiterij parte amissa, altera supersit incolumis. Sed in oculis peculiarem esse rationem ait Galenus lib. 10. de vsu partium; vt, quia ea tantum vident, quæ ipsis per lineam rectam opponuntur, facili circumactu videre possint omnia. Quod autem de Cyclopiibus vnum tantummodo oculum in media fronte habentibus quidam scripsere, fabula est; cuius reconditum sensum explicat interpres Hesiodi in Theogonia. Fabula item, esse Aethiopes, qui ternos, aut quater nos oculos gerant in pectore. De quibus Plinius lib. 5. cap. 8. & lib. 6. cap. 30. & lib. 7. cap. 2. Et Strabo. lib. 1. & item lib. 7. Et Aul. Gell. lib. 9. cap. 4. Quin etiam D. Anselmus lib. 1. de Imagine mundi c. 10. & D. August. in opere sermonum ad fratres Serm. 37. & alibi, idest, lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 8. hoc refellit tanquam fabulosum. Adde quòd opus illud sermonum ad fratres, ñ est authenticum aut genuinum D. August. vt vulgo creditur.

Oculorum temperamentum cuiusmodi est? R. Galenus lib. 7. de placitis c. 13. ait esse igneum, idemq; visum fuit Empedocli, & Timæo. Aristoteles tamen cum ex propria loquitur sententia (nam tum alibi tum sect. 31. problem. vltimo visum ex igne, auditum ex aere constare populariter scribit) vt in libro de sensu, & sensili cap. 2. affirmat esse aqueum; & rectè; siquidem dominatur in eis frigidum, & humidum, vt pote qui coalescunt ex membranis, adipe, & humoribus, quæ omnia frigida sunt.

Cur mobiles admodum sunt oculi, cum eorum temperamentum frigidum sit? R. Duplex causa est: altera, copia spirituum ad eos è cerebro defluentium. Altera, multitudo musculorum, qui eis ad motum obseruiunt. Oculorum tamen mobilitas non omnibus conuenit animalibus; cum plurima eos immotos habeant, vt ex dictis constat.

Cur ij maxime, qui pupillas binas in singulis oculis gerunt, effasci-

ostent-

ostendimus in Physicis. Sed quemadmodum geminata pupillæ, naturæ vitio accidunt, ita & hoc alterum malum, idest, virus, quod fascinantibus ei aculantur, vitio naturæ obuenit. Ratio verò huiusce coniunctionis est, quia sæpe causa noxia illius qualitatis, quam malefico afflatu ex se mittunt, coit cum ea, quæ geminatam pupillam inducit.

14. **Q**uæ oculi indices animi dicuntur: adeo ut in eis animus inhabitare perhibeatur? R. Nulla pars corporis ea, quæ in animo latent, magis prodit, quam oculi, ut qui ad exhibenda iudicia contuitu multiformes existunt, truces, torui, flagrantes, graues, submissi, blandi. Ardent, intenduntur, conuiuent, arident, derident, pauent, irascuntur, comminantur, promittunt. Sic in alijs modestia, clementia, mansuetudo, hilaritas; misericordia, amor: in alijs contra fastus, arrogantia, verlutia, tristitia, odium, & indignatio se se oculis proferunt. Ut verò docet Aristoteles lib. cit. cap. 9. & 10. qui oculos paruos, aut valde nigros habent, è signo timidi, & pusillamini habentur: qui ad flauum declinantes, boni animi: qui concauos, malefici: qui eminentes, fatui: qui igneos, inuerecundi. Eos autem, qui mediocriter conuiuent notam esse aut morum laudabilium lib. 1. de Hist. anim. cap. 10. Esse quoque in oculis magnam vim non tantum ad animi ingenium, & sensa indicanda, sed etiam ad affectus permouendos, satis constat. Vnde Athenienses iudicia de cædibus habituri ad Ariopagum Martis vicum ire noctu confueuerant; videlicet ne miserabilium personarum intuitu à iustitia discedere cogerentur. Nec ab his alienum est illud Senecæ de remedijs fortuitorum; Non intelligis partem innocentia esse cæcitatem? Hinc oculi adulterium monstrant, hinc incestum, hinc domum, quam concupiscat, hinc urbem, & mala omnia. Certè oculi sunt irritamenta vitiorum, ducesque scelerum.

Galen 6. Epi
dem. sect. 4.

15. **Q**uæ oculi ad præfagiendum primùm habent locum apud medicos primo Præfag. 13. ? R. Quia ut docet Aristoteles in probl. sect. 7. probl. 7. maximè inter mēbra mutantur, tam ab externo agente, quam ab interno, videlicet cum sit præhumidum, ac mundum, facile recipit impressionem, eamque exhibet.

16. **Q**uæ oculi animalium veluti felium, cur in tenebris fulgent, radiantque oculi? R. Generatim cur corpora quædam apud nos in tenebris luceant, exposuit Sosigenes Alexandri præceptor 3. volumine de visu. Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam ætheris, & quinti elementi participant, ea cognatione fieri, ut ad motum sibi aerem, aut perspicuum aliud corpus illuminent. Quod autem id maximè noctibus faciant, rationem esse quia tunc maius lumen absit. Alioquin euenire interdum, ut exiguum eorum lumen quasi exolescat, & offundatur in magno. Noctu ergo cum resurgent, aerem proximùm, & circumfusa leuiter sublestrant: non ita, ut alia item possint videri, sed ut sola se vident à tenebris. Atque hoc facit exilitas portionis eius, è qua proficiscitur, manatque lumen. Nam & ipse quoque ignis, quanuis splendorè suum latius, & diffusius mittat, adeo ut asserat etiam alia: tamen si remotior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui vix sufficit.

Ex

De lumine
oculis infuso
Auerroes in
paraphraside
sent. & sent.

Ex his facile quiuis intelliget cur oculi animantium, de quibus agimus, noctu fulgeant: videlicet quia innatam lucem obtinent, quæ tamen cū exigua sit, vt similibus accidit, diurno lumine obscuratur, & absconditur. Tribuit verò natura eam lucem ijs animantibus, vt illius iaculatu prædam cernerent nocturno tēpore. Vbi etiam aduerter quædam esse corpora, quæ noctu videntur quæ lucida, interdium quæ colorata: quia eorum lux non sat est ad prædendos noctu colores, interdium autem nec se ipsam prodit vehementiori lumine abscondita.

Quæ nam in oculis est optima humorum secundum molem constitutio? R. Ea vt docet Aristoteles lib. 5. de Generatione anim. cap. 1. quæ inter multum, parumque humoris moderata constat. Tunc enim humor, nec per exiguitatem facile turbatur: nec ob nimietatem difficile mouetur. Si roges vtra è duabus magis commendetur, paruitas ne, an magnitudo. Respondemus si magnitudo comitem habeat pulchritudinem præferri magnitudinem: nec solum quia pulchritudo per se laudem habet; sed quia magnitudo pulchra testatur præstantiam virtutis formatricis, quæ & multum materiæ attrahere, & concinnè efformare potuit. Hippocrates lib. 2. de moribus popularibus sect. 6. disputans de indiciorum notione, ait oculos magnos, & ramos, idest, præditos medio colore inter flauum, & cæsiuum, congruè adaptati hominis esse; videlicet quia ex optima qualitatū temperatione nascuntur. M. Alber. ait oculos magnos, nitentes, ac pellucidos significare iustū, docile, prudentē, quales Socrat. oraculo sapientissim⁹ iudicatus, habuisse phibeē.

Infantium oculi cæsiuoli.

Cur omniū puerorū oculi statim à partu cæsiuuli sunt; post verò immutantur in eam naturā, quæ futura est, quæ in cæteris animantib⁹ non euenit manifeste? R. Causam reddit Arist. lib. 1. de Hist. anim. c. 10. & lib. 5. de Generat. anim. c. 1. aiens, vt cæterorum animantium oculi in suo cuiusq; genere vnicolores poti⁹ sunt, vt bouū atrii, oniu aquini, aliorū rufi toto genere, aut cæsi, aut caprini, aut flauidi: sic à se ipsis n̄ dissidere: sed quem in ortu colorē præferunt, eundem postea seruare. Secus verò accidere hominib⁹: nam quemadmodū eorum oculi versicolores sunt, alij cæsi, alij flauidi, alij rufi, & cæ. ita decursu ætatis colorē mutant. Docet autem Arist. infantes habere cæsiuum, quæ ita se habeat humor oculorū, atq; fluminum; qui si mult⁹ sit, opacatur, & nigrescit, quia transpici nequit; si paucus, cæsius apparet: si mediocris, medium alium exhibet colorē. Sic ergo quia infantium oculi ob paruitatē parum continent humoris, cæsiuum in eis colorē elucere inquit. Et ob eandē causam hunc ipsum senū oculis inesse colorem, in quib⁹ vt cætera membra; ita & oculorū humores inarescunt. Alias huius rei causas lege, si placet, apud Auer. 4. collect. 3. & Auicem. 3. tract. 3. c. 34. & Vesal. lib. 3. c. 14.

Cur ex animantib⁹ nonnulli, præcipuè homines altero tantū oculo cæsi sunt? R. Quia cū natura humorem, quem cæsius color comitatur, in vtroq; oculo perfecte concoquit, fit transitus ad alium colorem: cū in vno tantum, cæsius in altero seruatur.

Cur vni fere animantium homini contingat esse limis oculis? R. Alijs etiam animantib⁹ contingere, licet n̄ ita frequenter, quoniā minus patient incommodis, nec tam facile in eis limitas deprehēditur, sicuti in homine, qui p̄ suam molem p̄pinquos admodū oculos habet. zzz Quæ

17.

18.

19.

20.

Quænam oculorum compositio ad videndum magis idonea est? R. Dijudicatur id in primis ex colore: optimus autem, docente Aristot. lib. 1. de Hist. anim. c. 10. habetur caprinus, id est, qui cernitur in oculis caprarum, medius inter glaucum, & nigrum. Itē ex situ. Nam oculi in orbem magis reconditi ac profundi, exactius vident longinqua. Item ex constitutione spirituum, id est, ex eorum quantitate, & qualitate. Nam multus spiritus inuat ad figendam aciem in remotis, purus ad discernenda minima. Itē ex affectione tunicæ, quæ pupillæ obtenditur, quæ oportet esse nitidam, ac tenuem. Nitidam, quia nigrum translucidum esse non potest: idēque ut laterne possint lucere, ex eiusmodi conficiuntur membranula. Tenuem, ut promptè incidentes rerum imagines recipiat. De his sigillatim quærendum.

22. Fieri ne potest, ut quemadmodum defectu spirituum, visus minuitur, ita eorum multitudine obtundatur? R. Pertractat hanc quæst. Thom. à Veiga in comment. ad lib. 4. Galeni de locis affectis, statuitque partem negativam, quam elicit ex Galeno, qui nullibi spirituum abundantiam prauæ visionis causam fecit, sed inopiam: & ex Auicenna, qui in lib. de Medic. cord. c. 4. ait visum eò esse vehementiore, quò spiritus magis increuerit. Videlicet spiritus vsque adeò tenues sunt, & tam benefica eorum vis, ut neque ultra modum congerantur, neque noceant. Nobis tamen id ordinariè intelligendum videtur. Cur enim aliquando transpiratione impedita, non ita coaceruari poterunt, ut oculi ultra modum incalescant, ac lædantur.

23. Cur magna ex parte nocturna animalia profundos habent oculos? R. Ut ita internum lumen, quod oculis insitum habent, rectius progrediens, magis illustret medium.

24. Cur qui oculos emissitios, ac prominentes habent, obtusè vident; qui cauos, & profundos, acutè? R. Quia illis præterquam quòd species ab obiectis emissæ minus uniantur; ipsi etiam spiritus magis effluunt: his verò species magis coeunt, atque spiritus conglobati, & coacti diutius conseruantur, visionemque intensius administrant. Quod similiter euenit ijs, qui ut aciem intendant, oculos aliquantulum claudunt. Nec ob dissimilem rationem vno oculo clauso acutiùs intuemur, confluentibus ad vnam sedem spiritibus, qui per vtranque dispersendi erant, etsi alioquin vno tantum oculo rem cernere ægrè feramus, quòd minus ita cernendo noster afficiatur animus, ut aduertit Aristoteles sect. 31. proble. 10. Lege eundem ibid. proble. 2. & 4. & 16. & 21. & lib. 5. de Gener. anim. c. 1.

25. Cur angustia pupillæ ab ortu ingenita, ordinariè visui comodat; aduentitia nocet? R. Quia in illa virtus vnita magis corroboratur: vnde natura præ cæteris animantibus angustiore pupillam homini attribuit. In hac autem, quia prouenit ex defectu humoris albuginei, vel ex subsidente cornea, alio eiusmodi vitio impeditur facultas, ne exactè operetur. Fieri tamen aliquando potest, ut id vitium ex natua intemperie ab ortu ipso contrahatur.

26. Qua de causa senes obtusè vident? R. Tum ob inopiam spirituum vitalium, qui deficiente per ætatem calore, in dies minuuntur; tum quia in eis, ut cæterarum partium, ita oculorum cutis, & membranula rugis contrahitur; quam tamen ad intuendum, læuem, ac tenuem esse

opor-

Quæ oculo-
rum compo-
sicio adviden-
dum magis
idonea,

Cavi oculi a-
cutè vident.

oportet, vt antè monuimus. Eadem etiam causa est, cur nimia corporis exercitatio acumini oculorù sæpe officiat; videlicet, quia vt sanguinè reddit sicciorè, ita & reliquum corpus; siccitas autè cutim indurat.

Cur cum Lusci, & senes parùm videant: illi obiectum visile propius admouent: hi aliquantulum remouent? R. Huius causam esse ait Galenus, quia cum senes parùm iam interni lucidi in oculis habeant, egent externo lumine, ideòque remouent obiectum, vt magis illustretur. Lusci verò, vtpote albis præditi oculis, interno abundant lumine atq; vt externum effugiant, visile aliquantulum à luce auocant, ne externi luminis copia interno adiuncta, visum offendat. Nō solent tamen senes obiecta nimium remouere; alioqui nequaquam ab eis conuenienti proportione species recipient. Itaque in ea distantia rem constituunt, in qua, & appositè illustrari queat, & idoneam speciem mittere. Aristoteles quoque huius problematis causam reddiderat sect. 31. probl. 26. hunc in modum; Senes quia videre non possunt ob imbecillitatem, vbi minus radij coeunt, rem videndam illuc abducunt, vbi maximè visui sunt; procul enim coire radij solent. Lusci videre quidem rem isthuc possunt, sed quæ caua sint, quæ eminentia, nequeunt discernere, procul.

Cur in suffusionibus humores concreti iuxta corneam videntur, si visio n̄ sit absq; medio illuminato? R. Etiam tunc visio p̄ medium perspicuum, & illuminatū fit, internum tñ, quod intra oculum latet, videlicet peraqueum, albugineum vè humorem pupillæ, glacialisq; humoris sequentem, per quē nihilominus externa sensibilia oculis admota n̄ cernuntur, quæ ei tenebras offundant. Vnde est etiam, quod si concret⁹ ille humor in oculis suffusus, totam occupet pupillam, nec ipse, nec aliud quidpiam videbitur; nimirum quia internum perspicuum obtenebrat, impeditq; ne visuales species possint ad glaciale usq; humorem pervadere. Sunt tñ qui putent hæc re ipsa non cerni, sed hallucinationem esse phantasiæ, qua putamus intueri nos humorem illum, seu vaporē in ea parte oculi, vbi non est. Verum etsi ita aliquando possit contingere, non est tñ cur id deceptioni semper attribuamus: cum talis humor, seu vapor in oculo detur, & nihil impediat, quomin⁹ re ipsa interdū videatur. Lege Philopon. lib. 2. de anima ad tex. 74. Theoph. ad text. 16.

Cur in obscuro loco manentes, quæ in lumine sunt videmus, vt in præaltis puteis media die stellas; nec tñ manentes in lumine, quæ in tenebris sunt aspiciamus? R. Si locus in quo sumus, omni prorsus lumine careat, quantumlibet obiectum illuminatum sit, non id videmus; requiritur enim lumen ad traiciendam usq; ad oculum speciem. Itaq; tam ex parte obiecti, quàm oculi lumen requiritur; sed plus ex parte obiecti ad speciem primò educendam.

Oculo compresso, & huc, atq; illuc, agitato in tenebris, cur internus quidam fulgor apparet? R. Diluit dubium hoc Aristot. lib. de sensu, & sensili. c. 2. vbi supponens corpora omnia terfa, & polita fulgida esse, talem esse inquit corneam, ideòq; fulgere; licet quandiū pupilla in suo loco manet, splendor ille n̄ appareat, quia diuersum esse oportet, quod videt, ab eo, quod videtur; diuersum verò fit, & ex vno velut Duo, cum pupilla dimouetur.

31. Cur nonnulli in tenebris experrecti à somno, non aliter, quàm in media luce omnia intuentur; quod Tiberio accidere consueuisse, supra memorauimus ex Suetonio Tranquillo in eius vita cap. 48. & Plinio lib. 11. cap. 37. R. An quia vt multorum doctrina est, spiritus animales è cerebro ad oculos defluentes lucidi sunt? Fieri ergo potest, vt in quibusdam hominibus ex occulta proprietate tantum lucis obtineant, vt confertim ex oculis emissi totum cubiculum illustrare valeant, aceruata nimirum eorum copia, dum oculi, clausi fuere, eademque cum primùm aperiuntur, erumpente.

Aliqui spiritus
lucidi.

32. Si non cernuntur colores nisi in superficie existentes, cur cum lapidem translucidum cernimus, videmur eos in altitudine aspicere? R. Quia cum species per altitudinē corporis transfuehantur, fit vt altitudo eodem colore imbuta appareat, quo ima superficies; quemadmodum, & vitrum pellucidum, nitidumque, cum per id viride quid cernimus, quasi eodem colore infectum aspectui occurrit.

33. Quamobrem simplū visile non semper videtur duplum, cum geminam speciem ad oculos mittat? R. Huius rei causam alij aliam tradunt. Cyruellus lib. 1. Perspectiuæ, Vitellio lib. 3. alijque multi id referunt ad concursum aerui optici, vbi vtriusq; oculi species in vnum coeunt. Sed hæc opinio confutata à nobis fuit superius, quòd experientia compertum sit, etsi ij nerui dissociantur, vti aliquando accidit, simpla non videri gemina. Alij id referunt ad sensum cōmunem, vbi aiunt compleri visionem. Sed hoc etiam in superioribus impugnauius, cum ostēdimus visionem perfici in humore crystallino. Igitur ad germanam huius rei causam percipiendam, sic habeto. Visio, vt Perspectiuæ docent, fit per pyramidem, cuius basis est in re visa, angulus in centro oculi. Deinde, intra lineas efficientes visualem pyramidem, est alia ab oculo ad obiectum visile recta tendens, quæ dicitur axis cognitionis. Licet ergo imagines visuales per duplicem pyramidem ad geminum oculum terminentur: tamen cum rectæ lineæ oculorum tendant ad obiectum secundum idem punctum, à quo in vtrumque oculum diuidi species incipiunt; fit vt quodlibet obiectum simplum, non geminum appareat. Licet enim duo sint oculorum axes, vterque terminatur ad idem punctum rei visibilis; ita vt ab illo ad vtriusque oculi centrum rectæ lineæ porrigantur. Cum verò axes disiunguntur, vel oculi cōpressione, aliamvè ob causam; fiunt axes non vniformes, vti accidit, cum quis digito vnus oculi pupillam eleuat, obiectum simplum, duplū apparet. Itaq; vbi inæqualis, ac peruersus est oculorum situs, contingit rem vnam multiplicem apparere. De quo plura in proximo problemate.

Lege Cantua
tensem lib. 1.
Perspect. c. 3.
concl. 6. & c.
7. conc. 2. Vi-
tellionē lib. 3.
Persp. theor.
45.

34. Cur visile simplex interdum multiplex apparet? R. Huius rei causæ, si particulatim enodentur, variæ sunt. Quæ omnes ad vnam communem pertinent; nimirum ad defectum conditionis requisitæ, vt obiectum appareat vnum, quæ est vniformitas axium. Priuatæ autem causæ ad triplex genus reduci solent; ad situm oculorum; ad situm rei visibilis: ad radios visuales. Propter situm oculorum apparet lucerna vna duplex, cum quis v. g. alterum oculum attollit, depresso altero: aut cum

Lege Galenū
lib 10. de visu
part. cap. 12.
Arist. sect. 3.
Proble. 9. &
10. & 20. &
29. & sect. 31.
probl. 11. &
18.

ex

ex copioso vino laxatus nervus opticus non sustinet pupillarum æqualitatem; sicque illud evenit, quod Horatius cecinit.

Cum bibitur concha tunc iam vertigine tectum:
Ambulat, & geminis consurgit mensa lucernis.

Ob situm visibilis; ut cum præ motus celeritate videtur obiectum occupare simul aliquod spatium multo maius, quam revera occupet, qui est modus quidam obiecti continuo tractu multiplicati. Sic baculus præproperè circumductus, videtur circulus; propter radios visuales, ut cum ob refractionem imaginum, quæ fit in quibusdam inspicillis habentibus varias eminentias, quadratulis, aliisque eiusmodi figuris distinctas, apparent res multiplicatæ in varijs sitibus pro numero imaginum, quæ per refractionem multiplicantur. Sic etiam speculo fracto, mutatoque situ partium ob variam reflexionem specierum, quæ tunc ex situs diversitate oritur, apparet eadem res in diverso situ speculi.

Cur in speculis sphericis, non autem in planis maiori ex parte res minores apparent, quam sint? R. Quia à maiori superficie fit reflexio in planis, siquidem radij à convexis reflexi magis disgregantur, quam à planis ob declinationem circuli, à quo reflexio est. Ut igitur radij ad visum concurrant, oportet à breviori superficie fieri reflexionem, & ex consequenti rem minorem apparere. Quod tamen intelligendum est, ut plurimum; quia in ijs speculis contingit interdum rem aliquo situ apparere eiusdem quantitatis, ut probatur lib. 6. Perspectivæ.

Cur ea, quæ per reflexionem specierum in speculis videmus, multo debilius apparent, quam quæ directo intuitu cernimus? R. Quia species reflexæ debiliores sunt, tenuiter movent, atque adeo minus exactè repræsentant. Ideoque facile quis obliuiscitur suæ formæ, quam in speculo vidit.

Potest ne facultas videndi amissa, nature vi restitui? R. Esse quædam animalia, quæ foetus cæcos edant, affirmat Aristoteles lib. 2. de Gener. anim. cap. 4. videlicet canes, leones, vulpes, lupos, luposque ceruarios; nimirum quia in ijs paulatim organum perficitur, redditurque idoneum ad actum videndi. Num verò, si quis datam iam potentiam amittat, recuperare eam medicamentis, aut alia siue artis, seu nature facultate valeat, non omnino constat. Plinius lib. 11. Nat. Historiæ cap. 37. ait serpentum oculos, & hirundinum pullis oculos si quis eruat, renasci. De hirundinum etiam pullis Aristoteles lib. 6. de Hist. anim. cap. 5. ita scripsit, Pullorum hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexarit, resanescunt, & cernendi vim postea planè recipiunt. Communis tamen Philosophorum vox est, cæcitatem, intellige perfectam, esse unam è priuationibus, à quibus non datur per naturam regressio ad habitum. Et quidem si humores oculorum omnino labefactentur, & defluant, facile est causam reddere; nimirum quia non possunt iterum coagmentari. Licet enim in pueris interdum membra quædam regenerentur; oculorum tamen fabrica adeo est operosa,

ntua
ib. 1.
c. 3.
& c.
VI.
ib. 3.
cor.

alenu
ic vii
p. 12.
c. 3.
9. &
20. &
c. 31.
11. &

vt non sit in potestate naturæ, eam collapsam restaurare. Quòd si superflite, atque integra humorum substantia, ob solam temperamentum dissolutionem facultas videndi amittatur: dicendum etiam tunc erit, moderationem, tum primarum qualitatum, tum mollitudinis, læuoris, perspicuitatis, & aliarum eiusmodi qualitatum, ex quibus consurgit temperamentum, in quo potentia videndi fundatur, talem esse, vt postquam semel amittitur, coalescere rursus per vim naturæ nequeat. Quòd si tam humores, quam eiusmodi temperamentum reparari possent, confestim ab anima in organum dimanaret, etsi non eadem numero, aliatñ eiusdem speciei visoria facultas. Illud verò Aristotelis de hirundinum pullis, non ita erit accipiendum, quasi velit erutis oculis, aut temperamento vsque ad potentia interitum euerso, potentiam recuperari; sed duntaxat ita punctis, læsisque oculis, vt aliquanto tempore non fungantur suo munere, posse ad sanitatem, & videndi actum redire.

SECTIO SECVNDA

SOLVTIO PROBLEMATVM;

Quæ ad auditum pertinent.

ST ne magna aurium in animantibus varietas? Responso est. Nam in primis vt de Hist. anim. lib. 1. cap. 11. docet Aristoteles, eorum quæ audiendi sensum obtinent, alijs aures sunt, alijs defunt, patentq; ipsi auditorij meatus, & cavernula, vt in ijs, quæ penna, aut cortice, squamavè integuntur. At ea omnia, quæ animal generant, aures habent, excepto vitulo marino, ac delphino, alijsque cartilagineis, & vipeteis. Plinius tñ lib. 6. Nat. Hist. cap. 5. ait apud Sambros, omnes quadrupedes, esse sine auribus, etiam elephantes. Item aurium alia læues, alia pilosa, alia medium tenent, & hæ ad audiendū aptissimæ sunt. Item alia maiores, alia parua, alia mediocres, & aut nimium, aut parum, aut mediocriter arrectæ. Refert etiam Plinius lib. 4. cap. 13. esse homines, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant more vestium. Fanesios vocant, siue Satmalos, vt Pomponius; Græci vt auctor Strabo est, *ἑνωτονοῦτες*, dicunt, quoniam strati vice, cum dormiunt, auribus vtantur. Homini tantum aures immobiles, vnde apud Romanos cognomina Flaccorum, quibus aures, præter aliorum hominum naturam, deorsum inflexæ erant, & mouebantur. Quod & nunc quibusdam accidit. Id autem Vesalius lib. de humani corporis fabrica cap. 13. euenire inquit beneficio cuiusdam musculi, qui aurium radicem perreptat, & interdum adeò carneis fibris ascendit, vt mouere aures possit.

Est

Est ne auris memoriae locus? R. Imam aurem esse locum memoriae scripsit Plinius lib: 11. cap. 45. Quod non ita est accipiendum, quasi in aure revera insit memoria, quæ si sensitiva sit, in cerebro: si intellectiva, in animi substantia residet. Sed quia, ut olim frons erat sacra Genio; digiti Mineræ; genua misericordiæ: ita auris memoriae Deæ. Vnde prisco ritu, in ius ducturum quempiam aurem vellicabant intestantes eum, quem quasi testem meminisse volebant, aientesque, Esto memor, Quo etiam in Sileno alludit Virgilius illo carmine.

3.
Cur auris memoriae locus dicatur.

Ecloga 6.

Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit: pastorem, Tityre, pingues
Pascere oportet oves, deductum dicere carmen.

Vnde tam varij soni intra aures ægotantium? sibilus, tinnitus, strepitus, fluctuatio? R. Nascuntur quidem ij soni ex motu, & agitatione humorum; qui intimam aurem occupant, varietas autem oritur ex humorum diuersitate, varioque impulsu. Sibilus ex flatu tenui exiliter elabente: tinnitus ex illius cursu interrupto: strepitus ex impulsu valido: fluctuatio ex humoris iactatione. Lege Fernelium lib. 5. de partium morbis, & Sympt. cap. 5.

Competunt ne etiam auribus sua morum indicia? R. Competunt. Nam teste Aristotele loc. cit. aures mediocres optimorum morum notæ habentur: magnæ verò, arrectæque ultra modum, stultitiæ, & loquacitatis sunt indices. Lege etiam caput nonum libri de Physionomia.

Cur audiendi sensus facile ab ortu naturæ offendi potest; pueri namq;, vel alapa sæpè surda stri redduntur? R. Obiectum, & potentia eandem fermè conditionem subeunt: quare cum sonus euanidus sit, ipsa quoque audiendi facultas organum facile dissolubile nacta est, nimirum substantiam ita tenuem, dissipabilemque, ut vere aer insitus appelletur. Ex Aristotele sect. 11. proble. 1.

Quam ob causam surdi ab ortu vocem reddere per nares solent? R. Qui surdus est, à natura mutus etiam est, aut parum à muto abest, muti autem quia compresso sunt ore, spiritum ad nares impellunt. Adde quòd violentius spirant naribus: quo fit, ut nares laxiores fiant, exitumque procliuem dent voci. proble. 2.

Cur inter oscitandum aurem scalpere non audeamus? R. Quia inflantur etiam spiritu aurium sinus; quare sicuti externo aeri sonanti resistunt, ne ingrediatur (eius indicium est male audire nos oscitando) ita, & auriscalpio resistent, minimeq; cedet, sicq; lædi facile continget. Hinc vrinantium aures rumpi solent, quia à retento spiritu inflantur, aqua verò irrumpens, ut pote duriuscula rumpere valet, non item aer, si fortasse spiritum contineamus instar vrinantium. Vnde etiam vrinantes prius auribus instillant oleum, ut aqua subintrans resiliat, neq; impetat tympanum. Lege Aristot. Problemate 2. & 11. & 13.

Cur in pudore aures rubescunt? R. An quia ad eas partes accurrit in pudore naturæ velamen, quæ maximè illo sunt nudæ, auriculæ verò

8.
ex

extremæ exangues sunt, accurrit autem facile, quia per pudorem calor excitatur, facileque resoluit & liquefacit sanguinem.

9. Cur si sonent intus aures, is bombus sedetur strepitu externo? R. Quia minorem sonitum amplior strepitus dissipat, & euertit.

10. Cur si aqua in aures illabatur, præstet infudisse oleum, ut ipsa inde effluat? R. Quia oleum adhæret aquæ, illamque extrahit secum. Item quia oleum lubricum iter reddit, ut aqua facile uncto tramite labatur, forasque emicet. At dices, oleum adhærebit auribus. R. Nihil referre; non enim oleum nocet auribus, utpote cognatæ, naturæ: sunt enim ambo aerea, ac modicè frigida.

11. Cur audiendo magis, quàm legendo recreamur; hinc enim editis fabulis in theatro mira oblectatio, non ita verò si easdem ex conscriptis libris addiscamus? Cardanus apud Scaligerum Exerc. 308. hac vna ratione vult satisfactum, quòd librorum copia vulgatiore fiant, quæ narrantur, ideoque minùs curiosè, ac iucunde lectitentur: narratores autem boni, rariores sint. Sed repugnat Scaliger tum quòd æquè rari sint boni libri, ac narratores boni: tum quòd non humani, sed liuidi ingenij sit, cariora habere, ac iucundiora, quæ ignorent alij. Igitur plures alias problematis rationes adducit Scaliger. Primam, quia audita minori labore discimus, quàm lecta. Secundam, quia vox magis afficit sua inflexione, lectio verò narrator est mutus. Tertiam, quia audita magis imprimuntur, utpote realis ferè vocis appulsu, at visa intentionaliter semper; atque adeò multo leuius, celeriusque visio transigitur, quàm auditio: vnde necesse sit illam minùs hæere menti, iuxta illud; Considerauit se in speculo, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit; nec officit quod inquit Lyricus.

Segniùs irritant animos demissa per aures,
Quàm, quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Est enim id verum de ijs, quæ audiendo solummodò credimus, non si intuitiua notitia percipiamus. Quartam, quia in narratione societas etiam datur, quæ naturæ hominum maxime consentanea est, in lectione solitudo. Quintam, quia sæpè pudor obseruantiaque erga narrantem, auditum applicat magis: at verò in legendo remissio animi est, securitasque castigationis. Ex sedula verò actione maior percipitur iucunditas, quàm ex incuriosa. Sextam, apud loquentem facultas est rogandi, & disquirendi, maiorque proinde intelligendi commoditas, vnde maius oblectamentum oriatur. Septimam, quia libris non licet ab instituto digredi sicuti narrantibus, quandoquidem in diuerbiorum amœnitatibus ius est arcessere quædam nouarum personarum interuentu. Quæppter his veluti condimentis iucunditas paratur auditui, scriptorum verò vniformis stylus, & sententiarum continuitas in fastidium adducit lectorem,

S E C T I O T E R T I A .

S O L V T I O P R O B L E M A T V M .

Quæ ad sonum, vocemque pertinent.

Vam ob causam soni alij acuti, alij graves existunt? (nam qui medio tenore eduntur moderationē quam obtinent inter extremos illos) Aristoteles in problemat. sect. 11. non semel sonorum acumen à celeritate agitati aeris provenire docet, agitari autem celeriter quia exiguus sit, aut quòd vis illum impellēs sit debilis, exiguamque proinde aeris partem cieat, ut ægrotis accidit, aut senibus, aut à longinquo clamantibus (quò enim aer motus longius distat, eò minor agitatur, veluti si projectus lapis, inquit Aristoteles, in minutiores, ac minutiores partes dispergatur; vel numerus, magnitudo vè aliqua attenuetur, & flaccescat; ille in unitatem, hæc in lineam abibit indivisibilem) aut etiam quòd instrumenta sonantia parum aeris complectantur, ut pueris, alijsque novellis animantibus usu venit, sceminis, spadonibus, flentibus ac ijs qui simulatam, seu, ut vocant, falsam emittunt voculam, ac denique metuentibus: in his quippe omnibus astrictiora sonandi organa inveniuntur, sicuti in fistulis, & chordis gracilioribus. Est itaque familiaris Aristoteli reponso, pro vocis acuminis in hunc modum in problemate 34. Instrumenti imbecillitas exiguum, aerem movet, exiguus aer celerius fertur, quod celeriter fertur acutum est. Quòd si quædam maiori vi pellendi aeris polleant, ut viri, & tormenta bellica, cum tamen gravius sonent, nihil redditæ cause obest, tum quia magnam aeris partem cient, quam necesse est, segnitè p sua magnitudine, gitari graviusque p inde sonare, tū quia magnus etiã strepitus magni soni, qualis gravis est, causa existit. Itaque ut sonorum acumen à celeritate, ita gravitas à segnitie agitati aeris provenit; agitatur autem segniter ferè, quia copiosus est, ut accidit crassioribus siue fistulis, siue chordis, item ridentibus, qui arteriam vocalem dilatant, ac rictibus hiscunt; frigentibus quoque, qui aut propter hybernum tempus, aut propter gravedinem, crassiorem tunc aerem movent. Denique pernoctantibus, ac trepidantibus. Illis ob humoris congesti copiam, quæ citæ aeris agitationi obstat; unde necesse sit gravius sonare; istis quoniam ascendente sursum calore propter passionem trepidandi, multum aeris resoluitur, qui lentè agitatur, cum sit multus. Quòd si vituli gravius sonant, quàm boues, ideò evenit, inquit Aristoteles, quia eorum matres gravius etiam, quàm mares sonare assolent; est autem à natura comparatum, ut animalia recens nata matri potius, quàm patri similia sint.

2. Qua de causa sonus ad quædam corpora allisus geminatur (quam vocant Echo) ad alia verò non geminatur, sed potius obtunditur? R. Aliud est sonum reflecti, aliud refrangi, dissiparique: quædam porrò corpora dura, læuia, ac benè compacta aerem ad se appulsum minimè dispertiunt, sed integrū reddunt, vnde fit Echo: alia verò hiatibus plena, mollia, aspera, humida, & inæqualia, allisum aerem frangunt potius, ac dispescunt, quàm factum, tectumq; reddant. Hinc domus nuper illite fornices, dolia, lagenæ, fluminum quiescentium ripæ, ob aquarum læuorem, cauumque æs maximè resonant, minùs verò orchestra sparso iunco, aula tapetijs vestita, nemora, arteria vocalis humore, aut etiam nimio calore exasperata, qualè habent, qui febrî æstuarunt. Itaq; quem admodum lux speciesq; visibilis ad corpus tersum impacta, si angulum faciat reflexa, sicuti fecerat directa, similis ferè vtrobiq; est; ita & aer resonus similis priori efficitur, si corpora pulset, in quibus non frangatur, sed integro ferè impetu regrediatur.
3. Cur cum inspiramus vocem formare non possumus, cum expiramus possumus. An quia aer inspiratus frigidus est, & interiorem aerem tantisper cogit, cum oportuisset eum expandi, vt sonus fieret, contra verò expiratus aer calore citatus sonare iam potest. Ita Aristoteles sect. 11. problemat. 13. Quòd si aqua frigida strepitum magis ciet, cum decurrit, quàm calida, ideò accidit, quia frigida grauior est, vehementiusque ferit, ac strepit. Sed quoniam ad formandam vocem neque inspiratio, neque expiratio per se necessaria est, sed aer in arteria vocali, atque intra os, sicut ex Thelogorum Doctrina colligitur, qui corpora beatorū voces formatura docent, cum tamen in eo statu respirationis, aut expirationis vsus non sit futurus: ita rursus proposito problemati satisfaciendum, vocem non fieri qualicumque allisione aeris ad corpus, sed ex ea, quæ ad instrumenta apta, & idonea, qualis fieri potest, cum expiramus, non cum inspiramus.
4. Cur minùs audiamus, cum oscitamus? R. Oscitando torpentem flatum è faucium sinibus excutimus, qui etiam aures subit, oppletque, ac strepitum ciet, sicq; extrinsecus intrantem sonum offuscat. Qua etiam ratione si duò simul loquantur, minùs se audiunt occurso, repulsiq; mutuò accedentis soni, proindeq; si accuratè volumus audire inspirationem inhibemus. Adde etiam aurium foramina comprimi, cum mandibulæ oscitando distrahuntur, sicq; minùs patere aeri admittendo.
5. Sunt ne vitia linguæ plura? R. Sunt equidem: nam alij hæsitant, vt qui syllabam vnã alteri continenter, vt postulat vocabulum, iungere nequeunt, sed in priori tantisper detinentur. Quo etiam fit, vt conantes submissè loqui non possint auctore Philosopho problemate 35. sectionis 11. Fit autem hæsitatio, vt idem addit problemate 54. à frigore attonitum reddente locutionis organum; quare exercitatione, aut vino concalfactum expediùs iam orationem formare potest, vt picis, & sturnis euenit, loquaciores enim euadunt, si madefactam vino offam vorent. Porrò lolus homo ferè hæsitationis vitio laborat, quoniam inter cætera animantia sermonem solus profert; hæsitatio autem

autem interruptio est articulorum in dicendo. Lege problem. 55. & 57. citatæ sectionis. Alij deinde balbutiunt, vt qui literam, vel syllabam prætermittunt, veluti si Constantopolim, Napolim, p Constantiopolim, Neapolim perturbatè efferant. Alij blasi sunt, vt qui certam aliquam literam exprimere non valent, sicque exempli gratia, fluctum pro fructum pronuntiant, Capidolium pro Capitolium, puellulum p puerulum.

Cur trepidantium, iratorumque vox tremula est, ac etiam mentum? R. Quia emigrante calore cor conquatur, vnde ictus multi fiunt, sicuti in laxis chordis. 6.

Cur qui intra domum sunt, magis audiunt sonum extrinsecus excitatum; contra verò qui foris sunt, minus percipiunt sonum intra domum? R. Quia in posteriori euentu dissipatur aer foras erupens in laxiora spatia, sicq; flaccescit sonus, in priori e contra, domum ingrediens cogitur, vnde melius audiri necesse sit. Similis ratio videretur in aspectu, pcedere, cum similiter melius intra domum existens, q foris sunt, cernimus, quam q in domo foris existentes. Ita est, nam species domum a foris subeuntes, coguntur, & coadunantur, a domo verò foras emicantes, dissipantur oculi; Igitur cum has admittunt minus cernunt, illas magis. Adde lucem oculis vicinam distrahere aspectum, ne figi in vnum locum possit. 7.

Cur qui in superiori cubiculo loquuntur, facilius audientur in inferiori, quam in superiori qui, loquuntur inferius, cum vox sicuti, & aer nata sit ascendere? R. Quia n sine aliquo humore emittitur aer ab eo qui loquitur, humor verò descendit. At hæc ratio singularis est, non enim omnis sonus cum humore diffunditur? R. Sonus tunc melius auditur, cum accommodatior est inter ipsum, & potentiam collocatio, hoc est, cum non sub pedibus aer prius sonat, quam aures perueniat, sed cum è loco editiori fit, tunc eadem aures, quæ elatæ naturæ sunt, prædictum aerem accommodatius aucupantur. 8.

Cur nox ad audiendum aptior est, quam dies? Vtrū, vt Anaxag. ait, qd aer interdiu stridet à Sole concalescens, & obstrepit, noctu requiescit vtpote cum omnis calor abfuerit, tunc autem quæq; audiri melius possunt, cum nullus strepitus est. An qd per inanius facultas audiendi amplior, quam plenius datur. Est autem aer interdiu densus, vt qui luce radijsq; repletus sit, noctu autem rarior, qd ex eo ignis, & radij decesserunt, q corpora esse dixeris. Accutior tñ solutio problematis ab Arist. subditur, quod interdiu animæ applicatio ad videndum, intelligendumq; plura, q agimus, audiendi minuit attentionem; at verò vbi sensus seiunctus est ab intelligentia, laborem minimū habet, alioquin maximū: vnde dictum est (inquit Aristoteles) mens videt, mens audit, quod omnibus sensuum functionibus assistat, ipsiq; præsidendo distrahatur. Noctu ergo libera anima ab intuendi concursu, sonos melius potest accipere. Ob hanc etiam rationem fit, vt noctu magis dolorē sentiamus, quod anima sensibus alijs minimè occupata ad tactus munia se applicet, vt lib. 1. probl. scripsit Alex. probl. 118. 9.

Audiuntur ne longius qui multi simul sonant, quam cum quilibet eorum solus? R. Res dubia est, apud Aristot. Nam sect. 19. problemate 2. ita ferè scribit, Cur idem voce eadem longius sentiri cum alijs cantans, 10.

aut vociferās, quā solus potest? An quia viribus vniuersis agere quipiam non tam difficile est, quā singulis, cōposita quippe omnia plus valent, quā singula; quapropter cum vnitis agitur orib⁹, vox constās, vnaque redditur, simulque aerem propellit, vt prodire multiplex valeat. Accedunt Aristoteli experientia, & exemplum; experientia, quoniam longius vociferantem exercitum videmur audire, quā militem, etsi is eādē contentione clamaret, quā cum alijs simul vociferabatur; longius item hominum murmur in nudinis, in foro, quā vnus tantum vocem, quāquam altius cæteris loquatur. Exemplum, quoniam multæ lucernæ eiusdem splendoris latius emittunt lucem, quā vna, & arenulæ aceruatæ longissimè conspiciuntur in littore, quālibet verò è proximo loco vix discernitur. Cur ergo quod in visibili obiecto contingit, in audibili non procedat, vt quauis singularum vocum species non vniantur, à toto tamen aggregato vna alia producat, quæ longius peruenire queat. At verò idem Philosophus sect. 11. proble. 52. responsionem hanc penitus turbauit, sic enim ille. Quamobrem cum simul vocem multi emittunt eodem tono, tota vox illa maior offert se, quā sit vox singulorum, neque tamen longius pro ratione multorum deducitur. An quia multi eandem aerem simul non propellunt, sed diuersum, quemadmodum si multi lapidem in diuersum mittant, non propterea longius abibit, quā si vnus proieciat. Ex his ergo liquet quā sit dubia propositi problematis enodatio apud Philosophum. Nobis autem prior responsio placet, præsertim, quia ab Aristotele posterius fuit conscripta. Siquis tamen probauerit posteriorem ad experientiam, atque exemplum paulò ante posita respondebit, sonos in eodē aere non vniri, sed discretos conseruari, nec tertiam quandam speciem emittere; quapropter non esse cur longius vocem audiamus, aut quemlibet sonum, si solus, an potius cum alijs pariter edatur. Experientia verò maiorem quidem sonorum copiam, non tamen longius audiri conuincit; sicque fortasse euenit in speciebus arenularum (nam neque eas in vnam totalem vniri probabile videtur) eò scilicet singularum speciem peruenire, quò omnes simul perueniunt, etsi videndi potentiam non tam impleant singulæ, atque adeò neque discernantur, quā omnes simul sub quadam confusione. Porrò lucernarum lumina in vnum coeunt, vt mirum non sit, si in partes remotiores perueniat splendor. Denique Aristoteles problemate illo 2. sectionis 19. populari responsione contentus fuisse videtur.

II. Cur homini seriùs vox perficitur, quā cæteris animantibus? R. Cætera, aut nullas, aut paucas literas distingunt in voce; homo verò maxime; quod autem difficilius est, longiori eget tempore. Lege etiam Alexandrum lib. 1. problem. 148.

12. Cur vox maior, minorvè formari possit, & tamen eandem speciem seruet, vt cum in eodem quidem tonò cantamus, sed tamen aut demissè, aut constanter. R. Quia quemadmodum maior figura, fieri minor potest; vt quadratum maius fieri minus, si ab omnibus lateribus æquales partes detraxerimus, cum tamen intra eandē speciem maneat,

ita

ita & vox licet demissior fiat, eiusdem tamen erit toni, ac cum efferebatur robustior.

Cur senes voce sunt tremula? R. Quoniam vocem continere non possunt: sicuti imbecillibus, ac pueris via venit, cum lignum praelongum parte extrema ceperint; alterum enim extremum quatitur, quia nequeunt superare, quod tenent, & vincere: quod idem, & trepidantibus hominibus, & metuentibus, & rigentibus causam vocis tremulae afferre credendum est. Cum enim qui vocem ita emittit, eius calor pulsus ab affectibus illis intrò se colligat maxima ex parte, reliquum, quod exiguum extat, vocem continere non potest: quapropter quatitur, atque intremat: vnde artium liberalium professores, qui se solitos trepidare nouerunt, principio agunt voce submissa, dum resideant, & stabiliantur: vocem enim exiguam vincere, continereque facilius possunt.

Cur in tragœdia immutatio, varietasque in cantando usurpatur? R. Quia inæqualitate musica iam nimium attollendo, iam deprimendo tristitia afficimur: accommodatioque fit ad magnitudinem calamitatis aut mæroris; quod verò æquale, continensque est, minus flebile auribus accedit.

Cur suauius audimus si cantilenam nouimus, quàm si ignoremus? R. Quia sic ad metam peruenitur; cum verò ignoramus, quasi in medio persistimus: rursum quia audire, discere est, discere verò iucunditatem parit. Hinc solitarias cantilenas suauius audire solemus, si ad tibia, aut ad lyram vnâ cantantur, quoniam euidentius assequimur, quod cantatur, ad plures verò lyras cantilena offuscatur, totaque penè deletur.

Cur cum hominis vox suauior sit, quàm tibiæ, non tamen suauius auditur, si in tibiæ morem sonet, sed canentem quidem hominem suauius audimus, quàm tibiâ; hanc verò suauius, quàm hominem terentem? R. Quia quod naturæ est, gratius evenit, quàm quod simulationis: Itaque homo cum cantat supra tibiæ sonum addit articulationem; vnde mirum non est, si suauius audiatur; cum verò terentat, minus suauiter quàm tibiæ auditur, quòd hanc simulet.

Qua de causa qui voce graui cantant, si dissonant, deprehendi facilius possunt, quàm qui cantant acuta; sic enim, & in numeris accidit, euidentior enim error est, si in maiori peccatur? R. Quoniam grauis sonus plus temporis insumit, vnde plenius ab auribus percipi valet, acutus autem velox est, facileque elabatur, ac latitat.

Qua de causa cum multi concinunt, melius seruare possunt numeros harmonicos, quàm pauci? R. Quoniam multi securius ducem suum, hoc est præcentorem, sequuntur, tardiùsque incipiunt, in accelerando autem procliuius erratur.

Cur suauius cantilenam audimus mixtam tibia, quàm lyra? R. Quoniam vterque sonus distinctius percipitur, & ambo melius miscentur, cum tam humana vox, quàm tibiæ sonus spiritu perficiantur interiùs; non sic autem lyrae sonus. Adde quod tibia sonitu, cognationeque sua errores multos cantilena occultat. Sonus lyrae cum tenuis, vocique commisceri minus idoneus sit, ipse per se se patens, suumque genus syn-

cerum custodiens, omnes cantilenę errores posita quasi regula patefacit. Cum verò multa perperam in cantando agantur, quod promiscuū ex erratis, rectęque actis provenit, deterius esse necesse est.

20. Quam ob causam cum alius locus sit, quā cibis, potusque transeunt, alius, quā spiramus, ubi grandiozem bucellam deuorauimus, strangulamur? R. Quoniam cum vocalis arteria iuxta eam sit, quā cibi inferuntur, necessariò illa constringitur, ubi iusto ampliozem bucellam deuorauimus, vnde oportet viam spiritui denegari.

21. Cur inter sensibilia propria solus sonus bonus, malusvè moraliter denominari queat, sermonem quippe iracundum, iocosum, lasciuum, prudentem, subdolum dicimus, non ita colorem, aut odorem, aut saporem, frigusvè? An quia sonus motu efficitur, actio verò moris est particeps. Adde cæterorum sensuum obiecta nostrę libertati non substare, sicuti & vocem: quę duę responsiones idem valent. Nam tunc etiã cum vitio vertimus quòd quis odoratus incedat, quòd lucernam inferat intempestiue &cæt. Ob localem applicationem peccat, non ob alterationem odoris, vel lucis, applicatio autem, cum motus localis sit, nostrę libertati subest.

22. Quam ob causam cum aliquid pcul percutitur, ictu statim cernamus strepitum lentius audiamus, quanquam vnà cum ictu strepitus oritur? Quia visum tenuiozem, atque acutiozem quàm auditum habemus. Visus igitur anticipare vtpote acutior potest, auditus, vt crassior lentius suo fungitur munere. Eadem hæc ratio est cur in attritu, cõfrictuque nubium, tonitrum, & fulgur, non ex æquo percipiamus, sed fulgur primùm videamus, post tonitrum audiamus: quanquam tonitrus vnà, cum fulgure incipiat. Nimirum visus, vtpote agilior, & tenuior præcurrit, atque anticipat, auditus vt crassior, & tardior postmodum sentit. Ita Alexander lib. 1. Problematũ. Problemate 38. qua responsione sentire videtur videndi actum per emissionẽ ex oculis perfici; quod nõ ita est: exacta igitur problematis solutio est, etsi tam videndi, quàm audiendi actio momento elici queat, species tamen auditorias cum motu peruenire ad potentiam, atque adeò seriùs, quàm visorias, quę instanti traijiunt, quoniam, etsi contrario vacent, soboles tamen sunt localis motionis, vt proinde mirum non sit, si moram faciant in accedendo.

3. Cur infantes cum modulos audiunt, primùm vagitu cessent: deinde obdormiscant? R. Alexander lib. 1. problemate 121. ita scribit, quoniam musica indita à natura animis est, vt cæterę scientiæ, neq; per doctrinam, vt Plato auctor est, sed per reminisceniam quidquam acquirim⁹. Quoties igitur animus concentum sentit comptiorẽ, reminiscens ac repetens cogit infantem quiescere, permulcendoque sopite, atque demum ab exterioribus auocare. Sed hæc Platonica sunt. Rectius igitur Aristoteles sectione 19. problemate 38. Cur inquit, numeris, modulis, omnibus denique concinendi generibus oblectari cuncti consueuerent? An quòd ratum, ordinatumque omne secundum naturam est, vt meritò nos possit oblectare, cuius indicium est, quòd cum ordinatè laboramus, bibimus, & comedimus, naturam, viresque nostras, & serua-

mus,

mus, & augemus; contra verò cum inordinate agimus. Consonantia autem mistio est, siue temperatio ordinata contrariorum inter se, proportionemque inuicem custodientium. Itaq; vult Aristoteles vocum concentum ideò aures recreare, quòd certis legibus à natura rei petitis componatur: quod etiam vsu venit alijs sensuum obiectis, vt non nisi ij colores in pictura oculos oblectent, aut in cibis ij sapes, qui certo quodam modo attemperantur. Addit tamen Aristoteles modos etiam adiectitios canticorum, hoc est, qui non sunt ab arte, delectare etiam, si eis assuescamus, nimirum quia consuetudo, naturæ quoque vim obtinet.

Quamobrem qui surdi ab ortu naturæ sunt, ijdem & muti vivant? 23.
 R. Quæ nunquam audierunt, hæc dari nequeunt. Medicis tamen placet, vt par idem neruorū sit, cuius pars altera ad linguam, altera ad aures vsque porrigatur, atque ita necesse sit cōmunem accidere affectionem. Verum mutos fieri, qui ex morbo surdescunt negant, propterea quòd pars altera tantum, quæ scilicet audiendi officio delegata est, suas vires amiserit: & mutos quoque eadem ex causa non etiam surdos reddi affirmant: videlicet quòd alterius nerui, linguæ accommodati, læsio est.

S E C T I O Q V A R T A .

S O L V T I O P R O B L E M A T V M ,
 quæ ad nares pertinent.

DE structura narium dictum est lib. 2. de anima cap. 9. per varias quæstiones. Aristoteles sect. 33. problematum pau-
 cas qualdam narium affectiones exponit sicuti, & sequentium organorum, atq; sensuum, ea maximè de causa, quia horum trium natura crassior est, vnde neque ita plenam de se, ac obiectis notitiam intellectui ingerunt, neque tantam doctrinæ materiam præbent, quemadmodum priores duò; quapropter præfius de iisdem agendum nobis erit.

Cur pueri omnes resimato sint naso, & ferè qui crispo sunt capillo, quod maximè in Aethiopum genere cernimus, quibus paulò attollitur nasus. Nimirum nasus cartilago est, quæ naturam ossis habet, in calidioribus autem quales pueri, & crisperi, materia crassior, minùsque utilis, vt ea est, quæ cedit in ossa, minùs crescit. 24.

Quæ causa sternutandi? Nimirum spiritus, halitusque ex humoribus exciti calore. Etenim vi attractrice aer à foris collectus per nares, deinde onustus halitibus per expultricem foras explosus, caput exonerat. Vnde inter dormiendum adactò ad intima viscera calore, non sternutamur, nec item si oculos perfricamus, tunc enim maior calor ex

confricatione corripit minorem, qui sternutandi causam dabat, aut humor, qui sternutamento egredi debuerat, cum lacryma egreditur, è contra verò Solem aspicientes sternutamus, quia admissa oculis luce, aut penna laceffiti, faciliùs incalescunt. Denique quòd sternutatio pueniat à calore fit: vt singultum adimat, Est autem singultus còmotio aeris egredi conantis à pulmone; vnde distentionem causat in eo, sicut ructus egressus è ventriculo aer est. Porrò inter animantia homo maxime sternutat, quia pro rata portione, & cerebrum maius habet, vbi materia sternutandi cogitur, & laxiores nares ad externum aerem attrahendum; vnde & senes ægrius sternutant, quòd narium sint còpressiorum. Iam verò aut bis ferme, non semel, aut pluries sternutatio editur. Bonæ sunt nares, in quas venula diffunditur, & per quam spiritus commeant.

SECTIO QVINTA.

SOLVTIO PROBLEMATVM ad gustatum pertinentium.

1. **V**R quidam res insuaues auidè appetunt, vt pueri, & quæ vterum gestant, præsertim ad tertium vsque mensem? R. Quia vitiosa qualitas cum menstruo sanguine ad os ventriculi irrepit, cognatæque qualitatis appetentiam excitat: Itaque si atra bili infestatur os ventriculi, carbones, coctos lateres, & id genus fictile cupit. Si acida pituita imbuitur, saporres appetit acidos, & cæt. Vitium porrò hoc vltra tertium mensem ferè non protrahitur, quia foetusiã grandior, omnem sanguinis menstrui copiam potest absumere; quapropter mirum non erit, si pueri ex prædicto sanguine coaliti, ea quoque desiderent, quæ diximus. Lege Alexandrum lib. 2. problemate 74.

2. **C**ur cum dulcia suauiora sint acribus, non istis, sed illis saturamur citiùs? R. Quia fames, appetentiã cibi tandiù durat, quandiù non solum ventriculus, sed membra etiam inania sunt alimento: at dulcia tota ferme sunt alibilia, non item acria, ideòque citiùs illa famem extinguunt, quàm ista: sine fame autem ventriculus, & gula nihil admittere queunt. Porrò quòd quidam etiam antequàm comedant, maxime ægrotorum plurimi, dulcia auerlentur, acria appetant, causa est, quia hæc humorem calidum, id est, bilim flauam euertunt. Ea igitur in re natura boni consulit.

3. **C**ur si quid pomi putris edimus magis amarorem sentimus post epotum vinum, quàm antea? R. Quia amaror vino illatus ab ipsoque vini calore excitatus permeat faciliùs per organum gustatus, sicq; vehementiùs sentitur.

Cur

Cur panis, caseus, & pleraque refrigerata deterioris saporis existunt, recalifacata verò melioris? R. Quia refrigeratis succus concrefcit, & constant, tepcfactis autè dilabitur: at fuauiditas fucco percipitur. Sed cur dulcia minus fentiantur calida, quàm frigida; nimirum organum guftatus tactum habet; calor igitur, quia vehementius fenfibile, eft guftandi actum offufcat: item fuccus dulcis calidus eft, ficque perturbatur aliquantulum dulcedinis fenfio, cum adiuncto calore fouetur.

Cur ficus cum molles, dulcesque fint, dentes offendunt? R. Quia gingiuis fuo lentore adhærefcunt, dentibusque infinuata putredinem cito caufant, infito calore; quin etiam granorum duritie fatigant dentes.

Cur potus fuauior eft poft efum acerborum? R. Quia contraria iuxta fe poftita magis fe produnt. Item quemadmodum quies poft laborè gratior eft, cum tamen in fe melior non fit, quàm poft aliam quietem; ita &c.

Cur lingua amara, falfa, acidaque fieri, fentiri que potefl, non dulcis? R. Quia illæ affectiones, corruptiones naturæ funt; dulcedo verò eft naturalis; ipfam autem naturam fentire nemo potefl; ita Ariftoteles fecit. 34. problemate. 5.

S E C T I O S E X T A.

S O L V T I O P R O B L E M A T V M

Ad tactum pertinentium.

VR qui rapidè, aut inconfultè feriuntur minus dolèt, quàm qui confultò? R. Quoniam illi animo funt occupati, qui negotio diftractus minus ad icù percipiendum applicatur. Hi verò ad id membrum, quod feritur, fe conuertunt, vehementiusque proinde dolent, eadem caufa eft, quòd qui onera portant, aut labori incumbunt cantu releuentur, quoniam attendit animus ad numerorum fuauiditatem, ficque labor decipitur, vt inquit, ille. Eadem quòd lugentibus tibias, atque timpana adhibeamus, marrentibus de fuorum morte, atque ægrofantibus hominum coetus procuremus; nimirum animus ad varios sermones fe transfert, ab angoreque feiungitur. Lege Alexandrum lib. 1. problem. 77. & 78. Quod fi tela præuifa, vt Magnus Gregorius inquit, minus feriunt, aliunde id verum eft, quatenus imminētis mali prænotione remedium, aut diuerticulum procuramus.

Cur cum ab alio tangimur præfertim clanculum, & fraudulenter, magis inhorrefcimus, aut titillamur, quàm fi à nobis, vel ab alio palam tangeremur? R. Quod natium, inlitumque eft, minus percipimus, fic enim lingua inlitum dulcorem minus fentit, quàm acridinem, vel amarorem, quod autem ab alio apertè fit, quafi inlitum nobis eft. Item

quod insidiosè fit, terribilius occurrit, sicque metus excitatur, atque adeò horror ex frigore. Hinc etiam risus contigit, quia nouitas, & fraudulencia obiecta sunt risus. Similiter alis, pedum plantis, & auribus titillamur magis, quia earum partium tactus insolentior est, præterquam quòd tenuioris sunt cutis; vnde & labris maximè titillamur.

3. Cur non iisdem, omnes inhorrescunt pariter; Nam alij cum vestis rumpitur, alij cum ferra acuitur, vel scindendo trahitur; alij cum pumex secatur; alij cum lapillus mola perfrangitur; alij cum cibos fallidos vident? R. Quemadmodum non eisdem delectantur, sed iuxta variam corporis temperaturam; ita ob eandem varietatem, non iisdem læduntur, sed ijs, quæ à cuiusque temperamento sunt alieniora.

4. Cur cum aqua etiam calida aspergimur, horrescimus tactu? R. Quia quod est per se in aqua timemus, nimirum frigus. Quauis igitur calida existat, naturæ tamen affectus in nobis excitatur.

5. Cur dentes frigidum magis, quàm calidum sentiunt, caro è contrario? R. Quoniam dentes tenuioribus continentur meatibus, exiguoq; calore præditis: Itaque aduersum frigus minus ferre possunt. At caro calida est, quapropter à frigido minus afficitur, à calido magis, quasi ignis igni adiiciatur. Arist. sect. 34. problem. 3.

6. Cur duorum sensuum ratione, homines vocamus continentes, id est, tactus, & gustatus, non cæterorum? R. Quia voluptates nobis cum brutis communes per hosce sensus administrantur; quod igitur tale est, spernimus, erubescimus, proboque damus. Vide Aristotelem sect. 28. problem. 2. & 3.

Atque hætenus de problematis, quæ ad exteriores animæ potentias spectant. Neque verò de alijs eiusdem animæ facultatibus institutum persequimur, quoniam doctrinæ popularis, qualem solet Aristoteles in problematis adhibere, materiam non suppeditant. Illud superest, vt quem laborem communium studioium gratia, Societatis I E S V Conimbricense Collegium posuit vniuersæ

Philosophiæ edito curriculo, gratum sibi esse
velit Deus, qui & cœptis aspirauit,
& ad optatum exitum
promouit.

(.†.)

F I N I S.

I N D E X

R E R V M P R Æ C I P V A R V M Q V Æ

In hoc volumine continentur, in quo numerus
paginam indicat; P. principium; M.
medium. F. finem.

A C T I O.

Actiones non distinguuntur per terminos qui ad ipsas ordinantur. 121. p.
 Vna actio non est terminus alterius. 380. p.
 Actio Virtutis per se fixa est, per actus boni durat. 436. p.
 Actioni honestæ præter delectationem præmium debetur. 435. f.
 Actio productiva formæ & non unitiva, distinguitur specie ab unitiva. 30. f.
 Eadem actione formæ materiales producuntur & unitæ. 30. f.
 Actio est animæ finis. 101. f.
 Non omnis actio coniuncta cum motu. 331. f.
 Actiones vitales creatæ à Deo solo elici non possunt. 118. p.
 Actio vitalis à potentia vitali elici non potest nisi animæ inheret. 118. p.
 De duplici actione ex parte sensus & sensibilibus. 284. f.
 Actione directa sensuum functiones non præconciuntur. 282. f.
 Per actionem immanentem nihil ad extra producitur. 382. p.
 Actio animæ extra corpus non est conaturalior. 476. p.
 Quotplex sit animæ actio. 484. m.
 In Actione vitali cur potentia extra obiectum nec diuinitus feratur. 113. f.
 Per quam actionem verbum producat. 380. p.
 Actiones Voluntatis & intellectus quomodo subordinatæ. 429. m.
 Voluntatis actiones simpliciter libere. 417. m.
 Tres animæ vegetatis actiones. 127. p.

A G T V S.

Divisio actus in primum & secundum. 29. f.
 Actus secundus non semper perfectior primo. 45. f.
 Probat anima esse actus primus. 19. & 30. f.
 Anima actus corporis organici. 31. m.
 Prius est animam esse corporis actum, quam corporis principium. 102. m.
 Eiusdem est actus, cuius est potentia. 47. m.

Actus subordinati ab eadem potentia possunt elici. 118. f.
 Per actus & obiecta potentie distinguuntur. 119. m.
 Actus vnius potentie specie differentes, vni rationi formali specificæ subordinantur. 120. p.
 Quomodo actus eiusdem potentie specie differentes vnius rationis esse consueant. ibidem.
 Actus subordinati ab eadem potentia possunt esse. 118. f.
 Per actum amandi efficitur impressio in mente. 383. f.
 Actus supernaturalis viæ potest in patria continuari. 109. m.
 Intellectus possibilis bifariam dicitur esse in actu. 315. f.
 Quatuor Intellectus actus designantur. 430. f.
 Intelligenti actus esse spirituales colligitur ex obiectis. 447. m.
 Qui actus intelligenti à sensibus sint maxime alieni. 448. p.
 Ad actus appetendi requiritur iudicativa notitia intellectus. 431. m.
 An ad actus voluntatis requiratur notitia iudicativa intellectus.
 Potest diuinitus conseruari actus voluntatis absque vlla notitia. 429. p.
 Quam independentes sint à materia actus liberi appetendi. 448. p.
 In actu intellectus constituitur felicitas. 425. p.
 Anima non semper actum exercet intensissimum. 517. p.
 Anima separata potest eosdem specie actus producere, quos producebat coniuncta. 109. p.
 Quid de naturali actu tenendum. ibidem.
 An anima separata per actus intendat habitus. 511. f.

A D M I R A T I O.

Vnde proveniat admiratio. 420. p.
 In quo consistat admiratio. ibidem.
 In qua potentia sit admiratio. 421. f.
 Miracula ab admiratione nomen accipiunt. 420. p.
 Cur admiratio sit causa delectationis. 421. p.

I N D E X.

- In Christo fuit admiratio. 410. f.
- A E R.**
- A**er cor non videatur. 166. f.
- Aerem innatum esse organo audiendi. 199. p.
- Aer & aqua soni medium. 105. f.
- Aer & aqua sunt mediū quo spargitur odor. 217. p.
- Aer & aqua medium odoris. 228. p.
- Aer & aqua precipuum medium sensuū 271. m.
- A E Q V A L I T A S.**
- A**equalitas vniuersum decorat. 70. f.
- Aequalitas positua, & negatiua. 71. p.
- Quæ equalitas requiratur ad vniuocationē 71. m.
- Opinio asserens æqualitatem specificam inter animam & Angelos. 465. m.
- A G E N S, E T A G E R E.**
- N**ihil agit nisi prout actum est. 74. m.
- Agendi principium quomodo substantia esse possit. 146. m.
- Agens principale non potest esse sua vis actiua. 117. m.
- Quomodo intelligendum, omne agens est patiente præstantius. 326. f.
- A L I M E N T V M.**
- A**limentum quo pacto contrarium esse debeat rei, quæ nutritur. 124. f.
- Alimentum quo pacto subiectum accretionis & nutritionis. 125. f.
- A L T E R A T I O.**
- N**on alteratur propriè nisi quod ad corruptionem disponitur. 133. m.
- Qui elicit sensationem non propriè alteratur. ibidem.
- A M O R.**
- P**er actum amandi efficitur impressio in amante. 383. f.
- Quo pacto res amata sit in amante. ibidem.
- Amore nobilior cognitio. 426. m.
- A N G E L V S.**
- C**ur Angeli dicantur partes vniuersi, 320. p.
- Cur Angeli intelligentiæ, homines verò rationales dicantur. 374. p.
- Opinio asserens æqualitatem specificam inter animam & Angelos. 465. m.
- Opinio Angelis præferens animam. ibidem.
- Sententia pro Angelis. 466.
- Quæ fuerit Durandi opinio circa Angelorum existentiam in loco. 322. m.
- Angelus Dæmonem impresso impetu impellit. 45. f.
- Corpora ab Angelis assumpta cur non organica. 47. p.
- Angeli humanum corpus formare non possunt. 61. m.
- Quæ propria sunt in viuentium operationibus desunt Angelis assumptibus corpora. 47. f.
- Angelus non eget specie vt se intelligat. 336. f.
- Angelorum species vniuersalia & simplicia distinctè representant. 341. m.
- Angelis, non animæ sunt inditæ species. 371. m.
- In Angelis non est intellectus agens. 325. m.
- Cogitationes quomodo Angeli cognoscant 353. p. & 354. p.
- Angelorum species intelligibiles præstantissimæ. 331. m.
- Angeli percipiunt plura, vt plura. 393. m.
- Angeli cum se intelligent verbum expriment. 382. m.
- Angeli quomodo aliorum notiones percipiunt. 341. p.
- A N I M A I N C O M M U N I.**
- A**nimatorum diuisio ex Platone. 107. f.
- Academicorum ex. or. de anima. 46. m.
- Dissidium de anime natura. 16. f.
- Animam nihil esse qui putant. 25. m.
- Falsa anime descriptio ex Vatrone. 41. p.
- Anima est actus primus corporis. 31. p.
- Prior anime definitio. 32. m.
- Secunda anime definitio. 100. m.
- Prior per posteriorem ostenditur. 99. m.
- Quomodo vna per alterā demonstratur. 102.
- Anime definitio ab effectis colligenda. 131. f.
- Triplex animarum varietas ex diuerso modo operandi. 107. m.
- Cur tres anime numerantur, nec tria genera, nec species dicuntur. 108. p.
- Anima vt dicitur temperies. 35. & 37. f.
- A quibus ponitur harmonia. 36. p.
- A quibus quinta substantia. 36. f.
- Vnam animam assistentē posuit Auerroes. 79. p.
- Non datur vna anima re ab omnibus scientia. 104. f.
- Anima quodammodo est omnia. 365. f.
- Anima secundam Platone formatum locus dicitur. 315. m.
- Anima materię primę confertur. 396. m.
- Anime sunt incompleta entia. 467. p.
- Vt inter figuras, sic inter animas alie alijs perfectiores. 105. p.
- Quelibet anima non quamlibet materiam, sed determinatam respicit. 70. m.
- Anime humanę contemplatio media inter physiologias & metaphysicas. 5. p.
- Quid Patres senserint de scientia Animæ. 2. m.
- Vtilitas scientiæ de anima. 1.
- Ad moralem scientiam opportuna & ad Metaphysicam. 2.
- Quomodo anime contemplatio ad Physiologiam spectet. 7. m.
- Anime substantię sensus inherere qui potest. 281.
- Animarum origo occulta etiam apud Patres. 54. p.
- Solam animam rationalem indiuisibilem qui tuentur. 87. m.
- Non

I N D E X

Non sola fide tenendum animam hominis esse indivisibilem. 85. f.
 Animas perfectorum animantium esse indivisibiles putat D. Thom. 86. m.
 Qui animas omnes infectiles fecere, 45.
 Qui divisibiles, ibidem.
 Anima tam divisibilis quam indivisibilis informat quamlibet partem corporis. 92. m.
 Anima divisibilis quomodo non sit in qualibet parte corporis. 93. m.

ANIMA PRO UT
 corpus concernit.

Placita Philosophorum in qua parte corporis anima resideat. 91. m.
 Quæ sit dependentia animæ à corpore. 13. f.
 Error de inductione animæ in corpus post partum. 62. p.
 Quomodo intelligendum animam non esse corpus, nec sine corpore. 99. f.
 Coniunctio animæ cum corpore triplex. 78. p.
 Coniunctio animæ cum corpore necessaria ad intellectionem. 371. p.
 Animam coniungi corpori ut motorem, quomodo Plato existimavit. 73. f.
 Anima in corpore operatur ut quo, extra corpus ut quod. 306. p.
 Anima in corpore est ut quo, & ut quod diversis modis. 33. f.
 Si anima sine corpore non operatur, sine corpore esse nequit. 14. f.
 Aristoteles animas ante corpora non ponit. 58. f.
 Animarum antegressio. 59. m.
 Anima perfectius est in corpore, quam extra. 58. p.
 Quo sensu aliqui Patres animam corpoream dixerint. 43. m.
 Quid nomine corporis Aristoteles intelligat cum illud animæ tribuit. 46. m.
 Anima separata sine miraculo corpora assumere, ad nos remeare potest. 59. p.
 Veterum error de animæ corporalitate, unde. 45. m.
 An anima primi hominis ante corpus fuerit. 59. m.
 Animæ ante corpora non peccaverunt. 38. m.
 Anima rationalis relatum transcendens ad corpus. 77. m.
 Cur anima non uniat per accidens corpori. 78. m.
 Anima intellectiva cur corpori coniungatur. 77. f.
 Error de inductione animarum in corpus post partum. 62.
 Animam humanam qui veteres corpus fecerint. 41. p.
 Ex anima & corpore cur unum fiat, querendum non est. 31. f.
 Anima ad corpus ut forma artificiosa ad subiectum. 31.

Item sicuti aspectus ad oculum. 32. p.
 Prius est animam esse corporis actum quam operationis principium. 102. m.
 Unam animam successivè multa corpora informatæ qui putant. 79. p.
 Anima in corpore cognoscit se per species non per suam essentiam: extra per essentiam. 396. p.
 Qua via anima se intelligat dum est in corpore. 398. m.
 Coniunctio animæ cum corpore necessaria ad intellectionem. 371. p.
 Quære Unio

ANIMA QUATENUS RATIONALIS, intellectualis & humana cognominatur

Triplex animæ rationalis consideratio. 7. p.
 Anima rationalis suprema formati. 7. f.
 Animæ rationales ut seminis non propagantur. 55. m.
 Animæ rationales non fuerunt ante corpora à Deo creatæ. 37. m.
 Animæ rationales creatur à Deo non ab Angelis. 36. m.
 Dogmata de animarum ortu. 34. m.
 Anima rationalis spiraculi nomine denotatur. 45. p.
 Anima rationalis sub quo concepta non sit natura. 10. f.
 Falsa sententia de creatione animarum ab Angelis. 61. p.
 Anima intellectualis sphaera dicitur à Philosophis. 342. f.
 Anima intellectiva habet operationes elevatas supra materiam. 41. f.
 Animam humanam sociæ non distingui ab Angelo putat Origenes. 50. p.
 An omnes animæ intellectivæ sint pares dignitate. 65. & 70.
 Animam intellectivam esse spiritivalem probatur ex Patribus & Conciliis. 41. p.
 Anima intellectiva subsistens. 49. m.

V. de Subsistentia

Anima intellectiva secundum Aristotelem, & secundum fidem, vera est hominis forma. 75.
 Et naturaliter. 76.
 Anima intellectiva vera est hominis forma, & qui hoc negant quoad omnes gradus. 74. p.
 Anima humana secundum gradum intelligendi vera est hominis forma. 75. f.
 De fide est animam hominis esse spiritivalem. 459. p.
 Animam esse spiritivalem colligitur ex actibus & ex acuminè humanæ cognitionis. 446.
 De immortalitate animæ rationalis. 442.

Quære Immortalitas.

ANIMA SEPARATA

I N D E X

A Nimæ solum vt separatæ naturale est sine corpore operari. 476. p.
 Animæ separatio à corpore non est ei naturalis. 473. m.
 Nec violenta. 476. p.
 Si separatio ei esset violenta, foret regressio naturalis. 477. p.
 Similis est animæ separatio primæ Angelorum productioni. 472. m.
 In quo consistat animæ separatæ status. 472. p.
 Anima per separationem mutatur priuatiuè, & modus positius ei non aduenit. ibidem.
 Separatio animæ est præter naturam. 477. f.
 Anima separata a corpore, nihil de substantia propria amittit. 78. p.
 Animæ separatæ nulli loco sunt additæ. 323. m.
 In anima separata potentiæ organice solum vt in radice. 114. p.
 Quæ potentiæ animam separatam comitentur. 485. & 486. m.
 Anima separata potest vti discursu ad naturales notitias. 308. f.
 Qui animæ separatæ discursum, & compositionem concedant. 308. m.
 Habitus, & species in intellectu, & voluntate animæ coniunctæ residentes, eandem à corpore separatam comitantur. 491. & 492.
 Quæ species & habitus in anima separata conseruentur. 492.
 Ab intellectu animæ separatæ nõ fluunt species naturaliter. 495. m.
 Animæ separatæ nouæ species à Deo infunduntur. 497. p.
 Probabile est animam separatam ab obiectis species non abstrahere. 497. f. & 498.
 Anima separata intelligit per species acquisitas & infusas. 304. m.
 Anima separata distinctè intelligit per species acquisitas, & infusas. 305. & 310. p.
 Et p. acquisitas distinctius, quàm quando erat in corpore. ibidem. m.
 Anima separata memoratiuas species acquirit. 312. f.
 Anima separata recordatur per species acquisitas. 491. f.
 Anima separata, & Angelus an aliquando cessent à sui cognitione. 310. f.
 Anima separata intuitiuè plura cognoscit. 499. f.
 Vnde proueniat quòd anima separata singularia percipiat. 344. f.
 Quære, Cognitione, Cognosco.
 Anima separata potest seponere in puncto. 336. p.
 An anima separata ad vnionem corporis naturaliter propensa sit. 478. & 179.
 Vide, Vnio.
 Anima separata potest eisdem specie actus producere quos producebat coniuncta. 309.
 Quære, Actus.

ANIMA VEGETATIVA. & Sensitiua.

Quid sit anima vegetatrix. 126. p.
 Anima vegetatiua tantum non est formaliter in anima tantum sensitiua. 108. f.
 Viuere ab anima vegetatiua primò est. 122. m.
 Tres animæ vegetatiuæ actiones. 127. p.
 Homo non constituitur per solam animam sensitiuam. 81. p.
 Falsa sententia de creatione animarum sensitiuæ, & vegetatiuæ ab Angelis, 61. p.

ANIMATVM, ET Animus.

A Nimatum posterius est anima. 97. p.
 Inter animatum & inanimatum discrimen, ibidem.
 Animus non est medius inter æterna & caduca. 2.
 Animi mores temperamenta sequuntur. 15. m.

ANIMAL.

A Nimantia saltem perfecta primò à Deo sunt producta. 30. m.
 Quæ animalia visu, auditu, & odorata hominem excellent. 278. m.
 An Aristoteles putet omnia animalia habere gustum. 247. f.
 Quæ animantia vocis expertia. 210. m.
 Animalia quæ non respirant, vocem non edant. 200. p.
 Animantibus perfectis insunt omnium sensuum organa. 271. f.
 Omnibus animantibus conueniunt tactus & gustus. 277. p. & 412. m.
 Animantibus imperfectis suis inest appetitus. 411. p.
 Sola animantia indigent sensu. 412. m.
 Quo pacto intelligendam quædam animalia sola imaginatione viuere. 105.
 Nullum animal caret facultate imaginandi saltem imperfecta. 104. m.

APPETIBILIS.

Appetibile, aut bonum est, aut apparet bonum. 409. p.

APPETITVS.

Appetitus naturalis quid sit. 415. p.
 Appetitus in nobis, alius rationalis, alius sensitiuus. 426.
 Distinguuntur specie. ibidem.
 Discrimina inter illos. 437.
 Appetitui membra despoticè obediunt. 436. p.
 Nihil derogat appetitui hominis subiecti potentijs superioribus. 439. p.
 Appetitus quomodo concurrat ad motum. 436. p.
 Appetitus causa vniuersalis motus. 437. p.
 An anima habeat elicitum appetitum ad reuersionem cum corpore. 480. & 481.
 Quæ appetitum sciendi excitent, 11. p.
 Appetitus

I N D E X

Appetitus liber hominis ad externa se exten-
dit. 455. m.
Appetio Beatitudinis in homine quam sit ar-
dens. 451. p.
Appetitus naturalis in homine ad vitam bea-
tam. 449. f.
Et ad immortalitatem. 450. p.
Voluntas tribus modis mouet appetitum. 418.
Appetitus & intellectus practicus sunt principia
motus progressionis. 409. p.

A Q V A.

Aquas sub terris non videri quibus rationi-
bus probetur. 194. m.
Aqua sub terra non videtur sine aliquo lumi-
ne. 196. m.
An ex aqua solum percussa fiat sonus, proble-
ma. 203. m.
Indicia latentis aque. 194. p.
Sint aquileges nec ne, vtrunq; problema. 195. f.
Pro aquarum inspectoribus. 194. f.
Cur cum aqua etiam calida perfundimur, in
horrescamus. 158. p.

A R B O R.

Mira arboris natura. 106. m.
Arbores sensu preeditas qui putauerint: que
sententia à D. etiam Augustino probatur. 107. p.
Arbores virtute attractrice, & expulsiva non
sensitiua potentia, noxia reijciunt, commoda
trahunt. 108. p.
Radices in arboribus superiores partes
sunt. 113. m.

A R I S T O T E L E S.

Aristotelis in subscribendo modestia. 12. f.
Aristoteles an negauerit infinitum in rebus
materia expertibus. 83. f.
An Aristoteles putet omnia animalia habere
gustum. 247. f.
Quid Aristoteles de sede olfactus. 232. f.

A V D I O.

Cur vox ad audiendum aptior. 551.
Audiunt Talpæ sub terra. 208. m.
Cur que audiuntur delectent magis, quam que
leguntur. 148. m.

A V D I T V S.

Auditus post visum cæteris sensibus exa-
ctior. 212. p.
Auditus ad doctrinam, aspectus ad experientiã
inferuit. 277. f.
Quo pacto auditus instrumentum à sono mo-
ueatur. 198. f.
Vbi audiendi facultas insideat. 213. f.
Auditorie facultatis instrumentum. 214. p.
Instrumentum audiendi dicitur ac analogi-
cè. 214. m.

A V R I S.

Aurium varietas. 546.
Cur natura aurium an fractus molita sit. 213. p.
Aures morum ostentatrices. 547. m.

Cur pudentibus aures rubescant. ibid. f.
Cur auris memorię locus dicatur. ibidem. f.
Fancij adeo erant prægrandes aures, vt more
vestium totum corpus contegerent. 546. p.
Vndenam, tam varij soni in ægrotantium
auribus existant. 341. p.

B E A T I T V D O.

Appetitio beatitudinis in homine quam sit
ardens. 451. p.

B E A T V S.

Beati in cælo quo pacto edant vocem. 208. m.
Beati verbum exprimentes feruntur in Deũ
immediatè. 382. f.

C A L O R.

Nillum viuens est sine calore. 126. m.
Calore & alimento exequitur anima munus
nutritionis. 126. m.

C A V S A.

Causa materialis in quibus coincidere potest
cum efficiente. 368. m.
Ex duabus causis partialibus non semper quili-
bet se sola effectum producere valet. 146. f.
Anima formalis, finalis, & efficiens causa
est. 122. f.
Causam nutritionis igne esse qui ponebat. 124. f.
Appetitus causa vniuersalis motus. 437. p.

C E R E B R V M.

A cerebro nerui dirimantur. 254. p.
In cerebro hospitatur sensus externi 293. m.
& 307.
Ex ventriculis cerebri non colligitur efficaciter
numerus sensuum interiorum. 299. p.
Cur vna Solis virtus diuersos præstet effectus,
non verò in sensibus id efficiat vna cerebri
virtus. 280. m.

C H R I S T V S.

In Christo fuit admiratio. 420. f.
Christi infusa scientia. 506. f.
Anima Christi ñ indiguit conuersione ad phan-
tasmata. 402. m.
Quid senserit Durandus de descensu anime
Christi ad inferos. 522. p.
Christi animam in perpetuum duratura docet
fides. 437. m.
Mutatio circa species in Eucharistia non circa
Christum fit. 472. f.

C O G I T A T I O.

Cogitationes cordis nulla species naturaliter
repræsentat. 353. f.
Cogitationes solus Deus cognoscit. 354. p.
Cogitationes quomodo Angeli cognos-
cant. 354. p.

C O G I T A T I V A.

Danda est cogitativa distincta à phanta-
sia. 303. p.
Cogitativa circa res sensatas & insensatas versa.
ibidem.
Distinctio inter cogitatiua, & memoriã. 340. p.
Cccc 3 Cogitativa

I N D E X.

Cogitativa seu phantasia ratio particularis. 311. p.

C O G N I T I O.

- O**mnis cognitio fit per expressionem rei cognitæ. 383. m.
- Cognitio supernaturalis non impedit naturalem cognitionem eiusdem rei. 432. m.
- Cognitio supernaturalis animæ non est discursiva. 507. p.
- Cognitio assimilatio est inter cognitum & cognoscentem. 378. f.
- Cognitio fit per similitudinem inter cognitum, & cognoscentem. 36. p.
- An cognitio animæ separate sit clarior quam coniunctæ. 509. f.
- Quid dicendum de cognitione animæ quoad ea, quæ apud nos geruntur. 515. m.
- Quæ similitudo requiratur inter cognoscentem potentiam & rem cognitam. 390. f.
- Non est discursiva supernaturalis animæ cognitio. 507. f.
- Cognitio amore nobilio. 426. m.
- Ad evidentem cognitionem non facit argumenta impossibilitatē suadentia diluere. 518. m.

C O G N O S C O.

- A**nima distincte cognoscit omnia sensibilia. 514. m.
- Anima separata se, suos actus, potentias, & alias animas distincte cognoscit. 515.
- Per quid anima alias animas cognoscat. 516. p.
- Probabile est animam separatam naturali & distincta cognitione Angelos, eorum proprietates, & operationes nosse, non verò cordis cogitationes. 516. f.
- Vnde proveniat quod anima aliquas res supernaturales non cognoscat. 517. f.
- Cognoscit anima naturaliter aliquantum rerum possibilitatem & existentiam. 518. f.
- Item rerum existentiam personalitates & existentiam. ibidem, f.
- Res aliquas supernaturales anima cognoscere naturaliter non potest. 519. p.
- Cognoscit anima in Deo extraordinariam potentiam adivam. 518. p.
- Non semper anima indiget similitudine objecti ut illud cognoscat. 516. p.
- Cognoscit intellectus actum potentie cogitantis. 388. m.
- Intellectus quomodo cognoscat suos habitus. 397. p.
- Intellectus supernaturales actus distincte cognoscere non potest. 398. m.
- Intellectus plura ut plura simul potest cognoscere. 392.
- Circa prima principia intellectus non errat. 409. p.

C O L O R.

- C**oloris definitio. 163. p.
- Duplex coloris definitio impugnatur & defenditur. ibidem

- Color superficies Pythagore. 168. p.
- Colorem & lucem idē esse qui putent. ibid.
- Colores apparentes lumen sunt. 169. m.
- Veri colores à luce distinguuntur. ibidem, f.
- In quo veri & apparentes colores convenientes & dissident. 171.
- Apparentium colorum distinctio & varietas. 172. p.
- Colores oriuntur ex temperamento certo primarum qualitatum. 172. m.
- Qui colores quælibet elementa sequantur. ibid.
- Colorum mutatio vade. 175. p.
- Color ex se visibilis. 170. m.
- Quidam colores cur aspectui officiant. 70. m.
- Color diuidus ratione superficies. ibidem.
- Color elementis non inest. 172. m.
- Color colorem non generat, sed odor odorum. 228.
- Color & lux sunt causæ partiales specierum productarum. 177. m.
- Colores extremi. 173. f.
- Medij colores præcipue quinque. 174. m.
- Coloris candidi præstantia. ibidem, p.
- Coloribus imponuntur nomina à rebus in quibus visuntur. ibidem, f.
- Colores etiam in lucidis corporibus non nisi in externa superficie videntur. 167. f.

C O N C E P T V S.

- D**antur conceptus rerum singularium. 388.
- Conceptus rerum immaterialium eliciuntur ex specie materialium. 53. p.
- Anima rationalis sub quo conceptu non fit natura. 10. f.
- Ex imagine infimæ speciei elici potest conceptus nature genericæ, & specificæ. 330. p.

C O R.

- C**or principium remotam sentiendi. 293. m.
- In corde sensus communis ex Aristotele. 293. m.
- Eundem Medici in cerebro ponunt. ibidem, & 307.
- Cogitationes cordis naturaliter nulla species representat. 352. f.
- Anima separata cogitationes cordis non valet cognoscere. 516. f.
- Cordium inspector solus Deus. 354. p.

C O R P V S.

- C**orpus vivens complectitur materiam & formam. 30. f.
- Corporum naturalium & artificiosorum comparatio. 30. p.
- Corpus organicum quid. 32. p.
- Corpus organicum ut antecedit animam. 47. p.
- Corpus maris & foemine quot diebus efformetur. 94. m.
- Corpus humanum præstantissimi temperamentum. 77. p.
- Corpus humanum Angeli formare non possunt. 59. m.
- Corpora ab Angelis assumpta cur non organa.

I N D E X.

organica. 47. p.
 Corpus Christi momento efformatum in ma-
 terio utero. 64. f.
 Corpora mollia & leuia possunt se tangere nō
 aspera & inæqualia. 246. m.
 Corpora dura, leuia, & concava aptiora ad
 sonum. 197. f.
 Trium corporum concursu sonus fit. 197. p.
 Corp^o percussorū & percussens causa soni. 199. m.
 Corpora soliditas & multitudo non necessaria
 ad soni generationem. 202. m.
 Corpora leuia cur sonent magis. 202. f.
 Corpus simplex purum, lapidū nō est. 342. p.

D E F I N I T I O.

Definitionis inuestigandæ triplex via. 13. p.
 Definitionum tria genera. 94. f.
 Definitio constans ex duplici genere causæ
 demonstratio appellatur. ibidem.
 Definitio animæ exponitur & traditur a folio
 32. usque ad 35.
 Prior animæ definitio per posteriozem osen-
 ditur. 99. m.
 Secunda animæ definitio vna est. 100. m.
 Quomodo vna animæ definitio per alteram
 demonstratur. 102. m.
 Definitio animæ ab effectis colligenda. 13. f.
 Definitio quomodo toleant Philotophus, Me-
 dicus, Dialecticus, Mathematicus, Meta-
 phisicus. 15. f.
 De singularibus cur non est definitio. 68. m.

D E N S.

Primores dēte, vocis regimen tenent. 210. m.
 Cur dentes frigidum magis quam calidum
 sentiant. 338. m.
 Dentes cur ficus offendant. 337. f.

D E V S.

Solus Deus cordium inspector. 354. p.
 Deus non p̄deicit. 13. p.
 Deus non est principium internum vitæ no-
 stræ. 100. f.
 Deus animantia saltem perfecta primo produ-
 xit. 50. m.
 Deus aliqua etiam potest efficere vt agens
 particulare. 503. m.
 Deus potest se iungere potentias ab anima. 117. f.
 Deus se solo actiones vitales creaturæ non
 elicit. 118. p.

D I F F E R E N T I A.

Multiplices rerum differentiæ. 314. m.
 Differentiæ per se non contrahuntur. 71. m.
 Natura specifica non contrahitur per inæqua-
 les differentiæ. 71. p.
 Differentiæ essentialis non sumuntur à poten-
 tijs. 117. m.

D I S C U R S V S E T

Discursus.

Vnde discursus in homine. 307. m.
 Aegidius animæ discursum negans conce-

dit compositionem. 308. m.
 In acquisitione scientiæ discursu magis quam
 vltimo opus est. ibidem. p.
 Non est discursus supernaturalis animæ cog-
 nitio. 307. f.
 Quid dicendū de naturali, posita identitate an-
 gelici & humani intellectus. ibidem.
 Qui animæ separatæ discursum & compositionem
 non concedant. 308. m.

D I V I S I O, E T

Diuisibilis.

Diuisio entis. 29. p.
 Diuisio substantiæ. ibidem.
 Diuisio actus in primum & secundum. 29. f.
 Diuisibile quot modis. 84. p.
 Anima diuisibilis quomodo non sit in quali-
 bet parte corporis. 93. m.

Quæ Anima in communi.

D O L O R.

Dolor proprius affectus est corporis. f.
 Quæ ratione dolor & voluptas pertineant
 ad tactum, quæ ad appetitum. 259. m.
 Dolor & voluptas an ad tactum pertineant. 258. f.
 Doloris & voluptatis causa. 259. p.

E C H O.

Cur Echo vltima reddat verba. 207. f.
 Quomodo fiat Echo. 350. p.

E C S T A S I S.

Discrimen inter ligationem potentiarum in
 somno, & ecstasi. 403. m.
 Quæ ratione ad ecstasim requiratur sensuum
 operatio. 455. m.
 In ecstasi potest anima cessare ab omni opera-
 tione diuinitus. 404. p.
 Ecstasim animæ naturaliter posse euenire pro
 vtraque parte probabile. 404. & 405.
 In perfecta ecstasi non eget anima phantasma-
 tum concursu. 402. f.
 In ecstasi operationes naturales intermittuntur.
 ibidem. f.
 Melancholici cur ad ecstasim peluiores. 405. m.

E F F E C T V S.

Vnde proueniat vt effectus non semper cause
 assimilatur. 355. f.
 Ab effectis animæ definitio colligitur. 13. f.

E L E M E N T V M.

Elementis non inest color. 172. m.
 Elementa inodora. 222. p.

F A L S I T A S.

Falsitas non datur in compositione & diui-
 sione phantasiæ. 366. f.
 In secunda operatione intellectus datur falsitas
 per se, in prima per accidens. 362. m.

F A M E S.

Fames quid. 104. p.
 Vbi sensus alimenti, ibi fames & sitis. ibid.
 Fames quomodo spectet ad ratum. 259. m.

F E L I C I T A S.

I N

I N D E X.

- I** N actu intellectus constituitur felicitas. 426. p.
- F I G U R A.**
- F**igura agere seu definire quid apud Aristotelem. 34. m.
- Figure plures in eodem esse non possunt. 394. p.
- F O E T V S.**
- Q**ui foetus necat ante infusionem animae intellectivae non est homicida. 63. f.
- Foetus materia informatur anima vegetativa, deinde sensitiva, ultimo intellectiva. 63. m.
- F O R M A.**
- F**ormarum triplex genus. 86. m.
- Formatum suprema, anima rationalis. 7.
- Forma constituit hoc aliquid. 29. m.
- Forma, & finis saepe coincidunt. 35. f.
- Formae naturalis est unum corpori. 57. f.
- Formae substantialis duplex indicium. 72. m.
- Formae materiales eadem actione productae, & unitae. 50. f.
- Forma rem in certa specie constituit, & ab alijs seiungit. 74. m.
- Formae causalitas. 78. p.
- Inter informationem animae vegetativae, sensitivae, & intellectivae mediat tempus. 63. f.
- Forma, non materia, visentia terminat. 124. p.
- In quo statu forma possit pati violentiam. 476. f.
- Nulli formae separatio violenta. ibidem.
- G A L E N U S.**
- G**alenus quomodo sensus externos colligat. 300. p.
- Galenus error quod anima esset temperies. 37. m.
- Galenus exempla de visibili latente visum. 267. f.
- Quid Galenus de operculo olfactus. 234. f.
- Galenus placita de animae immortalitate. 443. m.
- G E N E R A T I O.**
- O**piniones de progressu generationis. 62.
- Quomodo generans proli conferat potentias. 134. f.
- H**omo non animus est praecipuus finis generationis. 60. m.
- H**omo hominem generat, esto formam non producat. ibidem.
- Conditiones ad generandum necessariae. 122. m.
- Ad generationem pertinet alimentum quatenus superfluum. 125. m.
- G R A V I T A S.**
- G**ravitas & levitas a forma substantiali differunt realiter. 115. f.
- G U S T V S.**
- D**iscrimen inter gustum, & reliquos sensus. 240. p.
- De necessitate gustus. 247. p.
- Gustus organum. 248. p.
- Gustus acrior in linguae acumine. 248. f.
- Gustus sensitivam. 241. m.
- Gustus sensus alimenti. 242. m.
- Gustus purus alimenti explorator. 277. p.
- Gustus specie distinctus a tactu. 246. f.
- Gustus & tactus omnibus animantibus conveniunt. 277. p. & 412. m.
- An patet Aristoteles omnia animalia habere gustum. 247.
- H A B I T V S.**
- H**abitus scientiarum non sunt homini ingenti. 370. f.
- Non dantur habitus primorum principiorum a natura ingenti. 373. p.
- Cur iidem naturales dicuntur. ibidem.
- Habitus conclusionum non pendunt in conservari ab habitibus principiorum. 491. p.
- Qui habitus & species animam separatam comitentur. 492. m.
- Intensio habituum certum vendicat terminum. 312. p.
- An ex maxima intensione habitus possit anima infanire. ibidem. m.
- Quomodo intellectus suos habitus cognoscit. 397. p.
- Idem dicendam hac in re de voluntatis habitibus, ac intellectus. ibidem. p.
- H O M O.**
- H**omo pars mundi nobilissima. 58. p.
- Homo non constituitur per solam animam sensitivam. 81. p.
- Non quilibet pars hominis dicitur homo. 94. m.
- Homo non animus est praecipuus finis generationis. 60. m.
- Homo hominem generat, esto formam non producat. ibidem. m.
- Cur homines rationales, Angeli vero intelligentiae dicantur. 374. p.
- In homine duplex os. 378. m.
- Homini omnes sensus insunt. 270. p.
- Homo raro somniat odores. 239. p.
- Homini non est datus olfactus ad philosophandam. 339. f.
- Quae animalia visu, auditu, & odoratu hominem excellent. 278. m.
- Homo non percipit tot odorum differentias, quot cetera animantia. 237. m.
- Quid sit humanam speciem postremum, & minimum esse. 105. m.
- H V M O R E T H V M I D I T A S.**
- H**umores in oculo tres. 185. f.
- Humor Crystallinus in medio aliorum. 189. p.
- In humore Crystallino visionem fieri, qui putent. 185. f.
- Quae sit tunica humorum in oculo. 186. p.
- Humiditas inuat ad receptionem specierum. 302. f.
- I G N I S.**
- C**um supremus ignis non videatur. 166. f.
- I M A G I N A T I O.**
- Q**uid sit imaginatio. 298. p.
- Imaginatio ab intellectu distinguitur. 295. m.
- Et ab existimatione. ibidem. f.
- Nullum animal caret facultate imaginandi saltem imperfecta. 104. m.

I N D E X

Imaginatio quomodo omnibus animantibus
conueniat, 309. m.

Quo pacto intelligendum quaedam animantia
sola imaginatione viuere. 305. m.

I M M O B I L I T A S.

Immobilitas ad locum, ex immensitate con-
cluditur. 523. p.

Loco immobilia cur dicantur cōchylia. ibid. m.

Opinio astruens animas localiter immobiliter. 321

I M M O R T A L I T A S, E T I M M O R T A L I S.

Immortalitas bifariam. 442. p.

De immortalitate animæ rationalis. ibidem

Qui ex philosophis animæ immortalitatem
astruxerunt. ibidem. f.

Huius immortalitatis propugnator Plato. 443. p.

Epicureorum secta animæ immortalitatem ne-
gavit. 443. p.

Animæ immortalitas demonstratur. 447. p.

Probabile est Aristotelem ad immortalitatem
animæ magis inclinauiss. 446. p.

Qui volunt Aristotelem animum credidisse
mortalem, & quibus de causis. 443. f.

Qui oppositum credidisse opinentur, & ex quibus
locis id deprehendant. 444. & 445.

Qui eum ea in re dubiū fuisse opinentur. 446.

Galeni placita de animæ immortalitate. 443. p.

Non datur locus dubitandi de animæ immor-
talitate. 442. m.

Certior est animarum immortalitas, quam An-
gelorum. 464. m.

Animam esse natura sua immortalem fide te-
nendam. 439. p.

De fide est animā hominis nō extingui. 436. m.

Animæ immortalitas temere negabitur a philo-
sopho. 432. f.

Elezari dictū de animæ immortalitate. 436. m.

Animæ independentia à materia eam arguit
immortalem. 449.

Quæ item rationes id arguant. 450. & 451.

I N D I V I S I B I L I S.

Indivisibile duobus modis. 361. p.

Anima indivisibilis quomodo est in qualibet
parte corporis negatius. 93. f.

I N G E N I V M.

Ingenij indicatiū ut est mollitudo carnis. 71. f.

Mollitudo aquea index boni ingenij non
est. 216. p.

I N T E L L E C T I O.

Intellectio est actio. 381. p.

Intellectionē esse qualitatem qui putent. ibid.

Intellectio nem & speciem idem esse aliquorū
fuit sententia. 384. p.

Ad intellectionē necessaria coniunctio animæ
cum corpore. 371. p.

Intellectio realiter differt ab specie intelligibi-
li. 384. f.

Per intellectionem verbum non produci qui

putent. 376.

Verbum est propter intellectionem. 383. p.

Principium intellectionis extra intellectum esse
non potest. 343. p.

I N T E L L E C T V S I N

C o m m u n i.

Intellectus potentia spiritualis. 448. f.

Intellectum vnum separatum posuit Auer-
roes. 79. m.

Non est vnus omnium intellectus. 21. m.

Intellectus non est pura potentia in genere
enim. 368. f.

An sit pura potentia in genere intelligibiliū. 369. p.

Nudus intellectus distinguitur à se, ut est specie
consignatus. 368. m.

Intellectus vnus specie. 373. f.

Vnitas intellectus colligitur ex vnitate sensus
communis. 364. f.

Intellectus semper sibi præsens secundum esse
reale, non obiectiuum. 397. f.

Intellectus reflectere potest super vnum, & aliū
actum, & sic deinceps. 398. p.

Intellectus solus supra se reflectitur. 250. f.

Intellectus cognoscit actum potentie cogita-
tū. 388. m.

Intellectus dicitur scientia in actu. 318.

Intellectus in tribus conuenit cum sensu. 316. f.

Intellectus & res intellecta quo pacto sint
idem. 317. f.

Intellectus imperfectus esset, si non formaret
conceptus rerum singularium. 390. m.

An intellectus potentia precedat intellectum in
actu. 319. & 362.

Intellectus nobilior est voluntate. 424. & 415.

Intellectus realiter differt à voluntate. 427. & 428.

Intellectus & voluntatis actiones subordinate.
429. m.

Intellectus etiā in somno potest operari. 438. m.

Intellectus quomodo patitur ab obiecto. 316. f.

Quomodo intellectus suos habitus cognoscat.
ibidem. f.

Idem dicendum hac in re de voluntatis habi-
tibus ac intellectus. 297. m.

Intellectus non est abstractior à materia, quam
anima. 76. f.

De æqualitate intellectus Angelici & humani.
467. f.

Vnde colligatur aliqua diuersitas inter hos in-
tellectus. 469. p.

Intellectus & phantasma quomodo dicantur
causare scientiam. 399. f.

Quo pacto cognoscat intellectus se esse specie-
bus consignatum. 336. m.

Non semper intellectus res cognoscit per pro-
prias eorum species. ibidem.

Quo pacto intellectus acquirat species rerum
singularium, & communium. 341. f.

Vide Species.

I N D E X.

INTELLECTVS AGENS.

- O**piniones de intellectu agente. 320.
 Dandus est intellectus agens. 318. f.
 Illius attributa. 322. p.
 Intellectus agentis munera. 325.
 Intellectus agens non datur in Angelis. 253. m.
 Singulis hominibus singuli insunt intellectus agentes. 323. & 324.
 Intellectus agens non intelligit. 310. m.
 Quo pacto dicatur concurrere ad intellectionem. 330. f.
 Intellectus agens quomodo illustret phantasmata. 327. & 328.
 Cur dixerit Aristoteles intellectum agentem habere seve attem ad possibilem. 331. p.
 Item, cur habitum appellat. ibidem.
 Distinguat ne intellectus agens realiter, an formaliter ab intellectu patiente. 323. & 324.
 Intellectus agens producit species rerum earum, quarum phantasmata habemus. 346. f.
 Ab illo produci species omnium substantiarum corporalium. 347. p.
 Ab intellectu agente elici posse species rerum sine impedimento, qui afferant. 450.
 Aliquando ab intellectu agente eliciuntur imagines infirmarum specierum. 350. f.
 Ab intellectu agente species intelligibilis qualitatum, relationum, & actionum corporalium edi possunt. 348. & 349. m.
 Cur intellectus agens, & patientis distincti. 336. f.
 Intellectus agens, datus ut de speciebus animam commoat. 371. f.
INTELLECTVS PATIENS.
Datur intellectus patientis. 367. p.
 Intellectus possibilis non est corporeus. 314. f.
 Intellectus possibilis est omnia potentia. 357. p.
 Intellectus possibilis non est in organo corporeo. ibidem.
 Bifariam dicitur esse in actu. ibidem.
 Intellectus possibilis actiua potentia est. 140.
 Intellectus patientis agenti precellit. 325. m.
 Quo pacto intellectus possibilis ab intelligendi actu patiatur. 330. p.
 Intellectus patientis collatus cum obiecto est potentia passiva tantum. 367. p.
 Qui velint eundem comparatam eam intellectione esse quoque potentiam passivam. ibidem.
 Intellectus patientis actiue concurrat ad intellectionem suam. 367. & 368.
 Intellectus possibilis generum specierum producit, sublatis impedimentis. 349. p.
 Aliquando etiam elicit species infirmarum specierum. 350. m.
INTELLECTVS PRACTICVS,
 & speculativus.
In intellectum practicum, & speculativum non esse potentias realiter distinctas. 363. & 355. p.
 Obiecta practici & speculativi intellectus accidentaliter distinguuntur. 374. m.

Intellectus practicus & appetitus sunt principia motus progressionis. 409. p.

Non requiritur iudicium intellectus practicum, ut voluntas operetur. 430. m.

Nec speculativum ex multorum sententia, ibidem.

INTELLIGIBILIS ET,

Intelligibilitas.

Quid sit intelligibile actu, & potentia. 329.

Intelligibilitas quo pacto specie sit una. 327.
 Intelligendi vis corpori affixa non est. 98. f.

INTELLIGO.

Intelligere esse recipere speciem quae putetur. 384. m.

Intelligere esse quoddam pati, quo pacto intelligendum. 385. m.

Per intelligere divinam essentiali non gignitur verbum. 382. p.

Cur mens non semper se intelligat. 318. p.

IRA, ET IRASCOR.

Ira quid sit. 35. m.

Quis sit, irascitur. 21. p.

Qui tarde. ibidem.

LACHRYMA.

Lachrymas dationari non effundunt. 488. f.

LEVITAS.

Levitas a forma substantiis differt realiter. 115. f.

LINGVA.

Linguae compositio. 248. p.

Linguae masculi. ibidem.

Qua in parte linguae insit potentia gustandi. ibidem.

In linguae acumine gustus acrior. ibidem. f.

Vitia linguae. 350. f.

LUMEN, LVX, LVCIDVS.

Quid lumen. 162. m.

Lumen non est corpus. ibidem.

Lumen requiritur ad visionem ratione medijs, & obiecti. 277. p.

Lumen, & color eadem esse qui putent. 168. m.

Lux & color sunt causae partiales specierum productarum. 177. m.

Cur sola lucida corpora, & non colorosa in tenebris videantur. 164. m.

Sine aliquo lumine non videbitur aqua sub terris. 196. m.

MATERIA.

Materia non est hoc aliquid. 29. p.

Materia plantarum organisi praedita, non homogenea. 31. m.

Materia rerum inferiorum eisdem speciei. 40. m.

Materiam determinatam quolibet anima respicit. 70. m.

Materialia potestate tantum intelligibilia. 318. f.

Materia fetus informatur primum anima vegetativa, deinde sensitiva, ultimo intellectiva. 63. m.

MEMBRVM.

Membrum perfecti animalis avulsam esse palpitet. 86. f.

MEMORIA.

Non est necessaria duplex memoria. 305.

Memoria sensitiva danda. 303. p.

Eius distinctio a cogitativa. 304. p.

Memoriae

I N D E X

Memorię locus. 347. p. M O R S. Mors alia naturalis, ali violenta. 477. m. Mors quo pacto differat à separatione. 471. p. M O T R I X V I S. Vnde dicitur vis executrix motus. 437. Motricis facultatis varię species. 331. m. De potentia executrice motus. 436. m. In homine duplex potentia motrix. 419. p. Motrix facultas ab intellectu & voluntate realiter distinguitur. 325. m. Duplex in animalibus vis motiva, naturalis, & animalis. 435. p. Vis motiva actinè concurret ad motum. 437. Virtus motiva ad animales pertinet facultates. 439. f. Potentia motiva propria animę ipsam separatam comitatur. 487. f. De potentia motiva animę. 321. & 322. Argumenta probantia potentiam sui & aliorum motricem. 320. & 321. Potentia animę motrix definita est. 333. p. f. Vis motrix separatis mentibus ad conuentus, digressionisque obeundas inseruit. 326. p. M O T V S. Varię species motus. 331. m. Ad motum quę potentię concurrant. 335. f. Ad motum spiritus animales exiguntur. 438. m. Ad motum non requiritur rationis libertas. ibid. f. Ratio deliberans primū motus principium. 411. m. Causa vniuersalis motus appetitus, vis motrix particularis. 437. f. Intellectus practicus & appetitus sunt principia motus egressionis. 409. p. Motus ab externo sensu non percipitur perfectè. 355. f. Triples genus eorum, quę animali motu cidentur. 435. p. In animali motu tria. 410. m. Nullus motor, Deo excepto, absq; aliqua qualitatis impulsuę impressione motum exercere valet. 331. p. M O V E O. Quo pacto moueatur anima, mota sola manu 94. p. Nullum animal mouetur sine influxu appetitus & imaginis. 439. m. Qui se in orbem mouent eut vertiginem patiantur. 438. m. Animam in patria & se & corpus primario mouebit. 328. p. Animam dum in corpore detinetur à se ipsa moueri nequit. 327. f. M V N D V S. Mvndi perfectio non variatur variis indiuiduis. 68. p. N A R E S, N A S V S. Narium partes. 230. p. Animalibus alia pro naribus instrumenta data à natura. ibidem. p.	Nares elephantis pro manibus. ibidem. p. Nares inserviant ad attrahendum & emittendum aerem. 229. f. Cut pueri omnes resimato fiat naso. 335. Quę sternutationis causa. ibidem. N A T V R A, E T N A T V R A L E. Anatura nihil otiosam. 38. m. Cur philosophi de natura obscure scripserint. 11. Natura per se non intendit malum. 38. f. Naturale quot modis. 473. p. Animam rationalis sub quo conceptu non fit natura. 10. f. N E R V V S. Nervi à cerebri o deriuantur. 234. p. Nervi visorij duo. 186. m. Non fit visio in congressu nerui optici. 188. m. Nerui optici non coniunguntur. 189. f. N O T I T I A. Quid notitia intuitiua, & abstractiua. 148. An requiratur ad actus voluntatis notitia iudicatiua. 431. Eadem species potest inservire notitię intuitiue & abstractiue. 351. & 352. Notitiām abstractiua sensus externi non eliciunt etiam diuina vi. 311. p. N V T R I T I O. Anima exequitur manus nutritionis calore & alimento. 126. m. Causā nutritionis igne esse qui ponebāt. 124. f. Alimentum quo pacto contrarium debeat esse rei, quę nutritur. ibidem. f. Alimentum quomodo subiectum accretionis, & nutritionis. 125. m. O B I E C T V M. Obiectum adequatum, & inadæquatum sensuum externorum. 353. m. In obiectum absens, vt absens externus sensus nulla vi ferri potest. 350. m. Amoto obiecto cur maneat species in sensibus externis. 147. p. Obiectum absens cur sensui externo obuersari videatur. 148. m. Essentia diuina continetur sub obiecto adæquato intellectus. 312. m. Obiectorum conditio quo pacto in actus referendat. 453. p. Obiectum potentię dupliciter. 119. m. Cur ebrijs obiecta circumagi videatur. 186. m. O C V L V S. Oculorum varietas. 318. m. Oculorum situs. 184. p. Oculus naturę aqueę. 337. Qui censuerint oculos esse naturę igneę. 182. m. & 337. Oculus sine aspectu æquocæ oculus. 32. p. De oculorum præstantia. 183. f. Cur oculi globosę figure. 185. p. Oculorum musculi septem. 185. m. Oculorum tunicę quinque. ibidem.

I N D E X.

- Q**ue sit tunica in oculo, qui humores, con-
 nectio, & compositio. 186. p.
 Cur album oculi pingue & crassum. 338.
 Quam humor Crystallinus figuram habeat. ibid.
 Humores in oculo tres. 185. f.
 Oculorum temperamentum quale. 339. f.
 Oculi veluti pellucida specula. 190. p.
 Cur agilitatis oculis splendor appareat. 182. m.
Quam oculorum compositio ad videndum
 magis idonea. 187. p. & 342.
 Ex oculorum colore, atque magnitudine, qua-
 lis quisque sit deprehenditur. 340, & 341.
 Cur qui in vno quoque oculo duplicem habet
 pupillam fascino vim fortiantur. 339. f.
 Animalium multorum cur non ita fulgeant o-
 culi. 340.
 Oculus aliquando habet speciem, & non elicit
 visionem. 282. f.
 Res spiritualis ab oculo videri non potest. 333. f.
 Cur puerorum oculi celsiusculi. 341. m.
 Facultas videndi semel amissa naturæ vi restau-
 rari nequit. 344.
 Oculi quare gemini. 339. m.
- O D O R.**
- O**loris definitio. 221. p. f.
 Odor non est exhalatio, sed qualitas. 219. p.
 Odores simplices & compositi. 222. f.
 Odor est siccus, ut sapor humidus. 217. f.
 Odoris medium aer, & aqua. 217. p. & 228. m.
 Odor magis siccum, quam humidum respicit.
 221, & 224. p.
 Inter sensus potentia odorandi necessitate po-
 strema, dignitate media. 235. f.
 Odoris quedam affectio. 229. p.
 Potentia odorandi in homine hebes. 215. p.
 Odorandi potentia ubi resideat. 230. m.
 Odor plerumque defunditur e re odorata per
 substantiam fumeam. 225. p.
 Maior odorum, quam gemmarum abusus. 222. f.
 Cur odores e longinquo suavis spirant. 223. f.
 Odores quidam appetentiam excitant, alij he-
 berant. 222. f.
 Non omnia saporum nomina odoribus qua-
 drant. 222. f.
 Per analogiam ad saporis species odoris di-
 stinguuntur. 215. p.
 Cur pisces odorentur, cum non respirent. 229. f.
 Bruta odores alios præter alimentitios etiam
 captant, & illis delectantur. 238. p.
 Odores homo raro somniat. 239. p.
 Odor extra exhalationem fumeam effunditur
 secundum esse intentionale. 226. p.
 Odor ad totam distantiam realiter non fun-
 ditur. ibid. m. m.
 Vnus odor a contrario potest impediri. 227. m.
 Odorum species a vento rapiuntur. 227. p.
 Odor mulcet aliquando cerebrum. 219. f.
 Odor non nutrit. 219. m.
- Qui falso dicantur odore nutriti. 218. m.
 Odor quomodo improprie nutrire dicatur. 219. f.
 Odoris & saporis eadem causa, sed tamen va-
 riatæ. 220. m.
 Odor odoré generat, non color coloré. 228. p.
O D O R A T V S, O D O R O R, E T
 Odoramentum.
- Q**ue animalia excellant hominem in odo-
 ratu. 278. m.
 Odoratus residet in tuberculis mamillaribus.
 231. f.
 Odoratus vulturis. 237.
 In odoratu excellentia aliquorum animalium 237. f.
 Alexandri sapor odoratus. 221. m.
 Cum res odorata vaporem exhalat, non ubi-
 cunque percipitur odor, datur exhalatio odo-
 rificæ. 245. p.
 Odorandi potentia necessitate postrema, dig-
 nitate media inter sensus. 235. f.
 Odoramenta recalcitrantia flagrantiora sunt. 221. p.
- O L F A C T V S.**
- M**ultiplex olfactus ex inspiratione commo-
 ditus. 234. m. & 336. p.
 Olfactus perfectio duplex. 237. p.
 De sede olfactus quid Aristoteles. 232. f.
 De operculo olfactus. 233.
 Olfactus hominis essentialiter non est deterior
 olfactu animalium, licet in aliquo sit hebe-
 tior. 237. p.
 Olfactus non est datus homini ad philosophan-
 dum. 339. p.
 Animantia, que non respirant, organum olfac-
 tus habent reconditum, cætera patulum. 217. f.
- O L F A C I O, O L E O.**
- N**on omnia animalia inspirando olfaciunt.
 229. m.
 Contra olentes iuvenes. 223. p.
- O P E R A T I O.**
- O**peratio intellectus distinguitur ex obie-
 ctis. 360. p.
 Animæ operationes quo pacto considerari possint.
 101. f.
 Sola anima humana operationem habet a ma-
 teria independentem. 49. f. & 31. m.
 Anima intellectiva habet operationes eleuatas
 supra materiam. 41. f.
 In secunda operatione intellectus datur falsitas.
 362. m.
- P A S S I O, P A T I O R.**
- P**assio duplex. 317. p.
 Passiones animæ cum corpore communes. 15. p.
 Passiones animæ quatenus temperaturæ corpo-
 ris attribuendæ. 45. p.
 Intellectus quomodo patitur ab obiectis. 316. f.
- P E R F E C T V M.**
- P**erfectum quid. 35. m. & 60. f.
- P E R S P I C V M.**
- P**erspicuum duplex. 165. f.
 Perspi-

I N D E X.

- P**erspicuum quid. 162. m.
 Quid ab Aristotele definitum sit. 156. p.
 Perspicuum indefinitum, vel suo, vel alieno lumine lucet. ibidem.
- ## P H A N T A S I A.
- P**hantasia quid. 298. p.
 Phantasia, seu cogitativa ratio particularis. 311. f.
 Phantasia qua ratione soli homini conveniat, & qua animantibus nobilioribus. 308. f.
 Phantasia à sensu distinguitur. 296. p.
 Phantasia hominis non differt specie à phantasia bruti. 313. f.
 Phantasia percipit tempus. 348. p.
 Præter sensum communem danda est phantasia. 302. m.
 Phantasia à cogitativa distinguitur. 303. p.
 Phantasia quomodo multiplex potentia dici possit. 306. f.
 Phantasia quatenus promat sensiones. 303. m.
 Phantasia, & intellectus potentie subordinata. 335. p.
 In quo genere causæ concurrat phantasia cum intellectu agente. 356. & 357.
 Ad intellectionem singularium quid præstet phantasia. 343. m.
 Ad eliciendas intellectiones non est satis phantasia. 313. f.
 Phantasiæ non tribuitur specierum intellegibilium productio, ut instrumento. 345. m.
 Phantasia concurret cum intellectu, ut instrumentum. ibidem.
 Quid præstet phantasia in intellectione singularium. 343. m.
 Phantasia componit, dividit, & discurret circa singularia. 311. f.
 In phantasiæ compositione, vel divisione non datur veritas, vel falsitas. 366. f.
- ## P H A N T A S M A.
- A**n phantasma impressum, vel expressum concurrat cum intellectu ad specierum productionem. 355. m.
 An idem phantasma ad plures species intelligibiles producendas idoneum. ibidem.
 Num concurret, ut præcisè naturam communem representat. ibidem.
 Quid sit intellectû phantasmata speculari. 399.
 Variæ hæc de re sententiæ. 400.
 Quid illustrare phantasmata. 327. & 328.
 A ministerio phantasmatum non pendet per se intellectus. 11. p.
 Intellectus agens producit phantasmata rerum earum, quatum phantasmata habemus. 346. f.
 In statu nature integræ, & corruptæ necessaria speculatio phantasmatum. 401. f.
 Anima in corpore glorioso non necesse habet speculari phantasmata. 402. m.
 Phantasmatum ope non indigent species infusa. 370. f.
- ## P H I L O S O P H V S.
- P**hilosophus quomodo definiat. 15. f.
 Philosophorum tres sectæ de anima. 17. p.
- ## P I S C I S.
- P**isces percipiunt odorem sub aqua. 228. m.
 pisces cur odorentur cum non respirēt. 219. p.
 piscibus saltem magna ex parte oculi sunt immoti. 138.
- ## P L A T O.
- P**lato animam numerum, circulum, & harmoniam vocavit. 38. m.
 Quomodo animam in capite tantum posuit. 91. f.
 plato ut putavit animam coniungi corpori, ut motorem. 73. f.
 platonis palingenesis. 79. p.
 plato primus author de creatione animarum ante corpora. 57. m.
 platonicos demones quidam fingunt corporeos, sed sine sensu. 111. m.
 platonis sententia de visione. 178. m.
 Quomodo intelligendus plato, cum dixit sensum sentire, quod sentit. 250. f.
- ## P O T E N T I A.
- A**nimæ potentie quot. 101. m.
 Oriuntur potentie ab anima ordine quodam. 113. f.
 Potentie non eodem modo ab anima dimanant. 488. m.
 Animæ potentie ab eius essentia manant. 112. f.
 Animæ potentie ab ipsa realiter differunt. 116. m.
 Augustinus animam, & potentiam idem esse non credit. 117. f.
 Animæ potentie ratione, definitione, & actibus distinguuntur. 98. f.
 potentie distinguuntur per actus, & obiecta. 119.
 Qui nullam distinctionem inter animam, & potentias ponunt. 114. m.
 Anima, & potentie seiungi possunt divinitus. 117. f.
 Anima non est præcipua causa efficiens respectu potentiarum. 111.
 Quot genera causarum exerceat anima respectu potentiarum. ibidem.
 Animæ partes sunt potentie. 46. f.
 In stæpibus, & in sectis animantibus potentie animæ non distinguuntur subiecto. 98. m.
 Quinque sunt viventium potentie. 109. m.
 Cur potentia in actione vitali extra obiectum nec disinitus feratur. 153. f.
 In anima separata potentie, ut in radice. 114. p.
 Quæ potentie animam separatam comitantur. 485. & 489.
 potentie materiales in materia, non in anima recipiuntur. 113. p.
 potentia motus propria animæ cum ipsa permanet. 487. f.

I N D E X.

- De potentia motiva animæ. 521, & 522
 Potentia organica supra suam actionem non
 reflectitur. 51. m.
 Potentiæ organicæ quo pacto in animali. 92. f.
 In animali duplex potentia motiva. 435. &
 Potentia intelligendi, & deliberandi quo pa-
 cto distinguantur. 410. p.
 Quæ potentia à voluntatis imperio exem-
 ptæ. 418. p.
 Actus unius potentiæ specie differentes vni ra-
 tioni formali subordinantur. 120. p.
 Quo pacto actus unius potentiæ specie diffe-
 rentes, eiusdem rationis censeantur. ibid. m.
 Actus subordinati ab eadem potentia possunt
 esse. 128. f.
 Potentiæ obiectum dupliciter. 119. m.
 Potentia cognoscens intus manet, appetens
 quodammodo se foras dat. 180. m.
 potentia audiendi vbi insideat. 213. f.
 potentia odorandi in homine hebes est. 215.
 potentia adorandi vbi insideat. 230. m.
 potentia odorandi necessitate postrema digni-
 tate media inter reliquos sensus. 235. f.
 potentia gustandi vbi. 248. m.
 potentia tangendi in qualibet parte corporis.
 254. m.
 potentia animaduersoria fictitia. 289. m.
 potentia sensitiva tripliciter. 139. p.
 potentia, & species duæ pariales causæ. 146. m.
 Quæ argumenta probent sensum non esse
 potentiam actuam. 139. m.
 Quomodo generans pluri potentias con-
 ferat. 134. p.
 In quo sensu potentia generans sit in toto cor-
 pore, & quomodo in parte certa. 131. p.
 potentia generandi in semine distinguitur rea-
 liter ab illa, quæ est in viuento. ibidem.
 potentia vehementior est in semine quam in
 prole ad eius membra restauranda. 130.
 potentia gignendi circa obiectum coniunctum
 versatur. 110.
 potentia nutritiva est, qua viuens, vt viuens
 conseruatur. 124. f.
 Qui potentiam nutritiuam à generatiua distin-
 guant realiter. 127. f.
 Quod non distinguatur. 128. m.
 A potentia nutriendi etiam membra totum effor-
 matio. 130. m.
 potentiarum eiusdem speciei inæqualitas in ope-
 randi organo ascribitur. 69. p.
 Quando ex nobiliori operandi modo colli-
 gatur nobilior potentia. 70. p.
 Quot modis aliquid sit potentia. 132. f.
 potentia passiuæ responderet actiua. 60. p.
 potentiæ appetendi, sentiendique nunquam
 sepatantur. 103. p.
 Quæ potentia rem singularem, quæ vniuersa-
 lem percipiat. 316. p.
- De potentia materiæ species educuntur. 144. m.
 Nullum animal caret potentia imaginandi sal-
 tem imperfecta. 104. m.
 potentias quid distinguat. 373. f.
 potentia mouens non est potentia vegetandi,
 nec sentiendi, aut intelligendi. 407, & 408.
 Ad motum quæ potentiæ concurrant. 431. f.
 potentia motiva actiue cõcurrit ad motum. 437. m.
 Vide Motrix vis.
Q V A D R A T I O, E T
 Quadratum.
Quadratio quomodo inueniatur. 96. m.
 Quadratio dupliciter. ibidem. f.
 Quadratum, & quadrangulum æqualem aream
 habent. ibidem. p.
Q V A L I T A S.
Qualitates tangibiles habent vnum modum
 immutandi tactum. 258. m.
 Non nisi qualitatũ exuperantias sentimur. 261. p.
 Qualitates actiuæ sunt ipsa actiua potentia in-
 strumentaria. 177. p.
 Qualitates contrario vacantes aliquando etiam
 egent tempore, vt diffundantur. 227. m.
Q V A N T I T A S.
Quantitas spiritualis non percipitur à sensu
 interno. 348. m.
R E C O R D A T I O.
Recordatio rei indiuiduæ materialis, est à
 specie, phantasmate. 344.
 Quid dicendum de recordatione rei immate-
 rialis. ibidem.
 Anima separata recordatur per species acqui-
 sitas. 491. f. & 312. f.
R E S P I R A T I O.
Respirationis commoditas. 234. m.
 Quæ respirant, sine inspiratione non odo-
 rantur. ibidem.
 Quæ sint animantibus respirationis causa. 211. p.
R E S S V R R E C T I O.
Resurrectio homini non debetur. 483. f.
 Resurrectionem esse naturalem qui affir-
 ment. 482.
 Quid dicendum sit. ibidem.
 Resurrectionem, vt futura est, naturali lumine
 nemo cognoscit. 484. p.
R E V I V I O.
An anima habeat elicitum appetitum ad reani-
 onem cum corpore. 480, & 481.
 Reuivio animæ, naturalis quoad entitatem, su-
 pernaturalis quoad modum. 482. m.
R I S V S.
Definitio risus. 412.
 Causa principalis, & instrumentalis risus. ibid.
 Modus, quo efficitur risus. ibidem.
 Qui ad risum proni, qui tardi. ibidem.
 Risus vbi sit. ibidem. f.
 Pulcher locus Ciceronis de risu. 421. f.
S A P O R,
 Sapor

I N D E X.

Sapor quid, 243. p.
 Sapor acutus quis, 222. m.
 Sapores extremi dulcis, & amarus, 243. m.
 Saporum species octo, 244. & 344.
 Ad generandum saporem, quæ concurrant, 342. m.
 Purum corpus simplex lapidum non est, ibid.
 Species saporis per analogiam ad odores distinguuntur, 215. f.
 Sapor est humidus, ut odor est siccus, 271.
S C I E N T I A.
Scientiæ de anima utilitas, 1.
 Ad moralem scientiam opportuna, ibidem.
 Quid Patres senserint de scientia animæ, 2. m.
 Scientiæ de anima ordo ad ceteras partes Philosophiæ, 3. p.
 Duplex scientiæ diuidendæ modus penes rationes formales, 9. p.
 Duplex huius scientiæ utilitas, 12. p.
 Ratio boni, & honorabilis, competit scientiæ, 11. m.
 Scientiam discipulo, ut communicat magister, 38. m.
S I T I T
 Scientia dari non potest, si sensus externi semper errassent, 161. m.
 Quam scientiam indicet D. Paulus destruendam in patria, 493.
 In scientiæ acquisitione discursu magis, quam usu operatur, 308. p.
S E N S A T I O E T S E N S I O.
Qui elicit sensationem non proprie alteratur, 133. f.
 Sensus non nisi in singulari presens, existensque fertur, 134. m.
 Impugnantur, qui sensationem ab anima, & specie tantum fieri dicunt, 135. m.
 Sensus recipitur in potentia, 139. m.
 Obiectum ad sensationem non concurrat solum formaliter extrinsecè, 142. m.
S E N S I B I L I S.
Sensibile triplex, 135. p.
 Sensibile proprium, commune, per accidens ibid.
 An sensibile commune propriam speciem sensu tercio inuat, 137.
 Sensibilia communia quinque, 135.
 Sensibilia communia addita a perspectivis ad quinque communia reuocantur, 136. m.
 Errare sensum circa proprium sensibile experientis ostenditur, 139. m.
 An sensibile supra sensum positum sentiat, variè sententiæ, 260.
 Vera sententiæ, quæ tenenda est, 261.
 Non datur sextus sensus circa sensibilia communia, 272. p.
 Quare excellens sensibile sensum labefactat, 266. f. & 285. p.
 Sensus, & sensibile in actu necessario sunt simul non verò in potentia, 284. f.
 De duplici actione, quæ datur ex parte sensus,

& sensibilis, 284. f. *ibidem.*
 Eadem specie videri sensibile commune, & proprium, 285. f.
S E N S V S.
Omnes sensus homini insunt, 270. m.
 Sensus fenestæ sunt anime, 277. f.
 Qui sensus in spiritibus, qui in cerebro collocantur, 307.
 Sensus agens non admittendus, 236. & 321. f.
 Qui ponant sensum agentem, & patientem, 236. p.
 Sensus communis centro comparatur, 264. p.
 Datur sensus communis, 285. m.
 Rationes pro illo, 291.
 Sensus communis quomodo discrimen constituat inter functiones sensuum externorum, 311. m.
 In intellectis animantibus sensus communis nullam habet definitam sedem, 293. f.
 Aristoteles sensum commune in cerebro, medici in corde sedem designarunt, 293. p.
 Sensus communis in anteriore parte cerebri reidet, 308. p.
 De omnibus externis sensibus cognoscit sensus communis, 292. p.
 Sensus communis non componit, nec diuidit, nec discursat, 310. f.
 Ab illo spiritus animales diffunduntur in sensus, 292. p.
 Sensus communis iudicat de obiectis singulorum sensuum, 310. m. *ibidem.*
 Sensus communis presentia, & absentia naturaliter cognoscit, 310. f.
 Probabile est tres esse tantum sensus internos, 304. m.
 Probabilius duos tantum esse, 305. m. *ibidem.*
 Cur vnus tantum sensus internus non concedatur, 306. m.
 Qui sensus internos quinque constituent, 301. m.
 Quatuor à D. Thoma, a Galeno verò tres afferuntur, 301. m. *ibidem.*
 Ex ventriculis cerebri non colligitur efficaciter numerus sensuum externorum, 299. m.
 Quomodo Galenus eos colligat, 300. p.
 Sensus interni hospitantur in cerebro, 293. f.
 Res spiritualis ab externo sensu cognosci non potest, 254. p.
 Sensus externos quinque esse probatur, 270. & 276. m.
 An plures sint quàm quinque, 274.
 Vera sententiæ, 274. m. *ibidem.*
 Quæ sit externorum sensuum aduentitia, 281. f.
 Medici volunt sensus externos esse virtutes descendentes à cerebro per modum irradiationis, 279. p.
 Sensus externi obiectorum presentiam possunt non eodem modo, 227. f.
 An sensus externi propriam operationem dignoscant, 283. m. & 289.
 Vnde proueniat, quod sensus externi ab operatione

I N D E X.

ratione impediatur. 280.
 Motus ab externo sensu perfecte non percipi-
 tur. 255. f.
 Sensus externi neque diuina vi notitiam abstra-
 ham elicient. 251. p.
 Sensus externus diuinitus potest rem absentem,
 vt presentem apprehendere. 149. f.
 In obiectum presentem vt presentem externus sensus
 nulla vi fieri potest. 150. p.
 Cur sensui externo obiectum absens, vt absens
 obiectum videatur. 147. m.
 Non datur sensus circa sensibilia comonia. 272. p.
 Sensus hominis & beluorum specie distingui
 qui potest. 277. f.
 Cur sensus animali dati sint. 277. m.
 Sensus media. 265. p.
 Commune omnibus sensibus per externum me-
 dium obiecta percipere. 271. m.
 Vni sensui respondet vnum medium forma-
 liter. 271. p.
 Omnium sensuum organa insunt perfectis
 animalibus. 271. f.
 Non quacunq; diuersitas in obiecto impor-
 tat sensuum distinctionem. 282. p.
 Sensus non exit in actum, nisi ab eo excitatus,
 quod est in actu. 231. p.
 Sensus esse potentiam actiuam docuit Ari-
 stotelea. 238. p.
 Qui augment sensum essentiam potentiam
 passiuam. ibidem.
 Sensus, & sensibile in actu necessario sunt simul,
 non ve o in potentia. 284. f.
 Sensus recipit reru imagines, non res ipsas. 264.
 Sensus partim a simili partim a dissimili pa-
 tetur. 234. f.
 Ve sensus ab obiectis ledatur. 258. p.
 Errat sensus aliquando in applicatione. 162. p.
 Errare sensum circa propriam sensibile experi-
 entis ostenditur. 159. m.
 Sensus quomodo circa proprium sensibile errat,
 vel non errat. 267. f.
 Qui putant sensum non distingui ab in-
 tellectu. 294. p.

S E P A R A T I O.

Similis est separatio anime Angelorum pro-
 ductioni. 472. m.
 Nulli forme violenta est a materia separatio.
 476. f.
 In quo sensu separatio dici possit contra na-
 turam. 474. m.
 Cur separatio materie potius, quam forme sit
 naturalis. 475. f.
 Separatio, & vnio opponuntur priuatiue. 471.
 In quo differat vnio a separatione. ibidem. p.
 Separationis physice status soli anime ratio-
 nali conuenit. 470. f.
 Que sit realis, & physica separatio. 470. p.
 Quibus ea non conueniat. ibidem. m.

S I M I L I T U D O.

Similitudo duplex, in essendo, & represen-
 tando. 143. f.
 Similitudo soni cum aqua, vel circulis. 204. m.
 Similitudo immaterialis rem materialē potest
 representare, non tamen e contra. 42. p.

S I N G U L A R I S.

VNum quodque singulare habet suū quod
 quid est. 68. m.
 Cur de singularibus non sint definitiones, nec
 scientia. ibidem.

S Y N D E R E S I S.

Syneresis est habitus intellectus. 375. p.
 Syneresis praua & recta iudicatrix. ibidem.
 Syneresis est in intellectu, non in voluntate.
 ibidem. f.
 Syneresis scintilla rationis, & iudicium natu-
 rale a Patribus vocatur. ibidem.
 Cur instigare, & conueniri dicatur. ibidem. f.
 Non tenet in bonum nisi subratione veri pra-
 ctici. ibidem. f.

S I T I S.

Quid sit sitis. 204. p.
Qubi sensus alimenti, bifames, & sitis. ibid.
 Sitis quomodo spectet ad tactum. 279. m.

S V R D I.

Surdi a natiuitate idem & muti. 282. p.
 Surdi ab oritu vocē per nares emittunt. 345. m.

S O N V S.

Definitio soni. 201. m.
 Sonus non est motus. 201. p.
 Sonus acutus & grauis. 199. f. & 549. p.
 Quid soni medium. 198. p.
 Soni medium aqua & aer. 205. f.
 Corpora aptiora ad sonum, dura, leuia, &
 concava. 197. f.
 Sonus trium corporum concursu fit. ibidem.
 Corpus percussum & percussor causa soni. 199. m.
 Fiac ne sonus ex percussa solū aqua proble-
 ma. 203. p.
 Soni productio non est ipsa corporum motio.
 201. f.
 Opinio quod sonus in sonante tantum sit. 305. p.
 Sonus non in solidis corporibus sed in inter-
 medio aere percipitur. 205. m.
 Corporum soliditas & multitudo non est sim-
 pliciter necessaria ad soni generationē. 201. m.
 Ibi sonus maior, vbi minor aeris fractio. ibid.
 Sonus immediatus ex aeris fractione quam
 ex corporis collisione existit. ibidem. f.
 Sonus non in rectam solū sed in orbem
 spargitur. 207. p.
 Non est necesse vt motus, quo sonus editur, ad
 aures vsque pertingat. 204. p.
 De multiplicatione soni secundum esse reale
 & intentionale. 206. m.
 Ab ea parte in qua sonus primo efficitur species
 emittantur. 206. m.

Soni

I N D E X.

- Soni similitudo cum aqua vel circularis. 204. m.
 Per ignem traicitur sonus. 208. m.
 Quo pacto auditus instrumentum à sono moueatur. 198. f.
 Quemcunque sonum comitatur Echo, licet non semper percipiatur. 198. m.
S P E C I E S.
Species qui tollant. 140. f.
 Species necessario admittendæ. 142. m.
 Species educuntur de potentia materiæ. 144. m.
 Quo pacto species intelligibiles debeant esse immateriales. 341. p.
 Qui species intelligibiles non admittant. 332. p.
 Quod necessario dandæ sint. 333. p.
 In specie intelligibilitria reperiuntur. 334. f.
 Specierum intelligibilium productio non tribuitur phantasie etiam ut instrumento. 325. m.
 Aristoteles species intelligibiles concessit. 334. m.
 Auicenna solum eas in apprehensione & intellectione concessit. ibidem.
 Species intelligibiles indivisibiliter intellectui in sunt. 333. p.
 Qui dixerint species non gigni in intellectu sed à corporibus immitti. 345. f.
 Species producuntur ab intellectu. ibid. f.
 Species intelligibiles conseruantur sine phantasmatis. 492. p.
 Quatuor genera specierum ordine quodam proponuntur. 335. p.
 Qui species rerum singularium in intellectu non admittant. 337. p.
 Qui eas admittant. 338. & 340.
 Ad cognitionem rei singularis non requiritur species illius. 343. f.
 Species non est obiecto perfectior. 144. f.
 Species cum potentia ad actionem concurrat effectiue. 145. m.
 Angelotum species vniuersalia & singularia distindè representant. 341. p.
 Species angelicæ omnium perfectissimæ. 331. m.
 Species sensatæ & insensatæ. 309. f.
 Species & potentia duæ partiales causæ. 146. m.
 Ex imagine infimæ speciei potest elici conceptus naturæ genericæ & specificæ. 380. p.
 Quælibet pars speciei rem totâ representat. 393. p.
 Cur simul plures species in eodem intellectu esse possint non verò plures figuræ. 394. p.
 Pro occasione rerum species infundi aliqui putant. 302.
 Cur species non representent contingentia antequam sint. ibidem. m.
 Species infusæ non indigent ope phantasmatum. 370. f.
 Scotus negat dari speciem quæ sit propria alicuius substantiæ. 347. p.
 Alij melius id concedunt & quomodo id fiat ibidem. m. f.
 Ad receptionem specierum humiditas, ad retentionem siccitas iuuat. 302. f.
 Quo pacto intelligendum speciem visilem modo pyramidis produci. 144. p.
 Species visiles nobilioris notæ quàm audibiles. 208. p.
 Species visilis n̄ est alia auersa quàm aduersa. 183. p.
 Multæ simul species in oculo. 182. f.
 Quælibet obiecti pars producit sui speciem in eadem mediij parte. 181. m.
 Quælibet pars speciei representat totum obiectum. 182. p.
 Species visilis quomodo fundatur. 180. p.
 Quo pacto species fiant memoratiuæ. 344. p.
 Species ad vsum & ornatum animæ inserviunt. 493. p.
 Species intelligibiles permanere in intellectu negavit Auicenna. 334. f.
 Dari in intellectu species rerum immaterialium pro vtraque parte est disputabile. 352. & 353.
 Species desiliere à substantijs separatis opinio Auicennæ & Platonis. 346. m.
 Argumenta quæ probant animam in sua creatione species accipere. 369.
 Quod non accipiat. 370.
 In hoc vitæ statu non dantur species intuitiuæ. 351. p.
 Non potest dari species alicui naturalis mentis cogitationes representans. 335. f.
 Quæ species intuitiuæ visioni inserviant. 301. f.
 De productione, acquisitione, ac infusione specierum animæ vide, Anima rationalis.
S P E C V L V M.
Speculorum vsus etiam ad animum componendum. 190. m.
 Argumenta probantia videri in speculo imaginem. 190. f.
 Videri in speculo imaginem, & obiectum qui censent. 191.
 Opinio opposita. ibidem. f.
 Solum res in speculo cerni. 192. m.
S V B I E C T V M.
Subiectum huius operis quid. 3. f.
 Subiectum tractatus animæ separatæ & institutum. 441. p.
 Vnde specifica subiectorum differentia colligatur. 468. m.
 Nō oportet variari proprietates pro subiecto in Variatione. 468. f.
 Subiectum supponi quid sit. 10. f.
S V B S I S T E N T I A.
Subsistat ne anima intellectiua in corpore. 3. p.
 Anima intellectiua per se subsistens. 49. m. & 447. m.
 Subsistere tripliciter. 49. m.
 Omnes animæ subsistunt primo modo. ibid.
 Subsistendi indicia duo. 48. p.
S V B S T A N T I A.
 Substantiæ corporeæ diuisio. 30. m.
 Ecce Saddu

I N D E X

Sadducei substantias spirituales de medio tolle-
bant. 41. m.
Substantia creata non agit immediate. 115. m.
Nulla substantia incenditur, vel remittitur. 63. p.
Substantia quomodo possit esse immediatū
agendi principium. 146. m.
Substantia non est sensibile commune. 156. f.
Anime substantiæ sensus inherere qui patent.
281. p.

T A C T U S.

Tactus inter sensus origine, & necessitate pri-
mus, dignitate vltimus. 276. f.
Tactus duplex. 45. f. & 246. m.
Tactus necessitas. 247. m.
Plurimum tactuum assertores. 237.
Tactus, & gustus omnibus animalibus conue-
niant. 277. p.
Vnus tantum specie tactus. 238. p.
Tactus specie distinctus a gustu. 246. f.
Tactus organum non in solo corde. 253. f.
Tactus in qualibet parte corporis inest. 254. m.
An tactus externum medium vendicat. 257. p.
Tactus medium est caro. ibidem. f.
Tactus obiectum vnum formaliter. 258. m.
Tactus privationem proprii sensibilibus agnoscit.
216. f.
Tactu & gustu omnia animalia pollent. 412. p.
Tacta destructo animal interit. 414. p.
Dolor & voluptas an ad tactū pertineat. 358. m.
Qualitates tangibiles habent eundem modum
immutandi tactum. 258. m.
Fames & sitis quomodo spectent ad tactū. 259. f.
Non posse quicquam agere in tactum nisi cor-
pore interiecto opinio Averrois. 255. m.
Corpora mollia, levia, ac plana possunt se tan-
gere, non que aspera, & inæqualia. 256. m.
Quem tactum requirant corpora. 45. f.
Tactus sensus temperamenti dicitur. 258. m.

T A C T I O, E T T I T I L L A T I O.

Que in titillatione reperiuntur quomodo ad
tactum pertineant. 259. m.
Cur alienas fraudulentasque tactiones magis
sentimus, quam nostras. 557.

T A L P A.

Talpa bestia subterranea. 282. p.
Talpe sub terra audiunt. 208. p.
Talpe cæcitas. 281. m.
Talpa oculos habet. ibidem. f.

T E M P E R A M E N T U M.

Temperamentū animi mores sequuntur. 15. m.
Prestantissimi temperamenti est corpus sum-
mum. 77. p.

T H E O L O G I A.

Theologia nostra per se inevidens. 494. p.
Vnde repugnet Theologiam beatorum
manere in Patria. 493. m.
Effundendam a Deo beatis Theologiam cui-
dentem. ibidem.

T E R M I N U S.

Anima separata habet terminum intrinse-
cum magnitudinis. 330. p.
Nullus est animæ separatæ magnitudinis termi-
nus versus minimum in loco. 326. m.

V E R B U M.

Verbum multipliciter. 378. p.
Verbum corporis & cordis. ibidem. m.
Verbum per illustrationem non produci qui-
putent. 376. 377.
Quod necessario sit dandum. 379. p.
Presentia obiecti productionem verbi non
impedit. ibidem.
Non producitur verbum ut in eo tanquam in
immagine producat obiectum. 379. f.
Fer quam actionem producat. 380. p.
Verbum est qualitas. 381. f.
Ad rationem verbi quinque. 380. m.
Verbum sepe intellectio appellatur. 386. m.
Verbum est propter intellectioem. 383. p.
Verbum non distinguitur realiter ab intellectio-
ne, maximè vero ab obiecto. 386.
Verbum expriment Angeli eum se intelligunt.
382. m.
Verbum non gignitur per intelligere diuinum
essentiale. 382. m.
Que ratio suadeat dandum esse verbum ex-
pressum diuinæ essentiæ. 382. f.
Beati verbum exprimentes non feruntur in
Deum immediate. ibidem.
Quo pacto species intelligibiles & verbum di-
stinguantur. 385. m.

V E R I T A S.

In prima, & secunda operatione intellectus
datur veritas per se. 361. p.
Veritas non datur in compositione, & diuisio-
ne phantasiæ. 366. f.

V I D E O.

Cur nō videatur aer & supremus ignis. 166. f.
An se viderit in ære Antipheron. 193. m.
Cur videatur nebula remota, nō proxima. 182. f.
Cur quæ res grandiores, eo è remotiori loco
videantur. 181. p.
Non videri aqua sub terra absque aliquo lu-
mine. 196. m.

V I O L E N T U M.

Violentum quid. 476. m. & 477. m.

V I S I B I L I S.

Visibilis species quomodo fundatur. 180. f.
Quælibet pars speciei visibilis totum obiectū
repræsentat. 182. p.
Quælibet obiectui pars producit sui speciem
visibilem in qualibet medijs parte. 181. m.

V I S I O.

Visio fit in crystalloide. 188. f.
Non fit visio in congressu nemi optici. ib. f.
Visionem non ficti in humore crystalloide qua-
putent. 187.

Q. 20

I N D E X.

- Q**uomodo fiat visio. 188. p. & 344. m.
Visio fit receptis speciebus. 179. f.
Visionem fieri extra mittendo radio qui punitent. 178. m.
Ad Visionem requiritur lumen ratione medi, & obiecti. 177. p. & 343. f.
Visio improprie edicitur colorata. 230. p.
Visio beata non educit abstractionem à sensib⁹ in corpore glorioso. 403. p.
- V I S U S.**
- V**isus ceteris sensibus excellentior. 162. m.
Visus obiectum. ibidem. f.
Quomodo visus tenebras percipiat. 289.
Visui cat colores quidam officiant. 170. m.
- V I T A.**
- V**ita duplex. 30. f.
E quatuor vitalium operationum generib⁹ quadruplex vite gradus colligitur. 97. f.
- V I V E N S.**
- C**orpus viueas complectitur materiam, & formam. 30. f.
Que propria in viuentium operationibus desunt Angelis alementibus corpora. 47. f.
Nullum viuens est sine calore. 226. f.
Potentia nutritiua est qua viuens vt viuens conseruatur. 125. f.
No materia, sed forma viuentia terminat. 124. p.
Quatuor viuentium genera ex quatuor viuendi modis. 110. m.
Cur ex appetendi vi non habeatur vnum viuentium genus. 120. f.
Cur non aliud ex potentia generandi e⁹ semine. 111. p.
- V I V O.**
- V**iuere ab anima vegetatiua primò est. 122. p.
Duobus viuera dicuntur, vt materia & forma. 99. m.
Vt aliquid dicatur viuere satis est e⁹ quatuor operationibus vitalibus vnam exercere. 97. m.
- V N I O.**
- V**nio anime cum corpore triplex. 78. p.
Vnio est modus substantialis, & specialis anime. 471.
Vnio & separatio opponuntur priuatiue. 471. p.
Cur anima non vnietur per accidens corpori. 78. m.
An anima separata ad vnionem corporis naturaliter propensa sit. 478. & 479.
Vnio anime ad corpus omnino illi naturalis. 328. m.
Sat est vnio localis vt anima se, & externa cor-
- pora moueat. 324. p.
Nomine vnionis indicatur etiam relatio. 472. f.
Quid boni accedat ex anime vnione ad corpus. 479. f.
Falsa opinio de animarum vnione. 478. p.
Anime in vnione non habent effluxum effectiuum. 476. m.
- V N I V E R S A L E.**
- V**niuersale separatum nihil est. 13. f.
Discrimen inter vniuersale, & singulare. 316. p.
Que potentia rem vniuersalem, que singulare percipiat. ibidem.
- V O L V N T A S.**
- V**oluntas tribus modis mouet appetitum. 419. p.
Voluntas potentias mouet. ibidem. f.
Qua potentia a voluntatis imperio ex⁹ te. ib.
Qui putant voluntatem esse nobilem esse, ac intellectum. 423. p.
Voluntate nobilior intellectus. 424. & 425.
Voluntas realiter differt ab intellectu. 427. & 428.
Membra voluntati politice obediunt. 436. f.
Non requiritur iudicium practicum vt operetur voluntas. 430. m.
Nec speculatiuum ex sententia multorum. ibid.
Voluntatis libertas circa obiectum quod non est summum bonum clare visum. 417. m.
Ad voluntatis libertatem non requiritur quod ipsa cognoscat. 429. p.
Voluntatis habitus quomodo cognoscat intellectus. 497. p.
Voluntatis actiones simpliciter liberæ. 417.
- V O X.**
- V**ox sonus est respirantis animalis. 200. m.
Vocis definitio. 210. m.
Vocis causa multiplex. 211. f.
Ad vocem maxime confert lingua, & gurgulio. 209. f.
Vocis regimen primi dentes tenent. 210. m.
Vox omnis affectum significat naturaliter. 211. f.
Que animantia vocis expertia. 210. m.
Vocis instrumenta quinque. 209. p.
Beati in celo edunt vocem. 208. m.
Vnde numerosa vocum repercussio. 207.
Animalia que non respirant vocem non edunt. 200. p.
Cur tripudantium iratorumq; vox tremula. 351.
Cur item senium. 353.
Rationis expertia affectus voce exprimunt. 211. f.
Vnde existat balbuties & quib⁹ ea accidat. 210.

L A V S D E O.

Ecce 2

COMMISSA VEL OMISSA MAIORA
 sic corrige. Prior numerus paginam, posterior
 lineam indicat, à fi. à fine paginæ.

VI. 24. à fi. conuenit. 15. 28. à fi. totius vitæ. 30. 1. à fi. pro forma, lege materia. 34. 21. à fi. indicare
 46. 20. πνευμα. 39. 14. à fi. origine. ibidem. 4. à fi. Origene. 97. 26. hoc est. 107. 20. à fi.
 præditas. 132. 15. à fi. à se. 163. 15. à fi. perspicuum. 181. 9. productionem. 215. 2. sentus. 216. 13.
 mollior. 248. 9. lege nolumus pro volumus. 366. 29. denuo. 393. 17. difficultas. 412. 4. à fi.
 pro 8. die VII. 446. 1. à fi. immortalé. 454. 18. à fi. studiosorum. 477. 11. à fi. duabus. ibidem. tertia.
 501. 12. à fi. spectato. 504. 18. à fi. decedentium. 513. 20. à fi. euidenter. 537. lege sexdecim pro tondé
 535. 9. à fi. quenuis. ibidem. 2. à fi. determinat. 535. 21. à fi. aliquem, 539. 1. à fi. icuera.
 551. 21. à fi. facilius.

F I N I S.

S V M M A C A P I T V M ,

ET Q V A E S T I O N V M , Q V A E I N

H I S C E L I B R I S A R I S T O T E L I S D E

Anima, & adiuncto Tractatu de Anima Separata

In Primi Libri

PRO O E M I O .

Veritas scientiae horum librorum; eorum subiectum, praestantia, & ordo ad ceteras Aristotelis commentationes.

- Quaestio. 1. Num intellectus animae contemplatio ad physiologiae doctrinam pertineat,
 Artic. 1. Variarum philosophorum sententiarum.
 2. Totius quaestionis dissolutio.
 3. Explicatio rationum, quae superius dictis aduersari videbantur.

C A P I T E P R I M O .

Scientiae de anima dignitas: methodus inueniendi animae definitionem: ac modus, quem in definiendo seruent physiologus, Medicus, Dialecticus, & Mathematicus.

C A P . I I . I I I . I I I I . V .

Tres philosophorum sectae de animae natura admodum inter se dissidentes proponuntur.

In Secundi Libri

PRO O E M I O .

Partitio libri in quatuor partes.

C A P I T E P R I M O .

Divisiones quaedam: entis scilicet, substantiae, & actus praemittuntur: tunc traditur prima animae definitio.

- Quaestio. 1. Recte ne Aristoteles animam definierit.
 Artic. 1. Enodatur peripatetica animae definitio.
 2. Argumenta contra superiorem definitionem.
 3. Quod anima non sit temperamentum.
 4. Quod anima sit substantia.
 5. Quod anima neque materia, neque corpus sit.
 6. Quod anima intellectiva sit spiritalis substantia, non tamen particula diuinae mentis.

Diluuntur argumenta secundi articuli.

Sit ne anima quidpiam subsistens, an non.

Argumenta ad disquirendam rei propositae veritatem.

Explicatio quaestionis: dilutio argumentorum.

Vtrum animae intellectivae a Deo creentur, an non.

Diversa dogmata de nostrorum animarum origine.

Quid in re proposita sentiendam sit.

Dissolutio argumentorum primi articuli.

Quoniam puncto temporis videatur anima intellectiva in corpus infundi.

De ordine, progressuque animarum in materia fecus, ante infusionem animae intellectivae: diversae auctorum sententiae.

Solutio propositae dubitationis.

Vtrum omnes animae intellectivae naturae dignitate pares sint.

Negativae partis argumenta.

Argumenta pro parte affirmativa.

Viraeque pars contrariae probabilis indicatur: perfertur affirmativa, diluuntur aduersariorum argumenta.

Sit ne anima intellectiva vera hominis forma.

Quae argumenta negativam partem quaestionis aliter videntur.

Negari non posse animam intellectivam esse vere ac proprie formam hominis.

Obiicitur argumentis initio quaestionis propositis.

Vtrum animae rationis participes ad numerum hominum multiplicentur, an non.

De palingenesis, & de unitate formae assistentis, quam nonnulli finxerunt.

Refellitur error Commentatoris ponentis unum duntaxat intellectum, seu formam assistentem.

Futilia esse argumenta initio proposita.

Sint ne omnes animae divisibiles, an non.

Confutantur falsae quorundam opiniones.

Aliorum auctorum placita explicantur.

Solutio quaestionis, enodatio argumentorum utriusque partis.

Sit ne tota anima in toto corpore, & tota in qualibet eius parte.

Disceptatio propositae dubitationis.

Referuntur varia philosophantium dogmata: constituitur vera sententia.

7.

Quaestio. 2.

Artic. 1.

2.

Quaestio. 3.

Artic. 1.

2.

3.

Quaestio. 4.

Artic. 1.

2.

Quaestio. 5.

Artic. 1.

2.

3.

Quaestio. 6.

Artic. 1.

2.

3.

Quaestio. 7.

Artic. 1.

2.

3.

Quaestio. 8.

Artic. 1.

2.

3.

Quaestio. 9.

Artic. 1.

2.

IN VLTIMOS ARISTOTELIS

3. Explicatio argumentorum primi articuli.

CAPITE II.

Prota tripartita definitio via, & quatuor vitalium operationum generibus constituitur, colligitur tandem ab effectis secundae anime definitio, perquam ad finem capituli prior demonstratur.

Quest. 1. Recte ne tradita sit posterior anime definitio, & an per eam prior demonstratur.

Artic. 1. Recte traditam esse.

2. Quo pacto anime definitiones ex se mutuo demonstrantur.

CAPITE III.

Quinq; colliguntur anime potentie, per quas quatuor constituuntur viventium genera: fitque pos. o in figuris exemplo, comparatio inter animam vegetativam, sensitivam, & intellectivam.

Questio. 1. Recte ne tripartita animalium varietas assignetur.

Artic. 1. Videri primum non recte: re tamen vera recte assignari.

Questio. 2. Sint ne potentiarum genera quinque, viventium quatuor.

Artic. 1. Quinque esse genera potentiarum.

2. Quatuor esse genera viventium.

Questio. 3. Vtrum potentie anime ab eius essentia manent.

Artic. 1. Negativa partis argumenta.

2. Questionis & argumentorum explicatio.

Questio. 4. Vtrum ne anime potentie re ipsa ab ea differant, an non.

Artic. 1. Diversae philosophorum sententie.

2. Quid in proposita questione sentiendum sit.

3. Solutio argumentorum primi articuli.

Questio. 5. Distinguantur ne potentie per actus, & obiecta.

Artic. 1. Videri non distingui.

2. Potentias distingui per actus & obiecta, neque argumenta in adversum aducta vim habere.

CAPITE IIII.

Anime vegetativae definitio traditur: tres ei recensentur functiones: nutritio, accretio, generatio: atque pro occasione rei de alimento, & calore nonnulla subduntur.

Questio. 1. Vtrum potentie vegetativae anime inter se realiter differant.

Artic. 1. Opinio existimantium distingui inter se realiter.

2. Constituitur pars negativa, diluuntur adversariorum rationes.

CAPITE V.

Anime sensitivae natura inde ostenditur, quod potentia sit passiva: ad quod probandum multa de actu, potentiaque, quibus aliquid, agere passive dicitur, in medium afferuntur.

CAPITE VI.

Triplex apponitur divisio communis sensibilis, & unius cuiusque membri definitio: nec assignantur.

Sit ne sensus potentia passiva tantum, an etiam activa. Questio. 2.

Diversae auctorum sententiae, eorumque refutatio. Artic. 1.

Questionis conclusio. 2.

Vtrum speciei aliquae sensibus ad operationes constituantur, & quibus adducti argumentis. Artic. 1.

Constituitur pars affirmativa questionis, diluuntur adversariae partis argumenta. 2.

Dubia quaedam explicantur. 3.

Vtrum ne divina potentia aliqua notitia abstractiva in externis sensibus dati queat. Questio. 3.

Quid in re proposita sentiendum videatur. Artic. 1.

Argumenta adversas ea, quae superiori articulo conclusa sunt, eorumque dilutio. 2.

Sint ne quinque sensibilia communia. Questio. 4.

Videri pauciora: videri plura. Artic. 1.

Quinque tantum esse sensibilia communia: neque oppositam concludi superioribus argumentis. 2.

Vtrum sensibile commune propriam speciem sensu inerat. Questio. 5.

Eorum opinio qui ad affirmativam partem deflexerunt. Artic. 1.

Negativam partem veram esse, neque adversariae partis argumenta quidquam efficere. 2.

Vtrum ne in sensu circa proprium sensibile error accidat. Questio. 6.

Proponuntur in contrarias partes argumenta. Artic. 1.

Controversiae explicatio. 2.

CAPITE VII.

Visus excellentia, atque obiectum commendatur, agiturque simul de medio, ac ratione videndi.

Nam recte Aristoteles perspicuum, & colorem definierit, nec ne. Questio. 1.

Recte perspicuum definiisse. Artic. 1.

Num eadem coloris & lucis natura sit, an non. Questio. 2.

Qui eandem esse pulent, & quibus argumentis. Artic. 1.

Apparentes colores a lumine non distingui, veros distingui. 2.

Qui nam sit colorum ortus, & origo. Questio. 3.

De coloribus apparentibus, & fictitijs. Artic. 1.

De varietate nominibus, & mutatione colorum. 2.

Vtrum lumen ratione medij, an obiecti tantum, vel etiam ratione utriusque ad visionem requiratur. Questio. 4.

Diversae philosophorum sententiae. Artic. 1.

Concluditur lumen tam ratione medij, quam obiecti ad visionem requiri. 2.

Vtrum visio fiat in missis ab oculo radijs, an receptis ab obiecto imaginibus. Questio. 5.

Philosophorum quorundam presentim Platonis opinio, & eius confirmatio. Artic. 1.

Vere opinionis explicatio. 2.

Solutio argumentorum, quae articulo primo proposita fuerunt. 3.

An oculorum compositio ad visionem obiectam. Questio. 6.

DE ANIMA PROOEMIUM.

- undam accommodata sit
- Artic. 1. De oculorum prestantia, situ, & figura.
 2. De ijs, que ad internam oculorum fabricam spectant.
- Questio. 7. Verum visio fiat in humore Crystallino.
 Artic. 1. Quibus argumentis ostendi videatur non ibi fieri.
 2. Constituitur pars affirmatiua questionis.
- Questio. 8. Vtrum in speculo imago videatur.
 Artic. 1. Affirmatiue partis argumenta.
 2. Non videri in speculo imaginem.
- Questio. 9. Vtrum ij, qui aquatum inspectores vulgo habentur, reuera sub terris aquas videant.
 Artic. 1. Questionis in vtranque partem disceptatio.
 2. Questionis explicatio.

CAPITE VIII.

- DE auditu, eius obiecto, functionibus, sonorum differentijs: deque instrumento, & vocis efformatione differitur.
- Questio. 1. Quoniam sonus, que ve eius causa effectrix sit.
 Artic. 1. Statuuntur nonnullę propositiones.
 2. Propositiones alie traduntur.
- Questio. 2. Quodnam soni subiectum sit, quod medium.
 Artic. 1. Sonum non recipi in corporibus solidis quorum conflictu editur: eius medium esse aerę & aquam.
 2. Quo pacto sonus, eiusve species ad auditum tranſiantur.
- Questio. 3. Quo pacto vox formetur, & que eius natura sit.
 Artic. 1. De formandę vocis instrumentis, & artificio.
 2. Explicatur vocis definitio ab Aristotele tradita.
- Questio. 4. De potentia audiendi.
 Artic. 1. Que sit eius prestantia, que officia.
 2. Quia in parte facultas audiendi constituta sit.

CAPITE IX.

- ODORATUS natura, species odorum, medium, & odorandi instrumentum.
- Questio. 1. Sit ne odor exhalatio corporis odorati.
 Artic. 1. Affirmatiue partis argumenta.
 2. Odorem non esse fumeam exhalationem, nec argumenta superius adducta id conficere.
- Questio. 2. Quomam pacto odor gignatur, quodque eius subiectum sit.
 Artic. 1. Explicatio propositę dubitationis.
 2. Quorundam obiectio dilutio.
- Questio. 3. Quo pacto diffundatur odor, & per quod medium ad olfactum perueniat.
 Artic. 1. De odoris diffusionem.
 2. Medium odoris esse aerem, & aquam.
- Questio. 4. Quodnam sit organum olfactus
 Artic. 1. Diverse opiniones.
 2. Vere sententię explicatio.
- Questio. 5. Vtrum olfactus hominis hebetior sit quam aliorum animantium.
 Artic. 1. Prestantia olfactus, argumentaque pro parte negatiua propositę questionis.

Controversię dilutio. 2.

CAPITE X.

- GUSTATUS natura, eius obiectum, species, medium & instrumentum.
- De ortu & natura saporis, deque eius specie. Questio. 1. eius.
- Que concurrant ad generationem saporis, & que eius definitio. Artic. 1.
- Que sint species saporum. 2.
- Vtrum ne gustus a sensu tactus, & natura, & organo differat. Questio. 2.
- Differre in primis natura. Artic. 1.
- Differre etiam organo. 2.

CAPITE XI.

- TACTUS natura & eius instrumentum expendantur.
- Quodnam sit tactus organum: quod medium. Questio. 1.
- Diverse Philosophorum sententię de organo tactus & queenam eorum amplectenda sit. Artic. 1.
- De medio tactus: 2.
- Sit ne vnus tactus, an plures. Questio. 2.
- Varię Philosophorum opiniones. Artic. 1.
- Concluditur vnum tantum specie tactum esse. 2.
- Diluuntur rationes existimantium plures esse. 3.
- Vtrum sensibile positum supra sensum sentiat. Questio. 3.
- Affirmatiue partis argumenta. Artic. 1.
- Exponuntur diversa in proposita questione Philosophorum placita, & communis sententia defenditur. 2.
- Dissoluantur argumenta pertinentia ad tactum, gustum: & alia quedam opinio proponitur. 3.

CAPITE XII.

- COLLIGUNTUR quedam singulis sensibus communia, vt sunt recipere species, atque habere organum, quod qua in parte in singulis reficatur simul exponitur.
- Vtrum ne sensus ab excellenti sensibili ledatur, an non. Questio. 1.
- Disputatur primo pro parte negatiua, sed astruitur affirmatiua pars questionis. Artic. 1.
- Particulatim explicatur quo pacto singuli sensus ab excellenti sensibili ledantur, soluanturque argumenta initio proposita. 2.

In Tertij Libri PROOEMIO.

Distributio Libri Tertij in quatuor partes dissiidumque Auctorum de exordio eius.

IN LIBROS ARISTOTELIS

CAPITE PRIMO.

Discretur de numero sensuum externorum, quos quinque tantum esse, & homini, perfectisque animantibus convenire inde probatur, quod tam illis, quam his, horum sensuum organa conveniant.

- Questio. 2.** Sint ne quinque sensus externi.
Artic. 1. Videri pauciores: videri plures esse.
 2. Revera nec plures, nec pauciores esse sensus externos, quam quinque.
 3. Diluitur primum argumentum primi articuli: statuitur contra Medicos, externos sensus non esse virtutes inflantes, sed iugentis.
 4. Responsio ad cetera primi articuli argumenta.

CAPITE II.

Dandus est sensus communis, qui externorum sensuum actiones dignoscatur.

- Questio. 1.** Vtrum externi sensus functiones suas percipiunt, nec ne.
Artic. 1. Quibus rationibus pars affirmativa ostendi videatur.
 2. Approbatio negativae partis. Dilatio argumentorum superioris articuli.
Questio. 2. An detur sensus communis, & vtrum is in cerebro resideat.
Artic. 1. Quibus indicijs communis sensus deprehendatur.
 2. Sensum communem non in corde, sed in cerebro residere.

CAPITE III.

Numerus sensuum internorum, & eorum inter se discrimina enucleantur: ac tandem definitiones phantasiae, & imaginationis traduntur.

- Questio. 1.** An internorum sensuum numerus recte à philosophis constituatur.
Artic. 1. Quibus argumentis internorum sensuum multitudo collecta fuerit.
 2. Constituitur internorum sensuum numerus ex communi philosophorum sententia.
 3. Inducitur alia quaedam minus communis opinio, quae tamen ceteris probabilior videatur.
 4. De sede internorum sensuum.
 5. Qui sensus interni, quibus competant animantibus.

- Questio. 2.** An aliquis internus sensus dividatur, componatur, & discurrat.

- Artic. 1.** Argumenta partis negativae.
 2. Propositae difficultatis enodatio.
 3. Solutio argumentorum primi articuli.

CAPITE IIII.

Natura intellectus possibilis exponitur, obiterque expeditur quomodo fiat intellectio.

CAPITE V.

Declaratur natura, & officium intellectus agentis, attributaque eius apponuntur.

- Questio. 1.** Vtrum in anima humana detur intellectus agens, an non.

Diversa philosophantium placita. **Artic. 1.**

Dari in anima humana intellectum agentem, 2.

& quid inter eum, & patientem sit discriminis.

Responsio ad argumenta initio questionis proposita. **3.**

Quae sint intellectus agentis munia.

Questio. 2.

De illustratione phantasmatum.

Artic. 1.

De alio duplici munere intellectus agentis. **2.**

Vtrum necessario dandae sint in nostro intellectu species intelligibiles, an non. **Questio. 3.**

Variè philosophorum sententiae.

Artic. 1.

Non esse negandum dari species intelligibiles:

& has cessante actu intelligendi manere in intellectu contra Avicennam. **2.**

Solutio argumentorum primi articuli. **3.**

Dentur ne in nostro intellectu species intelligibiles, quae propriae sint rerum singularium, an non. **Questio. 4.**

Negativae partis argumenta.

Artic. 1.

Argumenta partis affirmativae. **2.**

Vtraque pars controversiae probabilis indicatur: praefertur tamen negativae, ut magis peripatetica: utriusque argumenta diluuntur. **3.**

Num species intelligibiles ab intellectu agente producantur. **Questio. 5.**

Reiectis quorundam placitis, statuuntur aliquot assertiones. **Artic. 1.**

Traduntur aliae assertiones de speciebus, quae à solo intellectu possibili gignuntur. **2.**

Num omnes interni sensus, & quonam cause genere cum intellectu agente concurrant ad producendas species intelligibiles. **Questio. 7.**

Explicatur prior controversiae pars. **Artic. 1.**

Explicatur altera pars propositae controversiae. **2.**

CAPITE VI.

EX vario operandi modo dividitur intellectus in actu, in simplicem, & compositum, & agitur de ratione, qua veritas, & falsitas in eis inveniatur.

Artic. 1.

Questio. 7.

Explicatur prior controversiae pars. **Artic. 1.**

Explicatur altera pars propositae controversiae. **2.**

CAPITE VII.

Ducto in multis simili à sensu communi ponitur discrimen inter intellectum practicum, & speculativum.

Artic. 1.

Questio. 7.

Explicatur prior controversiae pars. **Artic. 1.**

Explicatur altera pars propositae controversiae. **2.**

CAPITE VIII.

Quae de sensus, ac intellectus simplicitate, compositione, ac divisione superioribus capitibus dicta erant, suo modo animae accommodantur.

Artic. 1.

Questio. 1.

Vtrum intellectus patiens sit potentia passiva: & omnino pura potentia, an non. **Artic. 1.**

Intellectum patientem esse potentiam tum passivam, tum activam. **2.**

Intellectum patientem in quodam sensu non esse puram potentiam, in alio an sit discquiratur. **3.**

Intellectum patientem ex sua primigenia origine esse puram potentiam in genere intelligibilem. **3.**

DE ANIMA PROOEMIUM.

- Quæstio. 2.** Vtrum intellectus patiens in homine vnus specie sit; an plures.
- Artic. 1.** Quæ argumenta ostendere videantur plures esse.
- 2.** Intellectum patientem in homine esse vnum specie: nec argumenta in contrariam partem adducta concludere.
- Quæstio. 3.** Vtrum ne per intellectiõnem verbum producat, an non.
- Artic. 1.** Quibus argumentis ostendi videatur non produci.
- 2.** Explanatio quæstionis.
- 3.** Solutur primum argumentum initio quæstionis propositum: statuitur intellectiõnem non esse qualitatem, sed veram, propriamq; actionem.
- 4.** Diluuntur cetera argumenta.
- Quæstio. 4.** Quo pacto inter se differant species intelligibiles, intellectio, verbum, & obiectum.
- Artic. 1.** Intellectiõnem distingui se ipsa ab specie intelligibili.
- 2.** Verbum, & intellectiõnem idem se esse, non tamen idem ratione: vtrumque tamen ab obiecto realiter distingui.
- Quæstio. 5.** Habeamus ne proprios rerum singularium conceptus.
- Artic. 1.** Negatiuæ partis argumenta.
- 2.** Affirmatiuam controuersie partem veram esse.
- 3.** Dilatio argumentorum, quæ pro negatiua parte quæstionis adducta fuerit.
- Quæstio. 6.** Possit ne intellectus noster plura simul intelligere, an non.
- Artic. 1.** Qui negatiuam partem secuti sint, & quibus eam argumentis probant.
- 2.** Posse plura, vt plura simul intelligi.
- 3.** Dilatio argumentorum primi articuli.
- Quæstio. 7.** Vtrum Anima humana se per suam essentiam intelligat, similiterque intelligendi vis, & se, & proprias functiones, atque habitus sibi inherentes dignoscit.
- Artic. 1.** Quæstionis in diuersas partes agitatio, controuersie dissolutio.
- 2.** Explicatio argumentorum, quæ in vtramque partem adducta fuerit.
- Quæstio. 8.** Num intelligentem speculari phantasmatum oporteat, nec ne.
- Artic. 1.** Quæ argumenta suadeant non oportere.
- 2.** Diuersa auctorum placita, & explicatio veræ sententiæ.
- 3.** Dubia quædam enodantur.
- 4.** Responso ad primi articuli argumenta.

CAPITE IX.

Facto argumento per omnes animæ potentias, probatur nullam illatum motricem vim esse.

CAPITE X.

Quemam sit facultas motrix, quæ eius principia, & organum: quæque in animali motu reperitur.

CAPITE XI.

EX appetitu, qui principium est motus, omnibusque inest animantibus, concluditur inesse etiam illis vim motricem agitorum; de ratione deliberante, quæ vt solis animantibus ratione præditis conuenit, sic solum in eis principium est motus.

CAPITE XII.

Comparantur inter se facultates animæ, è quibus dux tantum, gustatrix, & tactilis necessario omnibus inest animantibus.

CAPITE XIII.

Nillum animal ex vno, sed omne ex quatuor elementis componitur: atque tactu destructo diu viuere nequit.

Distribuat ne recte appetitus in intellectiuum & sensitiuum.

Videri non recte distribui.

Constituitur pars affirmatiua quæstionis.

Quibus inter se differant appetitus sensitiuus, & intellectiuus.

Dissoluuntur tria primi articuli argumenta.

Dissoluitur prior pars quarti argumenti, agitque de admiratione.

Dilatio alterius partis eiusdem argumenti: Disputatur de risu.

Sit ne voluntas intellectu nobilior, an non.

Qui partem affirmatiuam sequantur, & quibus eam argumentis probent.

Concluditur intellectum voluntate nobiliorem esse, simulque aduersariæ partis argumenta infirmantur.

Vtrum voluntas se ipsa differat ab intellectu, an non.

Quibus argumentis pars negatiua quæstionis ostendi videatur.

Negatiuam controuersie partem veram esse, nec argumenta superius adducta concludere.

Vtrum vt voluntas suum eliciat actum, requiratur in intellectu iudicatrix notitia an non.

Quæstionis in affirmantem partem disputatio.

Disputatio controuersie in partem, quæ negat.

Vtraque pars controuersie probabilis censetur, vtriusque argumenta diluuntur.

Vtrum ad animantium motum vis dirigens, impellens & exequens concurrat: nec ne.

Disputatio quæstionis in partem negatiuam.

De duplici facultate, altera motum dirigente, altera imperante.

De vi executrici motus.

Occurritur argumentis initio propositis.

INTRACTATUS De Animæ Separatæ PROOEMIO.

IN LIBROS ARISTOTELIS

- I**nstitutum translationis, subiectum, & distributio.
- De immortalitate, & natura animæ rationalis.**
- Disputat. 1.** Diverse philosophorum veterum sententiæ circa animæ immortalitatem.
- Artic. 1.** Quid Aristoteles in re proposita iudicavit.
2. Animam rationalem immortalem esse naturali lumine demonstratur.
3. Obiecta quædam aduersus superiora argumenta & eorum dissolutio.
4. Quid de eadem re fides decernat.
5. Argumentorum quorundam solutio aduersus doctrinam superioris articuli.
6. Vtrum anima separata essentialiter ab anima distinguatur.
7. De animæ separatæ statu, modove essendi extra corpus.
- Disputat. 2.** Quid sit status separationis.
- Artic. 1.** Sit ne separationis status animæ rationali naturalis.
2. Vtrum anima ad unionem corporis naturaliter propensa sit.
3. Soluitur quartum argumentum superioris articuli pro Scoto.
- Disputat. 3.** De ijs, quæ ad cognitionem animæ separatæ pertinent per modum actus primi.
- Artic. 1.** Vtrum potentiæ cognoscentes animam à corpore absentem comitentur.
2. Soluuntur argumenta superiori articulo adducta.
3. An ne species, atque habitus in intellectu, & voluntate animæ coniunctæ residentes, eandem

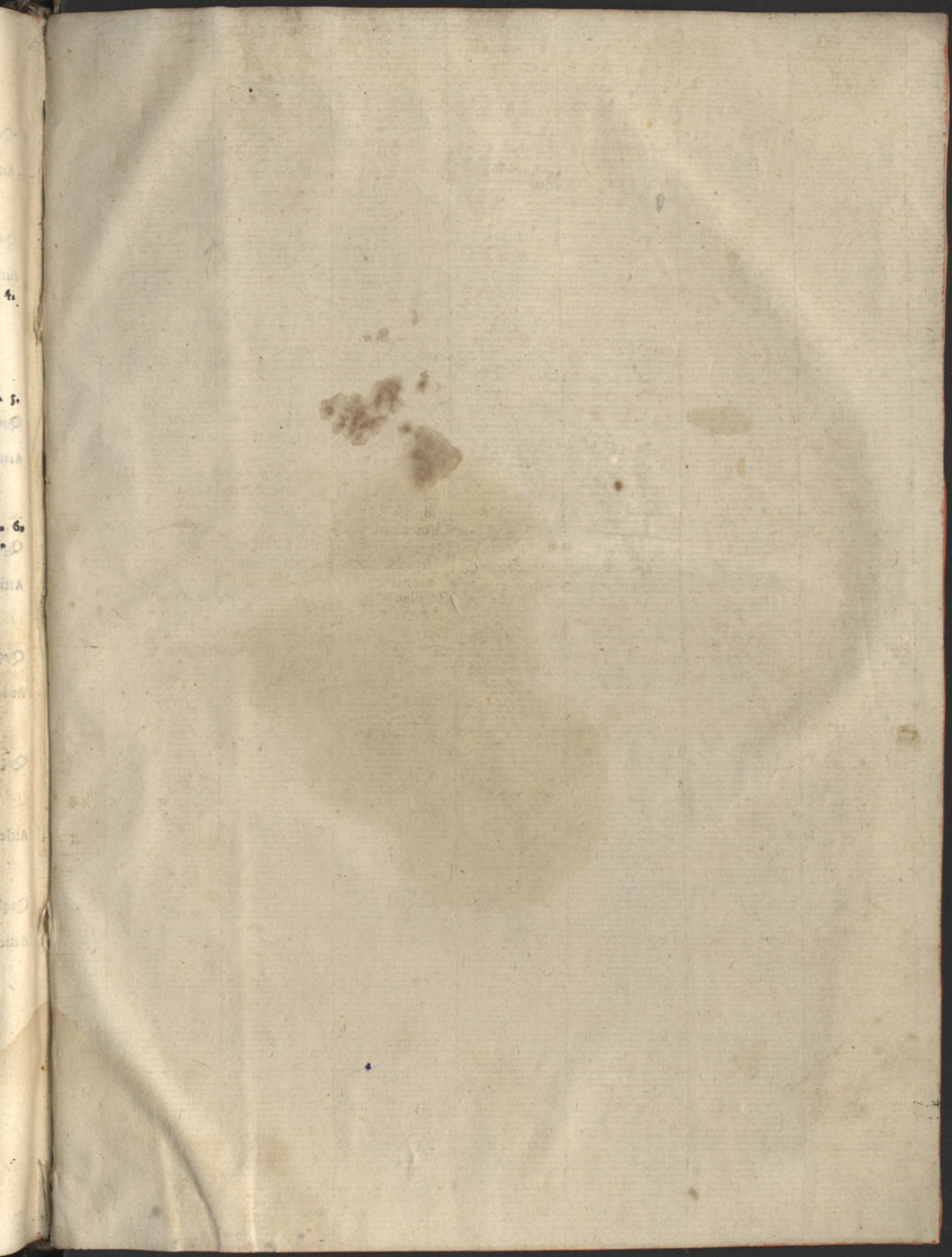
- à corpore separatam comitentur.
- Vtrum ab intellectu animæ separatæ fluant 4. species naturaliter.
- Vtrum anima separata præter eas species, quas 5. exportat, alias vel ab obiectis hauriat, vel à Deo impressas, vel utriusque modo comparet.
- Respondetur argumentis utriusque sententiæ 6. superioris articuli. apponiturque tertia quorundam recentiorum.
- De actuali cognitione animæ separatæ. **Disputat. 4.**
- An anima separata actum cognitionis reuera **Artic. 1.** exerceat.
- Quarundam dubitationum resolutio unde modus cognoscendi animæ separatæ plenius intelligatur. 2.
- De obiecto cognitionis animæ separatæ. **Disputat. 5.**
- An ea omnia, quæ nullo pacto supra naturam **Artic. 1.** sunt, distincte, cognoscantur ab anima separata.
- Vtrum animæ separatæ cognitione siue confusa, siue distincta cognoscant res modo aliquo supernaturales. 2.
- De motu animæ separatæ. **Disputat. 6.**
- Argumenta, quæ probare videntur in anima **Artic. 1.** separata potentiam tum sui, tum, aliorum motricem non dari.
- Refelluntur nonnullæ sententiæ de potentia 2. motrice animæ, & vera statuitur.
- Occurrunt argumentis primi articuli. 3.
- De actu ac termino potentiæ motricis animæ 4. tum separatæ.

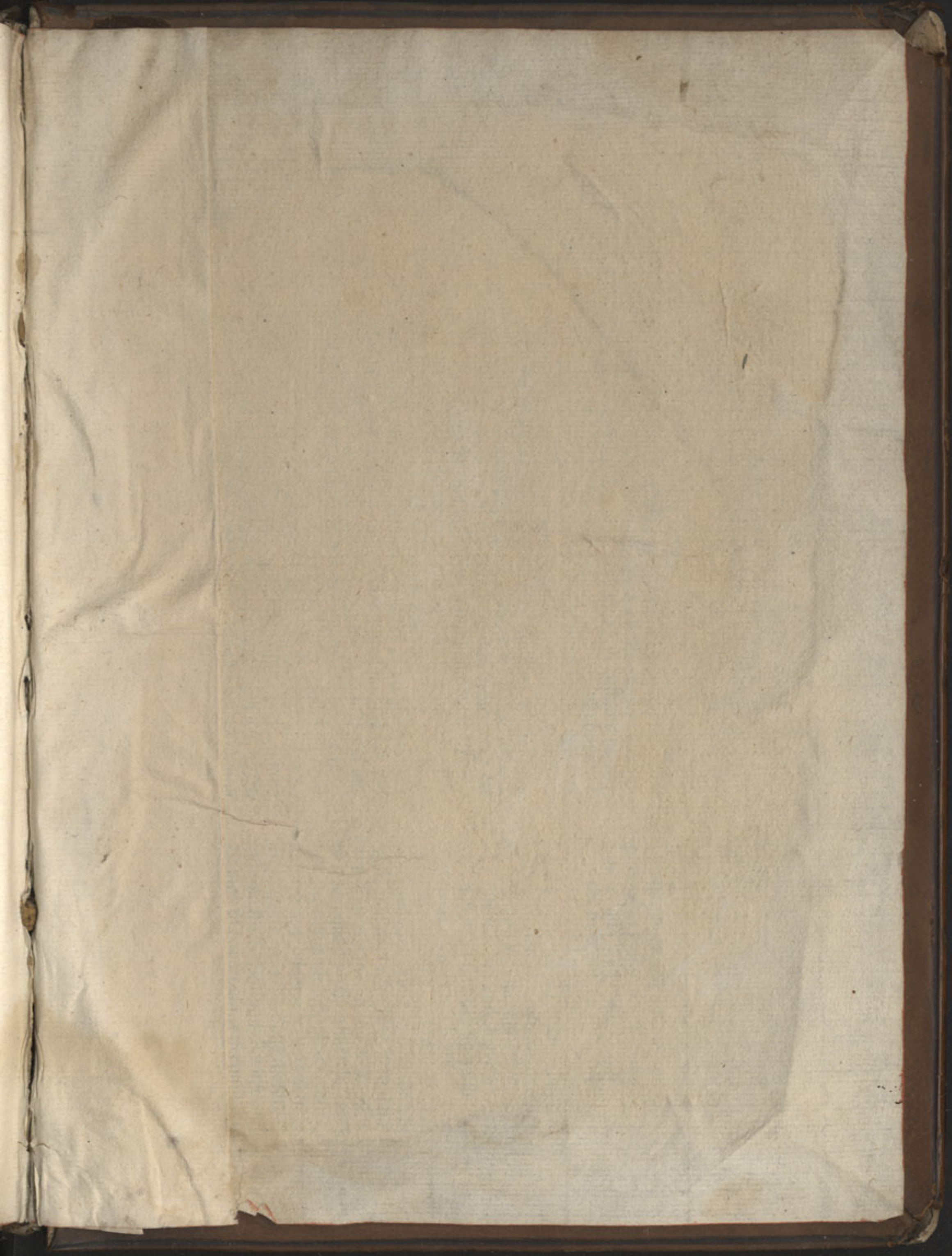

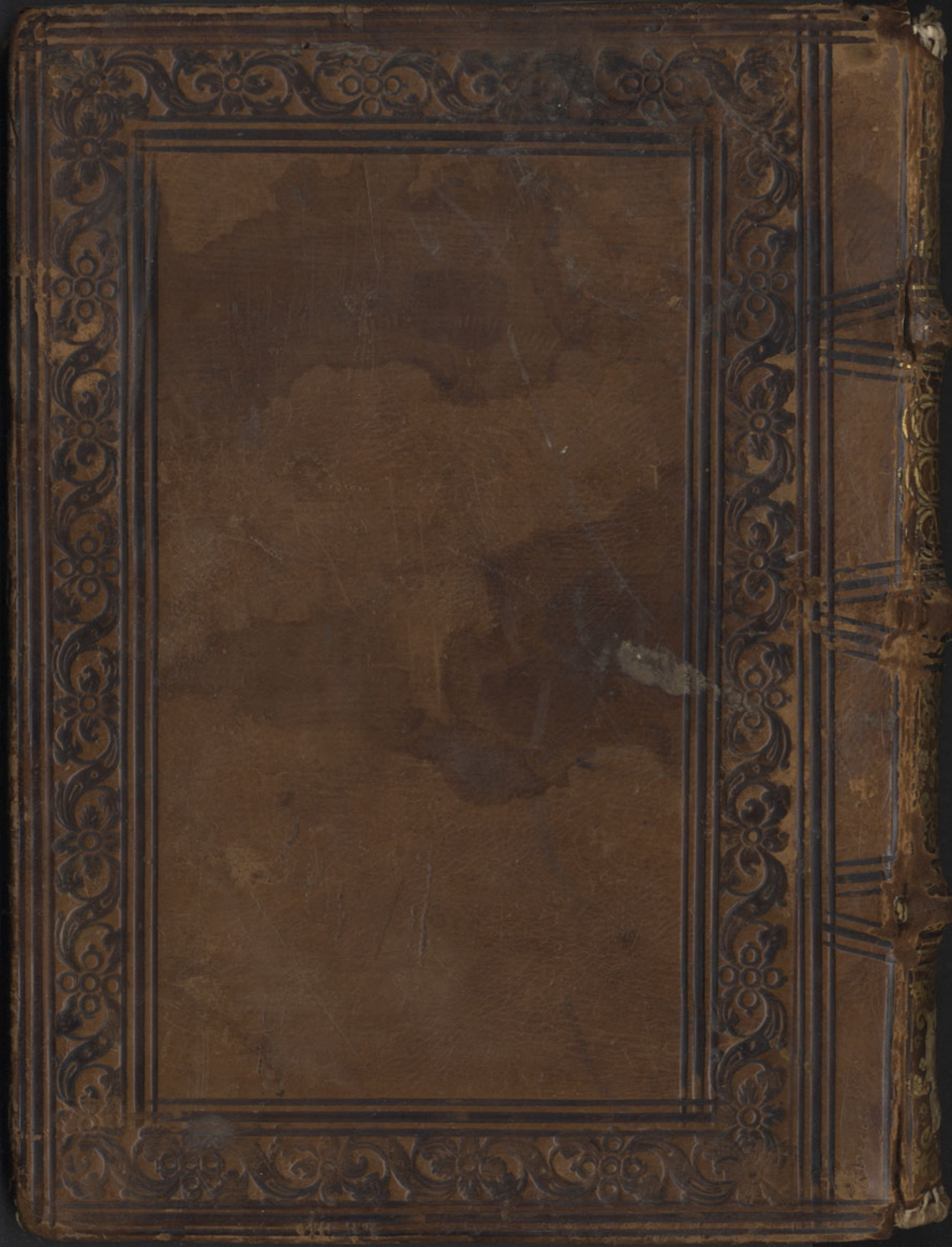
BIBLIOTHECA

MUSEI HISTORICO-NATURALIS

COIMBRÆ

CONTIN
BRIGED
ANIMIA

Sala
Gab.
Est.
Tab.
No.